

**Κοινό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ελληνικού Ανοιχτού
Πανεπιστημίου -Πανεπιστημίου Λευκωσίας «Δίκαιο της
Οικονομίας και των Επιχειρήσεων»**

Θέμα Διπλωματικής Εργασίας:

«Η εξωδικαστική επίλυση διαφορών, η εφαρμογή της στον κλάδο της
ενέργειας και ο ρόλος της ΡΑΑΕΥ».

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Καλλιόπη Μήτκα

Όνομα Φοιτητή: Δημήτριος Καρδούλας

Ακαδημαϊκό Έτος: 2025-2026

Αθήνα, 2026.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές και ειλικρινείς μου ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Καλλιόπη Μήτκα αναφορικά με την αμέριστη αρωγή και καθοδήγηση της καθόλη την διάρκεια συγγραφής της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας.

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες: Σελ 2.

Περιεχόμενα: Σελ 4.

Συντομογραφίες: Σελ 6.

Περίληψη: Σελ 7.

Εισαγωγή: Σελ 8.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Διαιτησία

Έννοια-Γενικά χαρακτηριστικά: Σελ 11.

Εγκυρότητα διαιτησίας

I. Δικαιοπρακτική ικανότητα και Υποκειμενική διαιτητευσιμότητα: Σελ 13.

II. Αντικειμενική διαιτητευσιμότητα: Σελ 14.

Ο ρόλος του διαιτητή: Σελ 14.

Νομικό καθεστώς: Σελ 16.

Είδη διαιτησίας: Σελ 18.

Εφαρμοστέο επί της ουσίας δίκαιο:

I. Αρχή της αυτονομίας: Σελ 21.

II. Επιλογή εφαρμοστέου δικαίου από τον διαιτητή: Σελ 21.

Διαιτητική ρήτρα: Σελ 22.

I. Αυτοτέλεια διαιτησίας (Separability/Severability) : Σελ 23.

II. Εγκυρότητα διαιτητικής ρήτρας: Σελ 24.

Αποτελέσματα διαιτησίας: Σελ 25.

Διαμεσολάβηση:

Έννοια-Γενικά χαρακτηριστικά: Σελ 26.

Βασικά χαρακτηριστικά διαμεσολάβησης:

I. Εμπιστευτικότητα: Σελ 27.

II. Ιδιωτική αυτονομία-Εθελοντικός χαρακτήρας: Σελ 28.

III. Ουδετερότητα-Αμεροληψία διαμεσολαβητή: Σελ 29.

IV. Το απόρρητο της διαμεσολαβητικής διαδικασίας: Σελ 29.

Ο ρόλος του διαμεσολαβητή: Σελ 31.

Μορφές διαμεσολάβησης: Σελ 33.

Νομικό καθεστώς: Σελ 34.

Τύπος διαμεσολάβησης: Σελ 36.

Αποτελέσματα διαμεσολάβησης: Σελ 37.

Διαμεσολάβηση-Διαιτησία (Διαμεσοδιαιτησία): Σελ 39.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Οι ΕΜΕΔ στον κλάδο της ενέργειας:

Γενικά χαρακτηριστικά: Σελ 40.

Ενεργειακή διαιτησία

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαιτησίας στον κλάδο της ενέργειας

- I. Διαιτητική συμφωνία: Σελ 42.
- II. Ανακύπτουσες στον ενεργειακό τομέα διαφορές: Σελ 43.
- III. Εφαρμοστέο δίκαιο: Σελ 45.
- IV. Διαιτητική διαδικασία: Σελ 47.
- V. Διαιτητική απόφαση: Σελ 48.

Μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕ/ΡΑΑΕΥ: Σελ 49.

ΡΑΑΕΥ: Σελ 51.

Ο Κανονισμός Διαιτησίας της ΡΑΑΕΥ: Σελ 53.

- I. Διαφορές υπαγόμενες στη μόνιμη διαιτησία της ΡΑΑΕΥ: Σελ 54.
- II. Οργάνωση της υπηρεσίας διαιτησίας και κατάλογος διαιτητών: Σελ 55.
- III. Η διαιτητική συμφωνία και η συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου: Σελ 57.
- IV. Οι κανόνες για την εσωτερική διαιτησία: Σελ 59.
 1. Συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου
 2. Η διαιτητική διαδικασία
- V. Οι κανόνες για τη διεθνή διαιτησία: Σελ 61.
 1. Καθορισμός διεθνούς διαιτησίας
 2. Δικαιοδοσία-Διαδικασία διαιτητικού δικαστηρίου
- VI. Η διαιτητική απόφαση στη μόνιμη διαιτησία: Σελ 65.

Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής: Σελ 67.

Προϋποθέσεις και πεδίο εφαρμογής: Σελ 69.

Ο ρόλος του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή: Σελ 71.

Διαδικασία ενεργειακής διαμεσολάβησης: Σελ 72.

Αποτελέσματα ενεργειακής διαμεσολάβησης: Σελ 76.

Κριτική αποτίμηση-Συμπέρασμα: Σελ 77.

Βιβλιογραφία: Σελ 81.

Συντομογραφίες

ΕΤΕΔ: Εναλλακτικοί Τρόποι Επίλυσης Διαφορών.
ΜΕΕΔ: Μέθοδοι Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών.
ΕΜΕΔ: Εναλλακτικοί Μηχανισμοί Επίλυσης Διαφορών.
ΕΕΔ: Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής.
ΡΑΕ: Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΡΑΑΕΥ: Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων
ΑΠΕ: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΣΛΕΕ: Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΣΝΥ: Συνθήκη της Ν. Υόρκης
ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΠΡΝ: Πρότυπος Νόμος
ΥΑΣ: Υποχρεωτική Αρχική Συνεδρία
ΚΠολΔ: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚΣΗΕ: Κώδικας Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας
Κλπ: Και τα λοιπά
Π.Δ/π.δ: Προεδρικό Διάταγμα.
Σ: Σύνταγμα
Α.ρ: Άρθρο
Κ.Δ: Κανονισμός Διαιτησίας
Υπ: Υπουργείο
Μον:Μονομελές
Οικ: Οικονομικών
Εδ: Εδάφιο
Επ: Επόμενα
Κ.α: Και άλλα
Παρ: Παράγραφος.
Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

N.Δ: Νομοθετικό Διάταγμα

ΥΑ: Υπουργική Απόφαση

A.K: Αστικός Κώδικας

ADR: Alternative Dispute Resolution

ICC: International Chamber of Commerce

UNECE: United Nations Economic Commission for Europe

UNCITRAL: United Nations Commissions on International Trade Law

ICDR: American Arbitration Association International Centre for Dispute

LCIA: London Court of International Arbitration

Med-Arb: Mediation -Arbitration

SHA: Shareholders Agreements

SPA: Share Purchase Agreements

TOP: Take or Pay

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας αποτελεί η διαιτησία και η διαμεσολάβηση ως Εναλλακτικοί Μηχανισμοί Επίλυσης Διαφορών (ΕΜΕΔ) σε γενικότερο επίπεδο και η ειδικότερη εφαρμογή τους στον κλάδο της ενέργειας. Κατωτέρω αναλύονται εκτενώς τα βασικά χαρακτηριστικά, το νομικό πλαίσιο και τα πλεονεκτήματα των δύο θεσμών, με έμφαση στην ταχύτητα, την ευελιξία και την εμπιστευτικότητα, που παρέχουν εν συγκρίσει με την κρατική δικαιοσύνη. Ιδιαίτερη προσοχή παρέχεται στις ιδιαιτερότητες των ενεργειακών διαφορών με έμφαση στον εγχώριο τομέα, ενώ συνάμα ιδιαίτερη έμφαση παρέχεται στον ρόλο της Ρυθμιστικής Αρχής Αποβλήτων, Ενέργειας και Υδάτων (ΡΑΑΕΥ), ιδίως μέσω της μόνιμης διαιτησίας, την οποία η τελευταία διατηρεί για την επίλυση διαφορών στα πλαίσια της θεσμικής διαιτησίας και του σχετικά πρόσφατου θεσμού του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή (ΕΕΔ) ως μηχανισμών ενίσχυσης, εξειδίκευσης και αποτελεσματικότητας των εν λόγω απαιτητικών διαφορών.

Λέξεις Κλειδιά: Διαιτησία, Διαμεσολάβηση, Ενεργειακή Διαιτησία, Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής.

Abstract

The subject matter of the present Master's Thesis is arbitration and mediation as Alternative Dispute Resolution (ADR) mechanisms in general, and their more specific application within the energy sector. The fundamental characteristics, legal framework, and advantages of both institutions are extensively analyzed herein, with particular emphasis on the elements of expediency, flexibility, and confidentiality they offer in comparison to state adjudication. Special attention is devoted to the particularities of energy-related disputes, with a focus on the domestic context. At the same time, particular emphasis is placed on the role of the Regulatory Authority for Waste, Energy and Water (RAAEY), especially through the institution of permanent arbitration maintained by the Authority for the resolution of disputes within the framework of institutional arbitration, as well as on the relatively recent institution of the Hellenic Energy Ombudsman (HEO), as mechanisms enhancing specialization, efficiency, and effectiveness in the resolution of such complex disputes.

Εισαγωγή

Η σύγχρονη έννομη τάξη διαμορφώνεται υπό το βάρος της αυξημένης πολυπλοκότητας των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων, της διεθνοποίησης των συναλλαγών και της ανάγκης ταχείας και αποτελεσματικής επίλυσης διαφορών, που ανακύπτουν στο πλαίσιο αυτών. Οι ανακύπτουσες συγκρούσεις/ διενέξεις, οι οποίες ανακύπτουν στον ιδιωτικό βίο των ανθρώπων, σε πληθώρα διαφορετικών επιπέδων της κοινωνίας (ατομικό, διαπροσωπικό, επίπεδο μίας κοινωνίας, διεθνείς σχέσεις κ.α.) αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης ζωής. Βασικά μάλιστα στοιχεία αναγνώρισης της ύπαρξης μίας διένεξης-σύγκρουσης-αντιπαλότητας, θα καθίστατο εφικτό να υποτεθεί, πως αποτελούν η ύπαρξη μίας ασυμβίβαστης αξίας, οι αντιτιθέμενες επιδιώξεις, αλλά και οι διαφορετικοί στόχοι και τα συμφέροντα μεταξύ δύο ή περισσότερων πλευρών, τα οποία τους φέρνουν σε ρήξη.¹ Στα πλαίσια δε των διενέξεων, τουλάχιστον σε επίπεδο πολιτών, αφενός οι μεγάλες καθυστερήσεις στην δικαστική λειτουργία με την πλειάδα εκκρεμών υποθέσεων ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων και αφετέρου οι τεράστιες δικαστικές δαπάνες, τα υψηλά κόστη, που

¹ «ανάλυση και επίλυση συγκρούσεων μία εισαγωγή», Αλέξης Ηρακλείδης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ι.ΣΙΔΕΡΗΣ, Δεκέμβριος 2011, σελ 15-29.

καθίστανται αναγκαία να καταβληθούν σχετικά με την προσφυγή και την περάτωση αυτής και η αδυναμία ανταπόκρισης στις απαιτήσεις της σύγχρονης πραγματικότητας λόγω ελλিপούς εξειδίκευσης σε τεχνικά αντικείμενα, παρουσιάζουν τις αδυναμίες του υπάρχοντος δικαστικού καθεστώτος, οι οποίες δημιουργούν ιδιαίτερες δυσκολίες στην απονομή της δικαιοσύνης, την οποία καθιστούν μη αποτελεσματική και οδηγούν πλείονες φορές σε αρνησιδικία. Οι συνθήκες αυτές, οι οποίες υφίστανται όχι αποκλειστικά στο ελληνικό κράτος αλλά και σε παγκόσμια κλίμακα, συνιστούν ένα ακανθώδες ζήτημα αναφορικά με την ορθή απονομή της δικαιοσύνης και αποτέλεσαν βασικό πυλώνα της κατάρτισης και υιοθέτησης του αρ. 6 της ΕΣΔΑ και της αρχής της δίκαιης δίκης (fair trial), που απορρέει από αυτό μέσω των οποίων κατοχυρώνεται ότι έκαστο πρόσωπο απολαμβάνει του δικαιώματος της δίκαιης δίκης εντός εύλογου χρόνου. Το ως άνω μάλιστα δικαίωμα, κατοχυρώνεται συνάμα στο αρ.20 Σ., καθότι συνιστά ακρογωνιαίο λίθο εκάστης δημοκρατικής και ανεπτυγμένης χώρας. Συνεπώς, όλα τα προαναφερόμενα προβλήματα οδήγησαν στην καλλιέργεια μίας δίκαιης απαίτησης των πολιτών για την καθιέρωση καινοτόμων παρεμβάσεων, που ανέδειξε τη σημασία των Εναλλακτικών Τρόπων Επίλυσης Διαφορών (ΕΤΕΔ) ή άλλως Alternative Dispute Resolution (ADR). Ειδικότερα, ως τέτοιοι νοούνται οι μέθοδοι εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, με την εμπλοκή ενός τρίτου προσώπου, όπου επιδιώκει την απλοποίηση της διαδικασίας και την ενίσχυση της πρόσβασης στην δικαιοσύνη με μέθοδο, η οποία να καθίσταται καταλληλότερη προς το συμφέρον του συνόλου των εμπλεκομένων (win-win situation). Εκτός της ανωτέρω μάλιστα συνεισφοράς, οι μέθοδοι αυτοί εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθότι προωθούν την συνεργασία μεταξύ των εμπλεκομένων, συνιστούν μορφές «φιλικής» επίλυσης της διαφοράς και συνεισφέρουν στην εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος.² Στο πλαίσιο αυτό, οι Εναλλακτικοί Τρόποι Επίλυσης Διαφορών, αναδεικνύονται ως αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης νομικής πρακτικής, με κυριότερες εκφάνσεις τους, τη διαμεσολάβηση και την διαιτησία, οι οποίες δεν λειτουργούν απλώς επικουρικά προς την δικαιοσύνη, αλλά συνιστούν αυτοτελείς και ισότιμους θεσμούς επίλυσης διαφορών. Στα πλαίσια μάλιστα της γενικότερης μελέτης και ανάπτυξης των εν λόγω θεσμών, η ανάγκη προσφυγής στους τελευταίους καθίσταται ιδιαίτερα έντονη στον τομέα της ενέργειας, ο οποίος συνιστά έναν από τους πλέον στρατηγικούς και δυναμικούς κλάδους της σύγχρονης

² «Διαιτησία και Διαμεσολάβηση ως Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών», Δ.Ε. Παρασκευής Κουτσούμπα, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2020, σελ 12-19.

οικονομίας-κοινωνίας. Οι ενεργειακές σχέσεις χαρακτηρίζονται από υψηλό οικονομικό αντικείμενο, έντονη τεχνική πολυπλοκότητα, μακροχρόνιες συμβατικές δεσμεύσεις και ουκ ολίγες φορές διεθνή χαρακτήρα. Συνάμα, οι αγορές ενέργειας επηρεάζονται άμεσα από ρυθμιστικές παρεμβάσεις, γεωπολιτικές εξελίξεις και τις ανάγκες της ενεργειακής μετάβασης σε πιο βιώσιμες και περιβαλλοντικά φιλικά μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας. Οι παράγοντες μάλιστα αυτοί, συνεισφέρουν κατά τρόπο σημαντικό στην αύξηση πιθανότητας εμφάνισης διαφορών, οι οποίες δεν περιορίζονται κατά τρόπο αυστηρό και αποκλειστικό σε αμιγώς νομικά ζητήματα, αλλά εκτείνονται σε τεχνικές, οικονομικές και πολιτικές διαστάσεις. Στο ανωτέρω πλαίσιο ο θεσμός της διαμεσολάβησης παρέχει την ευχέρεια ευέλικτης και συνεργατικής επίλυσης ενεργειακών διαφορών, ιδίως μάλιστα σε περιπτώσεις όπου τα μέρη επιθυμούν την διατήρηση των φιλικών μεταξύ τους σχέσεων.³ Ακολούθως, ο θεσμός της διαιτησίας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην επίλυση διεθνών ενεργειακών διαφορών ιδίως σε υποθέσεις, που αφορούν μεγάλες επενδύσεις, εκμετάλλευση φυσικών πόρων, συμβάσεις προμήθειας ενέργειας και έργα υποδομών. Οι επενδυτικές διαιτησίες μεταξύ των κρατών και ιδιωτικών επενδυτών, καθώς και οι εμπορικές διαιτησίες στον τομέα του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αναδεικνύουν την σημασία της εξειδικευμένης γνώσης και της ουδετερότητας, που παρέχει ο διαιτητικός θεσμός.⁴ Στόχος της παρούσας μελέτης καθίσταται η με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ανάλυση δύο εκ των δημοφιλέστερων μεθόδων Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών, ήτοι της διαμεσολάβησης και της διαιτησίας, αφενός στην γενικότερη μορφή εμφάνισης τους σε εγχώρια και διεθνή επίπεδα και αφετέρου η εφαρμογή τους στον ιδιαίτερο κλάδο της ενέργειας. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος της παρούσας, θα επιχειρηθεί η ανάλυση-παρουσίαση έκαστων των δύο θεσμών, ενώ στο δεύτερο και ειδικότερο σκέλος αυτής, θα επιχειρηθεί η ανάλυση του θεσμού της διαμεσολάβησης στην ενέργεια και ειδικότερα με τον ενεργειακό διαμεσολαβητή, καθώς και ο θεσμός της διαιτησίας κυρίως σε εγχώριο επίπεδο, είτε ad hoc μεμονωμένα είτε μέσω της «μόνιμης» διαιτησίας, που διατηρεί η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Αποβλήτων και Υδάτων (ΡΑΑΕΥ), αναφορικά με την επίλυση διαφορών ενέργειας.

³ « Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π. Μπώλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα 2023, σελ 453-458.

⁴ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2018, σελ 1-10.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Διαιτησία

Έννοια-Γενικά χαρακτηριστικά.

Παρά το γεγονός, πως η διαιτησία (Arbitration) αποτελεί μία από τις σημαντικότερες μεθόδους εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών, ζήτημα γεννάται σχετικά με την οριοθέτηση και την εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας αυτής. Η εννοιολογική προσέγγιση της δεν καθίσταται θεωρητική, αλλά κατέχει σημαντικές πρακτικές συνέπειες σχετικά με την διάκριση της από τους λοιπούς μηχανισμούς επίλυσης διαφορών. Τόσο στο Ελληνικό όσο και στο Ευρωπαϊκό-Διεθνές δίκαιο δεν υφίσταται κάποιος ξεκάθαρος νομοθετικός ορισμός περί αυτής. Προκειμένου πάντως, να συγκροτηθεί η έννοια της και να αναζητηθεί ένα σαφέστερο εννοιολογικό καθεστώς, που να την διαφοροποιεί από τις λοιπές κατηγορίες στο πέρασμα των ετών έχουν προταθεί στην επιστήμη, ημεδαπή και διεθνή ποικίλοι ορισμοί, που μεταξύ τους πάντως έχουν κοινούς τόπους και χαρακτηριστικά. Ξεκινώντας λοιπόν, την αναζήτηση αυτή ο όρος «Διαιτησία» πηγάζει από το ρήμα «Διαιτάω», το οποίο κατέχει την σημασία του εκδίδω μία απόφαση, κρίνω. Από την άλλη, ο αγγλικός όρος «Arbitration» πηγάζει από το λατινικό «Arbiter», όπου σήμαινε παρομοίως εκείνος, ο οποίος κρίνει, ο κριτής. Παρόλα αυτά, κατά το ρωμαϊκό δίκαιο ο «Arbitrator» καθίστατο εκείνος, που συμπλήρωνε μία σύμβαση. Καθίσταται ενδεικτικό της συμβατικής προέλευσης της διαιτησίας ως τεχνικής μίας συμφωνίας και σε καμία περίπτωση ως μέσο επίλυσης διαφοράς. Λόγω αυτού, τακτικά σε καμία περίπτωση αδίκως πάντως, απεικονίζεται η έννοια αυτή εξελικτικά ως συμβατικής προέλευσης και δικαιοδοτικής κατάληξης. Ο όρος αυτός, προφανώς κατέχει μία πολυδιάστατη προσέγγιση, η οποία εκφράζει έτερα νοήματα και λειτουργίες. Έτσι συγχρόνως, εκτός από την νομική της προσέγγιση απαντάται σε πλειάδα έτερων κλάδων με κοινό σε όλους χαρακτηριστικό την γενικότερη επίλυση κάποιας διαφοράς. Συνεπώς, η έννοια αυτή καθίσταται εφικτό να ορισθεί ως η ισόκυρη προς την πολιτειακή δικαιοδοτική λειτουργία, δυνάμει αυτοτελούς συμφωνίας των μερών με την οποία επιλέγονται, κατά τρόπο άμεσο ή

έμμεσο, ένας ή πλείονες του ενός ιδιώτες, ανεξάρτητοι τρίτοι προκειμένου να προβούν στην επίλυση της διαφοράς/διαφορών κατά τρόπο τελειωτικό, η οποία πηγάζει από καθορισμένη έννομη σχέση μεταξύ των μερών. Με τον όρο μάλιστα «ισόκυρη», αναγνωρίζεται πως η τελειωτική δικαιοδοτική κρίση της διαιτητικής αποφάσεως, καθίσταται νομικά ισοδύναμη με τα παραχθέντα αποτελέσματα μίας τελεσίδικης απόφασης κρατικών δικαστηρίων, ήτοι παράγει όμοια έννομα αποτελέσματα. Το παραπάνω μάλιστα, δεν συνεπάγεται προφανώς, πως η διαιτησία καθίσταται ισότιμη σε σχέση με την κρατική δικαιοσύνη, διότι πάντοτε βρίσκεται εντός των ορίων των κρατικών δικαστηρίων, τα οποία και τελικώς κατέχουν την δικαιοδοσία σχετικά με τον έλεγχο της. Συνεπαγωγικά, υπό την οπτική αυτή, θα μπορούσε να υποστηριχθεί και να γίνει αποδεκτό, πως τελεί σε μία σχέση ιεραρχικής εξάρτησης καθότι δεν καθίσταται απαλλαγμένη εκ του έσχατου πολιτειακού ελέγχου. Με λίγα λόγια, η διαιτησία συνιστά ένα τρόπο απονομής «ιδιωτικής δικαιοσύνης», ο οποίος ρυθμίζεται από εθνικούς και ανεθνικούς νόμους με διεθνή εμβέλεια. Ως εκ τούτου, η διαιτησία συνιστά έννοια με συμβατική αρχή και δικαιοδοτικό τέλος. Πρόκειται για μία «ιδιωτική διαδικασία», η οποία πραγματοποιείται με την βούληση των συμβαλλομένων αλλά κατέχει δημόσιο αντίκτυπο. Συνιστά συνεπώς δικαιοδοτική διαδικασία πλέον συνεργατικής φιλοσοφίας στηριζόμενη στο γεγονός πως το διαιτητικό δικαστήριο έλκει την εξουσία κρίσεως του κατά τρόπο πρωτογενή εκ μέρους των συμβαλλομένων και σε καμία περίπτωση από συγκεκριμένη πολιτεία, με συνέπεια η ανάγκη του «jurisdiction», να επαφίεται μεταξύ των συμβαλλομένων των οποίων η συνεργασία καθίσταται απαραίτητη.⁵ Το διαιτητικό δικαστήριο καθίσταται αφενός ως δικαστήριο αφετέρου όμως σε καμία περίπτωση ως πολιτειακό. Καθίσταται δικαστήριο «μη κρατικό» και κατά τούτο ιδιωτικό, απαρτιζόμενο από πρόσωπα με εξειδικευμένες γνώσεις και βασικά χαρακτηριστικά την ταχεία επίλυση της διαφοράς, την εμπιστευτικότητα και την αξιοπιστία. Σκοπός της διαιτησίας, καθίσταται η επίλυση των διαφορών, που φέρονται ενώπιον της, αποκλείοντας την κρατική δικαιοδοσία, με συνέπεια την καθιέρωση της ως έναν έτερο τρόπο απονομής δικαιοσύνης. Συμπερασματικά, η σχέση της προς την τακτική

⁵ Charles Jarrosson « Η διαιτησία συνιστά έναν θεσμό, μέσω του οποίου ένας ιδιώτης επιλύει μία διαφορά ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα μέρη, ασκώντας τη δικαιοδοτική λειτουργία που του έχει ανατεθεί από τα μέρη». “la notion d arbitrage”, Charles Jarrosson, 1987 p.187.

δικαιοσύνη, υπό την ισχύ και του εν εφαρμογή ΚΠολΔ διαμορφώνεται σε μία σχέση δύο παράλληλων δικαιοδοτικών τάξεων, οι οποίες και αλληλοαποκλείονται.^{6 7}

Εγκυρότητα διαιτησίας

Ι) Δικαιοπρακτική ικανότητα και Υποκειμενική διαιτητευσιμότητα

Το πρόσωπο, το οποίο συνάπτει μία συμφωνία διαιτησίας, όπως και κάθε έτερη σύμβαση, απαιτείται να έχει ικανότητα προς τούτο. Κανένα σχεδόν δίκαιο δεν περιέχει ειδικές διατάξεις αναφορικά με την ικανότητα σύναψης συμφωνίας περί διαιτησίας. Το ζήτημα παραπέμπεται στις γενικές διατάξεις των συμβάσεων. Κατά το ελληνικό δίκαιο αναφορικά με την αναζήτηση της ικανότητας σύναψης, θα πρέπει η τελευταία να αναζητηθεί ανάλογα και του προσώπου του ενδιαφερομένου (Φυσικό-Νομικό πρόσωπο), από τον συνδυασμό των διατάξεων 7 και 10 ΑΚ αντίστοιχα. Αναφορικά μάλιστα με τα φυσικά πρόσωπα, απαραίτητη καθίσταται συνάμα η έρευνα των αρ.127 επ. ΑΚ.⁸ Αντίθετα με τα ανωτέρω, η έννοια της δικαιοπρακτικής ικανότητας καθίσταται συγγενής μεν, διάφορη δε της υποκειμενικής διαιτητευσιμότητας (Subjective Arbitrability), η οποία βρίσκει έρεισμα σε καθορισμένα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, τα οποία θεωρείται πως δεν δύναται να υποβάλλουν καθόλου ή με συγκεκριμένους περιορισμούς τις διαφορές τους στην διαιτησία, εξαιτίας της ανάγκης προστασίας τους. Η αναφορά στην υποκειμενική διαιτητευσιμότητα σχετίζεται κατά κόρον με τα κράτη, τις τοπικές δημόσιες αρχές και άλλους δημόσιους φορείς. Ο όρος περιγράφει περιορισμούς, οι οποίοι προστατεύουν ειδικά προστατευμένα πρόσωπα, ή σε ορισμένα δίκαια, τα πρόσωπα, τα οποία τελούν υπό ορισμένες συνθήκες. Κατά το ζήτημα της ικανότητας του κράτους ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, ορισμένα εθνικά δίκαια απαγορεύουν στους τελευταίους να υπαγάγουν τις διαφορές τους στον θεσμό της διαιτησίας ή τους επιτρέπουν αποκλειστικά ύστερα από ειδική διαδικασία έγκρισης.⁹

⁶ «Διαμεσολάβηση, Διαιτησία και Διαμεσοδιαιτησία», Δ.Ε. Ευγνωσία Παπαδοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2018, σελ 31-50.

⁷ «Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Qualex σελ 1-14.

⁸ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ 1265-1268.

⁹ «Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2024, Qualex σελ 176-177, 324-327.

II) Αντικειμενική διαιτητευσιμότητα

Σημαντικό στοιχείο προβληματισμού-αναζήτησης και μελέτης μίας υπόθεσης αναφορικά με την υπαγωγή της ή μη στον θεσμό της διαιτησίας, αποτελεί το στοιχείο της αντικειμενικής διαιτητευσιμότητας ή *ratione materiae*. Η υπαγόμενη σε διαιτησία διαφορά, απαιτείται να καθίσταται έγκυρη και διαιτητεύσιμη. Πράγματι, η ολότητα των διαφορών δεν καθίσταται δεκτική διαιτητικής επίλυσης σύμφωνα με το εφαρμοστέο σε αυτές δίκαιο και τα εθνικά δίκαια καθίστανται τα πλέον αρμόδια να αποφασίζουν ποιες διαφορές βρίσκουν έρεισμα στο θεσμό αυτό.¹⁰ Στοιχεία τα οποία συνηγορούν στην περαιτέρω αυτή αναζήτηση αποτελούν οι ποικίλες και συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αντιλήψεις, οι οποίες επικρατούν. Κατά συνήθη πρακτική, τέτοιου είδους αποκλεισμοί σχετίζονται με διαφορές, οι οποίες άπτονται ζητημάτων δημόσιου συμφέροντος ή δικαιωμάτων τρίτων, τα οποία χρήζουν προστασίας και συνεπώς καλείται αναγκαίο να επιλύονται από τα πολιτειακά δικαστήρια. Κατά τον καινοτόμο ν.5016/2023, αναφέρεται πως σύμφωνα με το τεκμήριο της διεθνούς διαιτησίας με έδρα την Ελλάδα, όλες οι διαφορές με έδρα την Ελλάδα καθίστανται διαιτητεύσιμες εκτός αν ο νόμος ορίζει ρητώς διαφορετικά.¹¹ Σε κάθε περίπτωση, κατά την νομολογιακή προσέγγιση του ζητήματος η εξέλιξη καθίσταται σημαντική τα τελευταία χρόνια. Κατά την παγίως ενστερνιζόμενη άποψη φαίνεται να υιοθετείται η άποψη, πως αντικείμενο για συμφωνία διαιτησίας, δύναται να αποτελέσει ό,τι συνιστά και αντικείμενο δίκης ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, ήτοι η πλειοψηφία των ιδιωτικών διαφορών.¹² Κατά δε άλλη υποστηρισθείσα άποψη υποστηρίζεται πως δύναται να υπαχθούν στην κρίση των διαιτητών και αντικείμενα τα οποία δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο δικαιοδοτικής κρίσης και απόφασης εκ μέρους των τακτικών δικαστηρίων.¹³

Ο ρόλος του διαιτητή.

Βασικό στοιχείο της διαιτησίας, αποτελεί η επιλογή των διαιτητών, οι οποίοι θα επιφορτισθούν με τα καθήκοντα έρευνας της υπόθεσης, διεξαγωγής της διαδικασίας και τελειωτικής κρίσης. Τα πρόσωπα και ο αριθμός των διαιτητών καθορίζονται

¹⁰ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ 1268-1269

¹¹ Αρ.3 παρ.4 ν.5016/2023

¹² ΑΠ 550/1996, ΜΕΦΠειρ 149/2018.

¹³ Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Quallex σελ 306-310.

συμβατικά εκ των συμβαλλομένων στο πλαίσιο της αρχής της αυτονομίας. Οι ορισθέντες διαιτητές δύναται να καθίστανται ένας ή δύο και εν απουσία καθορισμού ή ακυρότητας αυτού, τρεις, όπως άλλωστε προβλέπεται κατά συνήθεια στην εθνική και διεθνή πρακτική της διαιτησίας. Οι συμβαλλόμενοι εφόσον δεν έχουν προβεί σε επιλογή και υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου κανονισμού διαιτησίας, ο οποίος και θα ρυθμίζει την διαδικασία αυτή, υποχρεούνται όπως επιλέξουν έναν έτερο τρόπο. Σε περίπτωση ελλείψεως συμφωνίας ή κωλύματος αυτής, τα μέρη επιλέγουν έκαστα έναν διαιτητή και ο τελευταίος έναν τρίτο, ο οποίος κατέχει καθοριστικό ρόλο ιδίως σε περίπτωση διαφωνίας των λοιπών. Οι εξουσίες των διαιτητών αντλούνται από την γερμανικής προελεύσεως αρχή «kompetenz-kompetenz/competence-competence», η οποία εκφράζεται ως γενική δικονομική αρχή. Η εξουσία αυτή, βρίσκει έρεισμα από την διαπίστωση πως όπως κάθε δικαιοδοτικό όργανο, έτσι και το διαιτητικό δικαστήριο απαιτείται κατά λογική αναγκαιότητα να κατέχει την εξουσία να ελέγχει και να επιβεβαιώνει τις προϋποθέσεις «δραστηριοποίησης» του.¹⁴ Συνεπώς, το διαιτητικό δικαστήριο καθίσταται το αποκλειστικά αρμόδιο να αποφαινεται σχετικά με την ύπαρξη ή την ισχύ της συμφωνίας διαιτησίας, δυνάμει της οποίας καλείται να κρίνει.¹⁵ Πέραν των ανωτέρω, το δικαστήριο αυτό δύναται να αναπληρώσει την βούληση των μερών, όταν ελλείπει σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (τόπος διαιτησίας, διαδικασία αυτής και επιλογή συστήματος απόδειξης). Οι διαιτητές ενεργούν την αποδεικτική διαδικασία, κρατούν πρακτικά όλων των συνεδριάσεων και αφού υπαγάγουν τα πραγματικά περιστατικά στους κατάλληλους εφαρμοστέου δικαίου κανόνες καταλήγουν σε έκδοση δεσμευτικής και αιτιολογημένης διαιτητικής απόφασης. Ο ρόλος-αρμοδιότητες τους ομοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με αυτές των τακτικών δικαστών (οιονεί δικαιοδοτικός ρόλος). Ο διαιτητής καθίσταται το πρόσωπο, το οποίο επιφορτίζεται με την εξουσία-ευθύνη κρίσης και λήψης απόφασης. Λόγω των χαρακτηριστικών τους μάλιστα αυτών, απαιτείται να διακατέχονται από αμεροληψία, ανεξαρτησία, αντικειμενικότητα και εχεμύθεια. Κοινών άλλωστε αρχών των ΕΤΕΔ και ειδικότερα της διαιτησίας και της διαμεσολάβησης. Συμπερασματικώς, το διαιτητικό δικαστήριο μέσω των επιλεγέντων εκ των συμβαλλομένων διαιτητών επιφορτίζεται με την ad hoc αποστολή επίλυσης της διαφοράς, σύμφωνα με τους επιβεβλημένους

¹⁴«Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Qualex σελ 128-129.

¹⁵ Αρ.23 παρ.1 ν.5016/2023.

κανόνες. Συνεπώς ευρέως κατανοητή καθίσταται η μέγιστης σημασίας ορθή επιλογή διαιτητών.¹⁶

Νομικό καθεστώς.

Σε διεθνές επίπεδο, η Σύμβαση της Ν. Υόρκης της 10^{ης} Ιουνίου 1958 «περί της αναγνώρισης και εκτέλεσης των αλλοδαπών Διαιτητικών αποφάσεων» (Σ.Ν.Υ.) καθίσταται κατά τρόπο αναμφισβήτητο το πιο σημαντικό νομοθετικό κείμενο περί του ζητήματος αυτού. Συνιστά πρωτοβουλία δημιουργίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (International Chamber of Commerce-ICC), το οποίο και στην συνέχεια ενστερνίστηκε από την Οικονομική Επιτροπή του ΟΗΕ σχετικά με την Ευρώπη (UNECE) και συνιστά εξέλιξη σε σχέση με τα προηγούμενα διεθνή κείμενα όπως το Πρωτόκολλο της Γενεύης του 1923 και την Σύμβαση της Γενεύης του 1927. Αντικείμενο της αποτελεί η αναγνώριση και η εκτέλεση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων, ειδικότερα αποφάσεων, οι οποίες έχουν εκδοθεί από κράτος έτερο από εκείνο στο οποίο ζητείται η αναγνώριση ή η εκτέλεση. Πρακτικά, επιβάλλεται στα δικαστήρια του εκάστοτε συμβαλλόμενου κράτους αφενός η αναγνώριση των συμβάσεων διαιτησίας, όπως αυτές τεκμαίρονται από μία διαιτητική ρήτρα, παραπέμποντας εν συνεχεία τα μέρη σε διαιτητική διαδικασία και αφετέρου η αναγνώριση και η εκτέλεση των ξένων διαιτητικών αποφάσεων. Μέσω μάλιστα, της αναγνώρισης αυτής οι τελευταίες εντάσσονται στην εθνική έννομη τάξη. Στην ελληνική έννομη τάξη η Σύμβαση αυτή έχει κυρωθεί και ενσωματώνεται με το Ν.Δ. 4220/1961. Μέχρι στιγμής πάντως έχουν προσχωρήσει σε αυτήν και προβαίνουν στην εφαρμογή της περισσότερες από 160 χώρες παγκοσμίως. Από την άλλη, στην σταδιακή εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό η κατάρτιση ενός πρότυπου νόμου σχετικά με την εμπορική διαιτησία εκ μέρους της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (UNCITRAL) του 1985, ο οποίος και το 2006 αναθεωρήθηκε. Ο πρότυπος Νόμος (PPN) δύναται να ενστερνιστεί εκ μέσω της νομοθετικής οδού, αποτελούντος κατά αυτόν τον τρόπο κομμάτι του εσωτερικού δικαίου. Με λίγα λόγια, ο νόμος αυτός δεν καθίσταται από μόνος του δεσμευτικός, αλλά τουναντίον αποκτά δεσμευτική ισχύ από όταν τα κράτη των ενσωματώσουν στην εθνική τους έννομη τάξη. Πλέον ύστερα από την υιοθέτηση του, ο PPN συνιστά σημείο αναφοράς, καθότι πολλά κράτη τον έχουν υιοθετήσει, άλλα με

¹⁶ «Διαμεσολάβηση, Διαιτησία και Διαμεσοδιαιτησία», Δ.Ε. Ευγνωσία Παπαδοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2018, σελ 33-35.

μικρότερες και άλλα με μεγαλύτερες τροποποιήσεις. Ειδικότερα, συνιστά την βάση για τα κράτη, τα οποία δεν έχουν θεσπίσει νόμο, που να ρυθμίζει την διαιτησία, δίνοντας τους την ευχέρεια να υιοθετήσουν έναν έτοιμο νόμο σχετικά με το ζήτημα αυτό ή για τα κράτη, τα οποία έχουν ήδη εντάξει τέτοιου είδους νόμο στο εσωτερικό τους, ο οποίος όμως πλέον θεωρείται ξεπερασμένος. Κύριοι στόχοι μάλιστα του ΠΠΝ συνιστούν η ενθάρρυνση προσφυγής στην διαιτητική διαδικασία και η ελάττωση του ρόλου των εθνικών δικαστηρίων, η διασφάλιση της δίκαιης πραγματοποίησης της διαδικασίας αυτής και η προώθηση ενός νομικού πλαισίου σύμφωνα με το οποίο θα εξασφαλίζεται η ύπαρξη μίας συνέχειας στην διαδικασία.¹⁷ Στην Ελλάδα, η υιοθέτηση του νόμου αυτού επήλθε με τον ν. 2735/1999, ο οποίος πλέον αντικαταστάθηκε από τον ν. 5016/2023, ενσωματώνοντας κατά αυτόν τον τρόπο συνάμα τις τροποποιήσεις του ΠΠΝ, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν το 2006. Ταυτόχρονα, ο θεσμός αυτός κατοχυρώνεται σε εγχώριο επίπεδο στις διατάξεις 867 επ. ΚΠολΔ. Παρά τα ανωτέρω, σε πρωταρχικό στάδιο και προτού καταλήξουμε στο ολοκληρωμένο καθεστώς των κανόνων της διεθνούς διαιτησίας με τον ν. 2735/1999 και ήδη ν. 5016/2023, η έννοια της διεθνούς διαιτησίας στην Ελλάδα, εισήχθη για πρώτη φορά με τον ν. 1816/1988, ο οποίος κατοχύρωνε και οριοθετούσε δευτερεύοντα ζητήματα, ο οποίος και στην συνέχεια αντικαταστάθηκε από τον ν.2331/1995 με παρεμφερές περιεχόμενο.¹⁸ Συνεπώς, το Ελληνικό δίκαιο της διαιτησίας καθίσταται δυαδικό, καθότι διακρίνεται στην ημεδαπή-εσωτερική διαιτησία, η οποία ρυθμίζεται εκ μέρους των διατάξεων 867 επ. ΚΠολΔ και στην διεθνή διαιτησία, η οποία από το 2023 και εφεξής διέπεται από τις διατάξεις του ν.5016/2023.¹⁹ Ως δυαδικό ορίζεται το σύστημα, το οποίο ενστερνίζεται και εφαρμόζει ξεχωριστό νομικό καθεστώς για την διεθνή διαιτησία και διαφορετικό για την εσωτερική. Αντιθέτως, ως μονιστικό καθιερώνεται εκείνο, το οποίο ενσωματώνει ενιαίους κανόνες, που ρυθμίζουν συγχρόνως την διεθνή και εσωτερική διαιτησία. Ακολούθως και διευκρινιστικά, προς τα ευθύς ανωτέρω, τα εν λόγω νομοθετήματα βρίσκουν έρεισμα στην λεγόμενη ημεδαπή διαιτησία, δηλαδή στην διαιτησία με έδρα την Ελλάδα. Αντιθέτως, όταν η έδρα αυτής βρίσκεται στην αλλοδαπή, τότε η διαιτησία καθίσταται αλλοδαπή και εκφεύγει των κανόνων αυτών.

¹⁷ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ 1253-1260.

¹⁸ «Η θεσμική διαιτησία στην Ελλάδα», Δ.Ε., Αγγελική Δ. Ψωμαδοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2023, σελ 9

¹⁹ «Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Quallex σελ 65-77.

Υπόκειται αποκλειστικώς σε έλεγχο, με σκοπό την αναγνώριση -ή μη- της αλλοδαπής διαιτητικής απόφασης κατά την ΣΝΥ. Συνεπώς, από κοινού τα νομοθετήματα αυτά, ήτοι η εσωτερική διαιτησία, η οποία διέπεται από τις διατάξεις των αρ.867 επ. ΚΠολΔ, η διεθνής διαιτησία, η οποία διέπεται από τις διατάξεις του ν.5016/2023, από κοινού με την ΣΝΥ, αποτελούν το θεμέλιο των πηγών του Ελληνικού συστήματος διαιτησίας. Ένα τρίγωνο νομοθετημάτων (ν.5016/2023, 867 επ. ΚΠολΔ και ΣΝΥ).²⁰

Είδη διαιτησίας.

Στο σύγχρονο νομικό καθεστώς η διαιτησία χωρίζεται σε ad hoc-θεσμική και εσωτερική-διεθνή. Στην «ad hoc Διαιτησία» οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι στηριζόμενοι σε μία διαιτητική ρήτρα στην σύμβαση τους, προβλέπουν κατά τρόπο λεπτομερή την ολότητα των ζητημάτων, τα οποία συνδέονται με την οργάνωση και την διαδικασία αυτής. Δηλαδή, τα συμβαλλόμενα μέρη κατά την επιλογή του εν λόγω είδους διαιτησίας, καθορίζουν αυτόνομα και με απόλυτη-πλήρη ελευθερία την ολότητα των διαδικαστικών πτυχών της διαιτησίας. Η προσφυγή στην διαιτησία πραγματοποιείται δίχως αναφορά σε κάποιο διαιτητικό θεσμό αλλά ούτε σε καθορισμένους κανονισμούς. Συγχρόνως, οι συμβαλλόμενοι δύνανται να καθορίσουν την εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων ενός διαιτητικού κέντρου δίχως αυτό να συνεπάγεται πως η διαιτησία αυτή καθίσταται αυτομάτως θεσμική καθότι δεν έχει τεθεί υπό την εποπτεία ενός κέντρου διαιτησίας. Εξαιτίας πάντως της μη ύπαρξης ελέγχου και υποστήριξης από κάποιο κέντρο, συχνή φαίνεται η επιλογή αυτού του είδους διαιτησίας εκ μέρους μεγάλων εταιριών ή κρατών δεδομένου πως ο σχεδιασμός και η περάτωση μίας τέτοιου είδους διαδικασίας προϋποθέτει εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρία. Σημαντικότερο πάντως πλεονέκτημα της, συνιστούν οι προσφερόμενες εγγυήσεις εχεμύθειας. Συνάμα, πλεονέκτημα της συνιστά το γεγονός της ευελιξίας της, η οποία επιτρέπει την αναγκαία προσαρμογή στις ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης. Συγχρόνως πλεονέκτημα συνιστά το χαμηλότερο εν συγκρίσει με τη θεσμική διαιτησία κόστος διεξαγωγής της και ο σαφώς ελαττωμένος χρόνος της, υπολογίζοντας κανείς την αποφυγή των εξόδων ενός διαιτητικού κέντρου και την απαίτηση επίβλεψης πρότερα της έκδοσης αποφάσεως. Στον αντίποδα, ως μειονέκτημα της δύναται να χαρακτηριστεί το γεγονός πως το διαιτητικό δικαστήριο δεν θα απολαμβάνει στηρίξεως είτε αυτή έγκειται στην συλλογή εξόδων και αμοιβών είτε στην διαδικασία επίβλεψης. Σε περίπτωση συνεπώς

²⁰ Ν.5016/2023, Ν.2735/1999, ΚΠολΔ αρ.867 επ., Ν.Δ.4220/1961 (Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»).

υιοθέτησης ad hoc διαιτησίας, η συγκρότηση και επιλογή αυτού, απαιτείται να πραγματοποιείται με σύνεση καθότι καθίσταται αναγκαία η ύπαρξη ιδιαίτερης ικανότητας και εμπειρίας εξ' αυτού.²¹ Αντίθετα, με τα ανωτέρω το μεγαλύτερο ποσοστό διεθνών εμπορικών διαιτησιών πραγματοποιείται κατ' επιλογή των μερών υπό την αιγίδα ενός κέντρου διαιτησίας, το οποίο δεν δικάζει αυτοπροσώπως την διαφορά αλλά επιτηρεί την διαδικασία αυτή (θεσμική Διαιτησία). Αυτό συνεπάγεται, πως η συγκεκριμένη διαιτητική διαδικασία θα πραγματοποιηθεί με βάση τους κανόνες διαιτησίας του επιλεγέντος κέντρου. Το διαιτητικό κέντρο έχει κατά βάση οργανωτικές και εποπτικές αρμοδιότητες, ενώ συγχρόνως παρέχει γραμματειακή, διοικητική και υλικοτεχνική βοήθεια με καταρτισμένο προσωπικό, με επιδίωξη να υλοποιηθεί η διαδικασία αυτή με καταλληλότερο και γρηγορότερο τρόπο, δίχως διαδικαστικά ζητήματα. Μερικά από τα γνωστότερα κέντρα διαιτησίας καθίστανται το Κέντρο Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (London Court of International Arbitration, LCIA), το Διεθνές Κέντρο Επίλυσης Διαφορών του Αμερικάνικου Συνδέσμου Διαιτησίας (American Arbitration Association International Centre for Dispute Resolution-AAA, ICDR), ενώ τον πρώτο λόγο φαίνεται να διαδραματίζει το Κέντρο Διαιτησίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (International chamber of Commerce, ICC), το οποίο εδρεύει στο Παρίσι. Ως το μεγαλύτερο μειονέκτημα του είδους αυτού διαιτησίας, θα δύνατο να χαρακτηριστεί το αυξημένο κόστος επιβάρυνσης των διαδίκων. Στον αντίποδα όμως, η προσφερόμενη βεβαιότητα και επικουρία το καθιστούν σημαντικό. Σε κάθε περίπτωση πάντως, σε περίπτωση επιλογής τέτοιου είδους διαιτησίας σκόπιμη καθίσταται η επιλογή ενός κέντρου με πείρα και διεθνή αξιοπιστία, προκειμένου να εκδίδονται ορθές και ασφαλείς διαιτητικές αποφάσεις, οι οποίες να καθίστανται ικανές να αναγνωριστούν και να εκτελεστούν δίχως πλημμέλειες.²² Συγχρόνως, κατά το Ελληνικό δίκαιο και ειδικότερα με βάση το αρ.902 παρ.1 ΚΠολΔ, προβλέπεται η παροχή δυνατότητας οργάνωσης μόνιμης διαιτησίας στα επιμελητήρια, τα χρηματιστήρια αξιών και εμπορευμάτων και στις επαγγελματικές ενώσεις προσώπων, οι οποίες συνιστούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.²³ Μόνιμη ή Θεσμική διαιτησία, συνεπώς, καθίσταται η εκούσια διαιτησία, η οποία οργανώνεται σε μόνιμη βάση, υπό την έννοια της θεσμικής οργάνωσης,

²¹ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ 1261.

²² «Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Quallex σελ 32-41.

²³ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ», αρ.902 ΚΠολΔ.

υποδομής και εν γένει διαδικασίας σχετικά με την παροχή διαιτητικών υπηρεσιών, από ειδικά όργανα. Επιδίωξη του Έλληνα νομοθέτη μέσω της διάταξης αυτής, φαίνεται να αποτέλεσε η ενθάρρυνση προσφυγής του ενδιαφερομένου σε διαιτητικές υπηρεσίες, κατά τρόπο ορθολογικά οργανωμένο. Για την υλοποίηση μάλιστα της οργάνωσης αυτής, αναγκαία καθίσταται η προηγούμενη γνωμοδότηση του διοικητικού τους συμβουλίου και η ύστερη έκδοση διαταγμάτων, τα οποία εκδίδονται έπειτα από σχετική πρόταση του υπουργού δικαιοσύνης, με την σύμφωνη γνώμη του υπουργού, ο οποίος κατέχει την εποπτεία του εν λόγω επιμελητηρίου, χρηματιστηρίου ή ένωσης.²⁴ Από την άλλη, μία διαφορά προκειμένου να χαρακτηριστεί ως εσωτερική, απαιτείται η υπαγόμενη σε διαιτησία διαφορά να μην παρουσιάζει κανένα στοιχείο αλλοδαπότητας/διεθνικότητας και συγχρόνως να εντάσσεται στην εσωτερική δικαιοδοσία των πολιτειακών δικαστηρίων μίας χώρας. Στην ελληνική δικαϊκή τάξη, οι διατάξεις των άρθρων 867-903 ΚΠολΔ καθορίζουν την διαιτητική επίλυση των διαφορών. Συγκεκριμένα, για να μπορέσει μία υπόθεση να υπόκειται στη διαδικασία της διαιτησίας απαιτείται να συντρέχουν και μάλιστα κατά τρόπο σωρευτικό οι εξής προϋποθέσεις. Αρχικώς, να αφορά διαφορά ιδιωτικού δικαίου, να έχει συναφθεί συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων και τα μέρη να έχουν εξουσία διαθέσεως του αντικείμενου της διαφοράς. Αντίθετα, μία διαφορά για να χαρακτηριστεί ως διεθνής αναγκαίο καλείται η υπαγόμενη σε αυτή διαφορά να εντάσσεται στην διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων μίας χώρας. Όταν η έννομη διαιτητική σχέση δεν συνδέεται καθαρά και μόνο με μία χώρα αλλά με πλείονες σε έκαστο στάδιο της, τότε αναφερόμαστε σε διεθνή διαιτησία. Σχετικά με τον εντοπισμό και την απόφαση περί του είδους διαιτησίας, σημαντικό στοιχείο συνιστά εκείνο της διεθνικότητας/αλλοδαπότητας, το οποίο εντοπίζεται είτε από την βούληση των μερών είτε από την διαμονή αυτών. Η σημασία του μάλιστα καθίσταται σημαντική προκειμένου να εξευρεθεί και να εφαρμοστεί το ανάλογο νομοθετικό καθεστώς. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η συμφωνία περί διαιτησίας δύναται να λάβει διάφορες μορφές όπως «Ρήτρα Διαιτησίας» ή άλλως «Arbitration Clause», «Συνυποσχετικό Διαιτησίας» ή άλλως «Submission Agreement Comporis» καθώς και «Κατά Παραπομπή Ρήτρα Διαιτησίας». Η πρώτη συνιστά επιμέρους όρο μίας σύμβασης ουσιαστικού δικαίου για την επίλυση διαφορών, που δύναται να ανακύψουν από την

²⁴ «Ο Νέος Κώδικας Πολιτική Δικονομίας-2^{ος} Τόμος (Άρθρα 495-1054 & ΕισNKΠολΔ)», Σταματόπουλος Στ., ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2022, Qualex σελ 2799-2866.

σύμβαση αυτή, ενώ η δεύτερη συνιστά συμφωνία υπαγωγής υπαρχουσών διαφορών. Ειδοποιός διαφορά, το χρονικό σημείο γέννησης της διαφοράς. Στην μεν πρώτη δεν έχει ακόμα ανακύψει, ενώ στην δε δεύτερη έχει. Συνηθέστερη πάντως στην πράξη εμφανίζεται εκείνη της «Ρήτηρας Διαιτησίας».

Εφαρμοστέο επί της ουσίας δίκαιο

I) Αρχή της αυτονομίας.

Η επιλογή εκ των συμβαλλομένων του εφαρμοστέου δικαίου, το οποίο θα οριοθετεί και θα ρυθμίζει την έννομη σχέση τους δεσμεύει τον διαιτητή. Στον κλάδο των διεθνών συμβατικών ενοχών αναγνωρίζεται στους συμβαλλομένους εκτεταμένη αυτονομία σχετικά με την επιλογή εφαρμοστέου δικαίου. Ακόμη και όταν επιλεγεί ένα δίκαιο, το οποίο δεν ανταποκρίνεται στην έννομη σχέση, που τα συνδέει, η επιλογή τους αυτή καθίσταται έγκυρη. Αφενός στην νομολογία και αφετέρου στην θεωρία ο αυτόνομος χαρακτήρας των μερών καθίσταται απολύτως δεκτός. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η αυτονομία των μερών δύναται να καθίσταται ρητή ή σιωπηρή επουδενί όμως υποθετική. Σε περίπτωση πάντως μη ρητής επιλογής εφαρμοστέου επί της διαφοράς δικαίου, υποχρέωση του διαιτητή καθίσταται η έρευνα περί της πραγματικής βουλήσεως των μερών.²⁵

II) Επιλογή εφαρμοστέου δικαίου από τον διαιτητή.

Σε περίπτωση απουσίας μη ρητής επιλογής των μερών και αδυναμίας εξεύρεσης της πραγματικής τους βούλησης, τόσο εκ μέρους των εθνικών νομοθετών όσο και των κανόνων διαιτησίας, αναγνωρίζεται ευρεία διακριτική ευχέρεια στον διαιτητή σχετικά με την επιλογή εφαρμοστέου δικαίου. Δύναται να προσφύγει στις κλασικές μεθόδους του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου και να αναζητήσει λύση μέσω ενός εθνικού κανόνα συγκρούσεως, να εφαρμόσει κανόνες σύγκρουσης ευρισκόμενους σε διεθνείς συνθήκες ή σε κοινοτικά νομοθετήματα ή να προβεί σε εφαρμογή απευθείας διεθνούς συνθήκης ουσιαστικού δικαίου. Τέλος, υφίσταται η δυνατότητα της απευθείας εφαρμογής (*voie directe*), με βάση την οποία προχωρούν κατά το δοκούν στην

²⁵ «Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2024, Quallex σελ 170.

απευθείας εφαρμογή ενός ουσιαστικού κανόνα. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η τελική απόφαση του διαιτητή είναι ανέλεγκτη, καθότι δεν υφίσταται έφεση επί της ουσίας.²⁶

Διαιτητική ρήτρα

Όπως έχει ήδη μέχρι τώρα γίνει ευρέως κατανοητό βασικό στοιχείο/ θεμέλιο της διαιτησίας αποτελεί η Ρήτρα/ Συμφωνία διαιτησίας (Arbitration Agreement) σε όλες τις μορφές, που δύναται να λάβει. Η συμφωνία αυτή, αποτυπώνει την βούληση των συμβαλλομένων να υπαγάγουν σε διαιτητική επίλυση τις υπάρχουσες διαφορές τους ή τις διαφορές, τις οποίες πιθανόν θα προκύψουν στο μέλλον από την μεταξύ τους έννομη σχέση. Θα μπορούσε επί της ουσίας να χαρακτηριστεί και ως Σύμβαση. Συνιστά, το θεμέλιο της διαιτητικής δίκης, καθώς μέσω αυτής θεμελιώνεται η δικαιοδοσία των διαιτητών και αποτελεί την πηγή της εξουσίας τους. Εκτός του ευθύς ανωτέρω «καταφατικού» αποτελέσματος, η συμφωνία διαιτησίας, εμφανίζει συνάμα «αποφατικό» αποτέλεσμα, το οποίο συνίσταται στο δικαιοδοτικό αποκλεισμό των κρατικών δικαστηρίων. Πράγματι, εφόσον η συμφωνία καθίσταται έγκυρη, αυτή συνιστά συμβατική παραίτηση εκ μέρους του δικαιώματος προσφυγής στα κρατικά δικαστήρια. Αναφορικά με το απαιτούμενο περιεχόμενο (Arbitration Clause), το οποίο απαιτείται προκειμένου μία συμφωνία διαιτησίας να χαρακτηριστεί ως τέτοια, προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από τον ορισμό, που δίνεται για την διαιτησία. Συνεπώς, απαιτείται μία (i) συμφωνία των συμβαλλομένων, (ii) με την οποία υπαγάγουν υπάρχουσες ή μέλλουσες διαφορές τους (iii) σε διαιτησία, ήτοι την κριτική τρίτου ξένου προσώπου, (iv) ο οποίος απολαμβάνει της δικαιοδοτικής εξουσίας έκδοσης οριστικής και δεσμευτικής για τους συμβαλλομένους απόφασης επί των διαφορών τους, (v) διαμέσω μίας δικαιοδοτικής διαδικασίας, η οποία παρέχει στους συμβαλλόμενους την ευχέρεια να υποστηρίξουν τις θέσεις τους. Αφενός η ΣΝΥ και αφετέρου ο ν.5016/2023 απαιτούν την ύπαρξη μία συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων με την οποία οι τελευταίοι υποβάλλουν τις διαφορές τους στον εν λόγω θεσμό.²⁷ Με λίγα λόγια, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω η συμφωνία αυτή πρόκειται για συμβατικό υπόβαθρο χάριν στον οποίο η διαιτησία σε διεθνές επίπεδο χαρακτηρίζεται ως «συμβατικό δημιούργημα» ή άλλως «creature of contract»²⁸.

²⁶ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ. 1304.

²⁷ Αρ.4 περ.ε ν.5016/2023/ Αρ.2 ΣΝΥ.

²⁸ Moses, The Principles and Practice of International Commercial Arbitration (2nd edn, Cambridge University Press 2012) σ.19/ Hall Street Assocs, LLC v. Mattel, Inc, 552 U.S, 576, 585 (2008).

Συμπερασματικώς, τα ανωτέρω συνηγόρων στην διαπίστωση και υποστήριξη του εθελούσιου- συναινετικού χαρακτήρα τόσο της διαιτητικής ρήτηρας²⁹ όσο και της εν όλω διαδικασίας αποκλείοντας οιαδήποτε άποψη περί υποχρεωτικότητας της εκ του νόμου.³⁰

Ι) Αυτοτέλεια διαιτησίας (Separability/Severability)

Η πλειάδα των συμφωνιών διαιτησίας ενσωματώνονται ως ρήτρες στην κύρια σύμβαση. Ερώτημα γεννάται στην περίπτωση αυτή περί της τύχης της διαιτητικής ρήτηρας, εφόσον η σύμβαση, στην οποία ενσωματώνεται πάσχει. Στο ερώτημα αυτό απαντά η αρχή της αυτοτέλειας της διαιτητικής ρήτηρας. Με γνώμονα λοιπόν την αρχή αυτή, παρά το γεγονός πως η συμφωνία διαιτησίας συνιστά αναπόσπαστο τμήμα της κύριας σύμβασης των μερών, αυτή αναγνωρίζεται ως ξεχωριστή-αυτόνομη συμφωνία και συνεπώς ερευνάται ξεχωριστά, ακολουθώντας την δική της νομική πορεία.³¹ Συνέπεια της αυτοτέλειας, συνιστά το γεγονός πως τυχόν ακυρότητα της κύριας σύμβασης κατά το αρ.178 ΑΚ. ή υπαναχώρησης από αυτήν, δεν συμπαρασύρει και την ρήτρα διαιτησίας, ακόμη και στην περίπτωση, που έχει ενσωματωθεί στο ίδιο έγγραφο και έχει καταρτιστεί. Έτσι, η ρήτρα αυτή διατηρεί την ισχύ της. Λόγω μάλιστα, της νομικής της ανεξαρτησίας στην ρήτρα διαιτησίας δεν απαιτείται η εφαρμογή ίδιου σε σχέση με την κύρια σύμβαση δικαίου, οπότε και η τελευταία δύναται να διέπεται από δίκαιο διαφορετικό από εκείνο, το οποίο διέπει την κύρια σύμβαση. Συνεπώς, η ανωτέρω αρχή παρουσιάζει τεράστια πρακτική σημασία. Δηλαδή, η δικαιολογητική της βάση αλλά συγχρόνως και η απόλυτη πρακτική της χρησιμότητα βρίσκει έρεισμα στο γεγονός, πως οι διαιτητές, δύναται να λάβουν οι ίδιοι απόφαση αναφορικά με το κύρος της κύριας συμβάσεως, δίχως ουδέν επηρεασμό της δικαιοδοσίας τους. Δίχως την αρχή της αυτοτέλειας, ένα διαιτητικό δικαστήριο, το οποίο προβαίνει σε χρήση της εξουσίας του θα καθίστατο δυνητικά υποχρεωμένο να αρνηθεί την δίκη επί της ουσίας, καθώς η ύπαρξη της ρήτηρας διαιτησίας θα καθίστατο εφικτό να επηρεαστεί από την ακυρότητα της υποκείμενης σύμβασης. Υπό το ενδεχόμενο πάντως, πως οι ενστάσεις βάλουν ευθέως κατά του κύρους της συμφωνίας διαιτησίας ή βάλουν τουλάχιστον και

²⁹ «Διεθνής Εμπορική Διαιτησία, ο ν.5016/2023», Τόμος Ι, 2^η Έκδοση, Κ.Καλαβρός, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2023, αρ.4, 19 και 20/ «Δίκαιο της Διαιτησίας» Σ. Κουσουλής, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2006 σ. 6.

³⁰ «Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2024, Qualex σελ 152-156.

³¹ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ 1263-1264.

κατά αυτού, στην περίπτωση αυτή, η αρχή της αυτοτέλειας, δεν θα καλείτο εφικτό να διασπάσει το κύρος της ρήτηρας διαιτησίας. Παρά τη στενή πρακτική σχέση της αρχής της αυτοτέλειας με την εξουσία των διαιτητών να αποφαινούνται επί της δικαιοδοσίας τους, η αρχή αυτή επικεντρώνεται στην ευχέρεια κρίσης από τους διαιτητές αφενός επί της εγκυρότητας της κύριας σύμβασης και αφετέρου επί της εγκυρότητας της συμφωνίας διαιτησίας.³² Σε αντίθετη περίπτωση εφόσον δεν υφίστατο η εν λόγω αρχή, έκαστος ισχυρισμός των συμβαλλομένων περί ανυπαρξίας, ακυρότητας ή κατάργησης της κύριας σύμβασης, θα συνεπάγετο συνάμα την αυτόματη κατάργηση αυτής.³³

II) Εγκυρότητα διαιτητικής ρήτηρας.

Εξαιτίας της συμβατικής της φύσης, η συμφωνία περί διαιτησίας υπόκειται αρχικώς στις συνήθεις προϋποθέσεις εγκυρότητας των συμβάσεων. Συνεπώς, καθίσταται άκυρη τέτοιου είδους συμφωνία, η οποία συνήφθη βάση πλάνης, απάτης ή απειλής. Ειδικότερα, επί συμφωνίας διαιτησίας, το πρόσωπο, το οποίο συνάπτει τέτοιου είδους συμφωνία, όπως αντίστοιχα και κάθε είδους αντίστοιχη σύμβαση απαιτείται να έχει ικανότητα προς τούτο. Το ζήτημα μάλιστα αυτό, λόγω ελλείψεως ειδικότερης διάταξης, ρυθμίζεται με γνώμονα τις γενικές περί συμβάσεως διατάξεις.³⁴ Παραλλήλως, σημαντικό περί εγκυρότητας της διαιτητικής ρήτηρας στοιχείο συνιστά η αντικειμενική διαιτητευσιμότητα (arbitrability/arbitrabilite). Παραλλήλως, σημαντικό καθίσταται το περιεχόμενο μίας τέτοιου είδους ρήτηρας. Ως ελάχιστο μάλιστα περιεχόμενο απαιτείται να υφίσταται και να αναγνωρίζεται η βούληση των συμβαλλομένων, το είδος των διαφορών που επιθυμούν να υποβληθούν σε διαιτησία καθώς και το τελεσίδικο της διαιτητικής απόφασης. Στοιχεία, τα οποία έχουν έως τώρα αναλυθεί εκτενέστερα ανωτέρω. Ως τελευταίο στοιχείο αποτελεί ο τύπος της συμφωνίας (έγγραφος). Σε περίπτωση καταρτίσεως έγκυρης συμφωνίας διαιτησίας, αυτή συνεπάγεται τον αποκλεισμό της δικαιοδοσίας των κρατικών δικαστηρίων. Το σημαντικό αυτό αποτέλεσμα, απαιτεί την επιβολή ορισμένων ελάχιστων τυπικών προϋποθέσεων σχετικά με την εγκυρότητα της. Τόσο σε εθνικό, όσο και διεθνή επίπεδο προβλέπεται πως η συμφωνία αυτή απαιτείται να είναι έγγραφη προκειμένου να καθίσταται έγκυρη. Κατά την Σ.Ν.Υ. μάλιστα, απαιτείται η συμφωνία να φέρει

³² «Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Quallex σελ 171-173.

³³ ΑΠ 543/2017.

³⁴ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ 1265-1266, αρ.127 επ. ΑΚ (Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»).

παραλλήλως τις υπογραφές των μερών προκειμένου, να χαρακτηριστεί ως έγκυρη³⁵. Συνεπώς, κατά την παλαιότερη κρατούσα γνώμη, καθιερωνόταν το ζήτημα του έγγραφου τύπου, ως στοιχείο συστατικό. Αντιθέτως, με βάση την κρατούσα νομολογία και τον συνδυασμό των διατάξεων του ν.5016/2023 καθιερώνεται πως η συμφωνία διαιτησίας καθίσταται γραπτή και δύναται να περιέχεται σε έγγραφο τύπο, ο οποίος φέρει τις υπογραφές των συμβαλλομένων ή αποδεικνύεται από ανταλλαγή επιστολών, τηλετυπημάτων ή έτερων μέσων επικοινωνίας, τα οποία δύναται να καταγράψουν την συμφωνία. Παραλλήλως γραπτή συμφωνία θεωρείται πως υφίσταται στις περιπτώσεις όπου ένας εκ των συμβαλλομένων επικαλείται την ύπαρξη συμφωνίας διαιτησίας σε δικόγραφο και ο έτερος συμβαλλόμενος δεν αντιλέγει. Από τον συνδυασμό των ανωτέρω καθίσταται λοιπόν αντιληπτό, πως ο έγγραφος τύπος καθίσταται πλέον αποδεικτικός και σε καμία περίπτωση συστατικός. Η εν λόγω άποψη βρίσκει έρεισμα στις απαιτήσεις των σύγχρονων συναλλαγών, οι οποίες σπάνια διεξάγονται με έγχαρτα έγγραφα.³⁶³⁷

Αποτελέσματα διαιτησίας.

Ύστερα από την κατάρτιση της διαιτητικής συμφωνίας, οι συμβαλλόμενοι παραιτούνται από τα δικαιώματα τους προσφυγής στα πολιτειακά δικαστήρια σχετικά με τις υπαγόμενες σε διαιτησία διαφορές και δεν δύναται να την αγνοήσουν και να επιδιώξουν τελικώς την επίλυση της διαφοράς τους δικαστικώς. Η απόφαση συνεπώς αποκτά μορφή δεδικασμένου (res judicata), έχει ισχύ δεδικασμένου αφενός για τις υπάρχουσες και αφετέρου για τις μελλοντικές διαφορές των συμβαλλομένων. Σε περίπτωση λοιπόν, όπου μία υπόθεση έχει περιληφθεί στο θεσμό της διαιτησίας και ένας εκ των συμβαλλομένων ασκεί αγωγή ενώπιον του δικαστηρίου με την ίδια νομική βάση και για όμοιο αντικείμενο διαφοράς το τελευταίο υποχρεούται να απορρίψει την αίτηση ως απαράδεκτη λόγω υπάρξεως δεδικασμένου (non bis in idem) και να παραπέμψει την διαφορά σε διαιτησία (Αρνητική λειτουργία δεδικασμένου). Αντιθέτως, ένα νομικό ή πραγματικό ζήτημα, το οποίο κρίθηκε από τους διαιτητές αποτελεί δεδικασμένο στις περιπτώσεις, όπου ανακύπτει ως προδικαστικό ή παρεμπίπτων ζήτημα σε δίκη επί μεταγενέστερης διαφοράς μεταξύ των συμβαλλομένων ενώπιον τακτικού ή διαιτητικού δικαστηρίου (θετική λειτουργία

³⁵ Αρ. 2 ΣΝΥ.

³⁶ Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Qualex σελ 202-205.

³⁷ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ. 10 ν.5016/2023.

δεδικασμένου).³⁸ Σε κάθε περίπτωση, οι αποφάσεις οι οποίες επιλύονται από τον θεσμό της διαιτησίας καθίσταται δεσμευτικές για τους συμβαλλομένους και οι τελευταίες δύσκολα ανακαλούνται. Στην Ελλάδα, οι ημεδαπές αποφάσεις διεθνούς διαιτησίας έχουν την ισχύ δεδικασμένου και καθίστανται εκτελεστές από την έκδοση τους. Η κατάθεση αντιγράφου στην γραμματεία του δικαστηρίου δεν συνιστά όρο του παραδεκτού για την εκτελεστότητα της διαιτητικής απόφασης. Η πλειάδα των διαιτητικών αποφάσεων εκτελείται εκουσίως, δηλαδή δίχως την παρέμβαση των κρατικών δικαστηρίων. Παρόλα αυτά, στις περιπτώσεις όπου ο ηττημένος διάδικος αρνείται να συμμορφωθεί με την απόφαση, το διαιτητικό δικαστήριο δεν έχει την εξουσία να διατάζει τα όργανα της πολιτείας να εκτελέσουν την απόφαση του. Στις περιπτώσεις αυτές, απαιτείται η συνδρομή των κρατικών δικαστηρίων του κράτους στο οποίο ζητείται η αναγνώριση/εκτέλεση.³⁹ Λόγω του γεγονότος πάντως, πως η διαιτητική απόφαση παράγει δεδικασμένο και εκτελεστότητα, συνιστά πλήρες υποκατάστατο της δικαστικής απόφασης, καθότι παράγει αποτελέσματα ισοδύναμα με αυτής.⁴⁰⁴¹

Διαμεσολάβηση

Έννοια-Γενικά χαρακτηριστικά.

Ο θεσμός της διαμεσολάβησης (Mediation) συγχρόνως με τον θεσμό της διαιτησίας συνιστούν σε παγκόσμιο επίπεδο τις δύο δημοφιλέστερες μορφές εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών. Παρά το γεγονός όμως, πως η διαμεσολάβηση συνιστά έναν από τους κυριότερους εναλλακτικούς μηχανισμούς διευθέτησης διαφορών, δεν υφίσταται ξεκάθαρος ορισμός περί της έννοιας αυτής. Παρόλα αυτά, ως τέτοια θεωρείται μία οργανωμένη διαδικασία ασχέτως ονομασίας και με κύρια γνωρίσματα την εμπιστευτικότητα, την ιδιωτική αυτονομία, την ουδετερότητα και την αμεροληψία του διαμεσολαβητή, στην οποία δύο και παραπάνω συμβαλλόμενοι προσπαθούν εκουσίως στηριζόμενοι στην καλή πίστη και στην συναλλακτική ευθύτητα να προβούν σε επίλυση της διαφοράς τους με την συνδρομή του διαμεσολαβητή.⁴² Στον

³⁹ «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ 1287, 1308.

⁴⁰ Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Qualex σελ 140-145.

⁴¹ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ. 44 και 45 ν.5016/2023.

⁴² Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ 2 ν.4640/2019.

θεσμό αυτό, υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, δηλαδή οι διαφορές εκείνες, οι οποίες αναφέρονται σε ένα ιδιωτικό δικαίωμα, το οποίο πηγάζει από το ιδιωτικό δίκαιο. Συνεπώς, εξαίρεση συνιστούν οι διοικητικές, φορολογικές και τελωνειακές διαφορές, που ανακύπτουν από τέτοιου είδους πράξεις καθώς και οι παραλείψεις από την ενάσκηση δημόσιας εξουσίας. Στην διαδικασία αυτή δύναται να ενταχθούν αστικές και εμπορικές διαφορές αφενός εθνικού και αφετέρου διασυνοριακού χαρακτήρα, τόσο υφιστάμενες όσο και μέλλουσες υπό την προϋπόθεση πως οι συμβαλλόμενοι διαθέτουν εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς με γνώμονα τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου.⁴³ Ειδικότερα, αφορά μία υποβοηθούμενη εκ μέρους ενός ουδέτερου τρίτου (Διαμεσολαβητή) διαδικασία συνδιαλλαγής-επαφής των συμβαλλομένων, οι οποίοι εμπλέκονται σε μία διαμάχη, προκειμένου να αναζητηθεί και τελικώς να ευρεθεί μία εκατέρωθεν κοινώς αποδεκτή και ωφέλιμη λύση, η οποία να αποτυπώνεται σε συμφωνία (Πρακτικό Διαμεσολάβησης). Στόχος της διαμεσολάβησης, σε αντίθεση με ότι ισχύει σε περίπτωση δικαστικής διαμάχης δεν καθίσταται η αναζήτηση και τελικώς εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και η απόδοση ευθυνών και υπαιτιοτήτων.⁴⁴ Συνεπώς, εξαιτίας των ανωτέρω δεν προωθείται στους συμβαλλομένους η ιδέα της αποδεικτικής διαδικασίας, ούτε κατά κανόνα υφίστανται πρακτικά, αλλά επιδιώκεται διαμέσο του τρίτου προσώπου η ευχέρεια και η καθοδήγηση των συμβαλλομένων μερών, προκειμένου να καταλήξουν σε κοινή συμφωνία.⁴⁵

Βασικά χαρακτηριστικά διαμεσολάβησης.

Ι) Εμπιστευτικότητα

Η διαμεσολάβηση πραγματοποιείται εντός συγκεκριμένων ορίων εμπιστευτικότητας, στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό και κομβικό σχετικά με την ολότητα της διαδικασίας.⁴⁶ Κατά τον τρόπο αυτό, παρέχεται η ευχέρεια στους συμμετέχοντες συμβαλλομένους της παροχής του συνόλου των πληροφοριών, τις οποίες κατέχουν, δίχως αυτές παρόλα αυτά να δύναται να χρησιμοποιηθούν εκ μέρους των αντισυμβαλλομένων τους μελλοντικά σε οιαδήποτε δικαστική ή έτερη διαδικασία. Η

⁴³ « Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π. Μπάλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα 2023, σελ 70-71.

⁴⁴ «Η διαμεσολάβηση στην Ελλάδα: Μία εναλλακτική μέθοδος επίλυσης διαφορών», 2025, διαΝΕΟσις Οργανισμός Έρευνας & Ανάλυσης.

⁴⁵ «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο», Γεωργίου Διαμαντόπουλου -Βασιλικής Κουμπλής, Νομικό Βήμα 2015, Τόμος 63, σελ 2184-2212.

⁴⁶ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ 16 ν.4640/2019.

ευθύς ανωτέρω άποψη καθίσταται κατανοητή και εύλογη εφόσον αναλογιστεί κανείς πως οι όποιες παραδοχές ή προτάσεις τίθενται στην διαμεσολάβηση, κατά κόρον τελούν σε αίρεση εκπλήρωσης προϋποθέσεων από τον έτερο συμβαλλόμενο και επίτευξης τελικής συμφωνίας και δεν δύναται να θεωρηθούν ως δεσμευτικές έως την επέλευση της τελικής συμφωνίας. Ακόμη και η υπόνοια διαρροής έκαστης πληροφορίας εκ μέρους κάποιου εκ των συμβαλλομένων θα καθιστούσε τα μέρη επιφυλακτικά στις μεταξύ τους συζητήσεις και την όλη διαδικασία αναποτελεσματική. Άλλωστε τέτοιου είδους υπόνοιες θα υπονόμευαν την ολότητα του όλου θεσμού. Σε κάθε περίπτωση πάντως, στο πλαίσιο της εμπιστευτικότητας της διαδικασίας και προς εξασφάλιση της εχεμύθειας των ευαίσθητων δεδομένων και πληροφοριών των συμβαλλομένων, ακόμη και η τελική συμφωνία, η οποία επήλθε κατόπιν διαμεσολάβησης δύναται να καλυφθεί υπό την σκέπη του απορρήτου, προκειμένου να μην δύναται να χρησιμοποιηθεί σε μέλλουσα δίκη ή έτερη διαδικασία διευθέτησης διαφορών με ταυτόσημο ή παρεμφερές αντικείμενο.⁴⁷

II) Ιδιωτική αυτονομία-Εθελοντικός χαρακτήρας.

Η αυτονομία των συμβαλλομένων και η ελευθερία επιλογών και κινήσεων τους καθίσταται από τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τα οποία διακρίνουν την διαμεσολάβηση από τις λοιπές διαδικασίες δικαστικής ή διαιτητικής ρύθμισης των διαφορών, ενώ το εν λόγω αυτοπροσδιοριστικό δικαίωμα των εμπλεκόμενων συμβαλλομένων αναφέρεται ως η σπουδαιότερη αρχή της διαμεσολάβησης. Ειδικότερα, δεν δίνεται η ευχέρεια σε τρίτο πρόσωπο εξουσία λήψης απόφασης αναφορικά με την εξεταζόμενη απόφαση, αλλά τουναντίον οι εμπλεκόμενοι στην διαφορά διατηρούν αυτοπροσώπως την εξουσία διευθέτησης της. Η εν λόγω παραδοχή καθίσταται και αυτή, η οποία οδηγεί σε λύσεις επωφελείς για το σύνολο των εμπλεκομένων (Win-Win). Αυτή μάλιστα η ευχέρεια, συνιστά την ειδοποιό διαφορά μεταξύ της διαμεσολάβησης και των λοιπών ΜΕΕΔ, όπως η διαιτησία. Ο εθελοντικός της χαρακτήρας παρουσιάζει δύο βασικά χαρακτηριστικά, ήτοι αφενός την εκούσια συμμετοχή των συμβαλλομένων στην διαδικασία και αφετέρου το αποκλειστικό τους δικαίωμα απόφασης για την επίτευξη ή μη της τελικής τους συμφωνίας.⁴⁸

⁴⁷ «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020, σελ 27-29.

⁴⁸ «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020, σελ 29-30.

III) Ουδετερότητα -Αμεροληψία διαμεσολαβητή.

Βασική υποχρέωση του διαμεσολαβητή, ως τρίτου ξένου αναφορικά με τους συμβαλλόμενους προσώπου, συνιστά το καθήκον του να καθίσταται ουδέτερος και αμερόληπτος. Γενικώς αποδεκτό, παρουσιάζεται το γεγονός, πως για να χαρακτηριστεί κάποιο πρόσωπο ουδέτερο, η έννοια του διαμεσολαβητή ερευνάται και βρίσκει έρεισμα στην πρότερη γνώση του διαμεσολαβητή ή στο ενδιαφέρον για τις συνέπειες των διαφορών, των οποίων επιλαμβάνεται. Ως αμεροληψία, στον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρεται στους συμβαλλομένους και στην όλη διαδικασία. Ως βασικά στοιχεία ενός ουδέτερου διαμεσολαβητή συνίστανται κατά βάση η μη διατήρηση προηγούμενης ή υφιστάμενης σχέσης με τους συμβαλλόμενους κατά την ανάθεση σε αυτόν των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων του, στοιχείο το οποίο θα δύνατο να αλλοιώσει την αποτελεσματικότητα του και τον ισότιμο χειρισμό των συμβαλλομένων.⁴⁹ Παρόλα αυτά, η ανωτέρω διαπίστωση δεν συνιστά λόγο εξαίρεσης τους, όπως θα συνέβαινε στην περίπτωση των δικαστών, αλλά αναγνωρίζεται και εγκαθιδρύεται απαίτηση στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή, να γνωστοποιήσει στους συμβαλλομένους τόσο σε πρότερο στάδιο όσο και κατά την διάρκεια της διαδικασίας, προγενέστερα ή πιθανά γεγονότα, τα οποία ήδη ή μελλοντικά πρόκειται να αποτελέσουν σύγκρουση συμφερόντων στο πρόσωπο του. Κατά την έννοια της αμεροληψίας, η τελευταία βρίσκει έρεισμα στον τρόπο με τον οποίο ο διαμεσολαβητής ασκεί τα καθήκοντα του και ειδικότερα απέχει από κάθε πράξη, η οποία θα δύνατο να εκληφθεί ως μορφή ευνοϊκής συμπεριφοράς, προκατάληψης, κατά τρόπο λεκτικό και έμπρακτο, και ενσωματώνει την δέσμευση/υπόσχεση του να υπηρετήσει κατά τρόπο ισότιμο άπαντες τους συμβαλλομένους. Απαγορεύεται να λαμβάνει υπόψιν και να πράττει με γνώμονα ειδικά χαρακτηριστικά τους, όπως επί παραδείγματι η καταγωγή, το φύλλο τους, τα ιδανικά, οι πεποιθήσεις τους κ.α. Σε καμία πάντως περίπτωση, ο διαμεσολαβητής δεν αντλεί την εξουσία κρίσης περί δικαίου της απόφασης.⁵⁰

IV) Το απόρρητο της διαμεσολαβητικής διαδικασίας.

Η εγγυητική λειτουργία του απορρήτου της διαμεσολαβητικής διαδικασίας αποτελεί εχέγγυο του θεσμού της και συνιστά μία «*Conditio sine qua non*» αυτής, διασφαλίζοντας πως σε περίπτωση που αυτή αποτύχει, οιαδήποτε εμπιστευτική

⁴⁹ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ 13 ν.4640/2019.

⁵⁰ «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020, σελ 30-33.

πληροφορία, η οποία πιθανόν να είχε γνωστοποιηθεί στους συμμετέχοντες της διαδικασίας, δεν θα χρησιμοποιηθεί σε μετέπειτα στάδιο κατά των συμβαλλομένων.⁵¹ Η εν λόγω αρχή τήρησης του απορρήτου κατά τον νόμο γεννάται με την έγγραφη κατάρτιση της σχετικής συμφωνίας υπαγωγής της διαφοράς σε διαμεσολάβηση και εδράζεται συγχρόνως στην αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας των συμβαλλομένων της διαφοράς. Το εν λόγω απόρρητο καλύπτει το διαμεσολαβητή, οποιοδήποτε τρίτο συμμετέχει στην διαδικασία και κυρίως τους συμβαλλόμενους, οι οποίοι διαδραματίζουν και τον πρωταρχικό ρόλο. Το απόρρητο και η εχεμύθεια αυτής, καταλαμβάνει αρχικώς την πραγματοποίηση της, το εάν και εφόσον οι συμβαλλόμενοι είχαν την βούληση ή επιδίωξαν την επίλυση της διαφοράς τους καθώς συνάμα και τα διατυπωθέντα κατά την διάρκεια αυτής. Συνεπώς, στην αρχή αυτή δύναται να συμπεριλαμβάνονται συζητήσεις και προτάσεις, οι οποίες ετέθησαν από τους συμβαλλομένους, τις απόψεις του διαμεσολαβητή προς αυτούς, την εκφρασθείσα βούληση τους, καθώς και εκάστη υποθείσα πιθανή δήλωση. Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται πως το απόρρητο καταλαμβάνει έκαστη διατυπωθείσα πληροφορία ανεξαρτήτου, αν έχει χαρακτηριστεί εκ μέρους των συμβαλλομένων ως εμπιστευτική ή μη. Εν συνεχεία, σημαντική καλείται πάντως η επισήμανση, πως δεν προστατεύονται εκ της αρχής του απορρήτου πιθανά γεγονότα είτε πράξεις, που θα μπορούσαν να λάβουν χώρα κατά την διάρκεια και στο πλαίσιο της διαδικασίας διαμεσολάβησης και θα μπορούσαν ή ήδη στοιχειοθετούν ποινικά αδικήματα. Κατά τις περιπτώσεις αυτές, τα εν λόγω γεγονότα δεν σχετίζονται με στοιχεία ή πληροφορίες, που δημοσιοποιούνται στο πλαίσιο της διαμεσολαβητικής διαδικασίας αλλά απλώς και μόνο τελούνται στα πλαίσια διάρκειας ή με αφορμή την διαμεσολάβηση. Παρά τα ανωτέρω διατυπωθέντα, η αρχή του απορρήτου δεν καθίσταται απόλυτη. Δύναται να διαρρηχθεί σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Καταρχήν, οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι στηριζόμενοι στην αρχή της αυτονομίας της διαμεσολαβητικής διαδικασίας έχουν την ευχέρεια να διαρρηγνύουν ή και να παύουν μερικώς ή ολικώς την αρχή του απορρήτου και την μεταξύ τους τηρουμένη εχεμύθεια. Η πρόβλεψη αυτή, απαιτείται να είναι έγγραφη και να ακολουθεί τις τασσόμενες εκ του νόμου προϋποθέσεις. Επιπρόσθετα, περίπτωση κάμψης της εν λόγω αρχής δύναται να υποστηριχθεί ότι υφίσταται σε περιπτώσεις όπου το απόρρητο προσκρούει σε κανόνες δημοσίας τάξης, ανεξάρτητα από την βούληση των μερών. Τέλος, εκτός των ανωτέρω

⁵¹ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ 13 ν.4640/2019.

διατυπωθέντων περιπτώσεων κάμψης, ήτοι κατόπιν συναίνεσης των μερών και λόγους δημοσίας τάξεως, ο ελληνικός κώδικας δεοντολογίας, προβλέπει την ευχέρεια παρέκκλισης από τον κανόνα εκ μέρους του διαμεσολαβητή στις περιπτώσεις επιτακτικής διάταξης νόμου.⁵²

Ο ρόλος του διαμεσολαβητή.

Ως διαμεσολαβητής ορίζεται έκαστο τρίτο πρόσωπο, σε σχέση με τα συμμετέχοντα μέρη και την διαφορά, το οποίο αναλαμβάνει την ευθύνη να διαμεσολαβήσει με κατάλληλο, αποτελεσματικό καθώς και αμερόληπτο τρόπο, υποβοηθώντας τα να εντοπίσουν μία κοινώς αποδεκτή λύση σχετικά με το ζήτημα τους. Ο διαμεσολαβητής καθορίζεται είτε απευθείας από τους ίδιους τους ενδιαφερομένους κατά τρόπο αποκλειστικό είτε εκ μέρους τρίτου προσώπου της επιλογής της ολότητας των μερών. Κατά το νέο μάλιστα νομοθετικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης πλέον ρυθμίζεται κατά τρόπο σαφή και η περίπτωση, η οποία έμενε αρρύθμιστη κατά το προγενέστερο καθεστώς, η οποία αναφέρεται στις περιπτώσεις ασυμφωνίας των μερών σχετικά με το πρόσωπο του διαμεσολαβητή. Κατά την διάταξη λοιπόν αυτή, καθορίζεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, η οποία λαμβάνει απόφαση κατ'αποκλειστικότητα με αιτιολογημένη απόφαση, αφού συνυπολογίσει ορισμένα κριτήρια, όπως επί παραδείγματι το είδος της διαφοράς, η κατά τόπον αρμοδιότητα κ.α. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η διαδικασία αυτή είναι εφικτό να πραγματοποιηθεί από κοινού από δύο ή πλείονες αυτών διαμεσολαβητές. Με βάση το μοντέλο της «Διευκολυντικής Διαμεσολάβησης» (Facilitative Mediation Model), το οποίο έχει ενστερνιστεί από τον Έλληνα νομοθέτη, ο διαμεσολαβητής δεν προβαίνει σε κρίση, σε έκδοση απόφασης, ούτε προκρίνει λύσεις. Έχει την ευχέρεια πάντως, κατ'εξάιρεση να προτείνει λύσεις υπό την προϋπόθεση, που του ζητηθεί από τα μέρη. Βασική επιδίωξη του διαμεσολαβητή κατά το μοντέλο αυτό, αποτελεί η διευκόλυνση επικοινωνίας των συμβαλλομένων, προκειμένου να καταστεί εφικτή η έρευνα και η εντόπιση όλων των προς διευθέτηση θεμάτων, τα οποία κατά τρόπο συχνό εμφανίζουν πλείονα ή και πιο ουσιώδη στοιχεία και χαρακτηριστικά εν συγκρίσει με την διαφαινόμενη αντιδικία. Με την ανωτέρω μέθοδο, ο διαμεσολαβητής διαμορφώνει τη διαδικασία και καθοδηγεί τους συμβαλλομένους να βρουν μία κοινά αποδεκτή λύση, δίχως να έχει το καθήκον κρίσης περί του βάσιμου και του δικαίου των ορίων του διακανονισμού ούτε την

⁵² «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020, σελ 89-102.

δυνατότητα διαμόρφωσης τους. Βασική επιδίωξη του διαμεσολαβητή συνιστά η εδραίωση μίας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ των συμβαλλομένων, προκειμένου οι τελευταίοι να συμμετάσχουν κατά τρόπο πλήρη στη διαμεσολαβητική διαδικασία και να επικεντρωθούν στην διευθέτηση των προς επίλυση θεμάτων τους. Αντίθετα, με γνώμονα το «Αξιολογικό Μοντέλο Διαμεσολάβησης» (Evaluative Mediation Model), το οποίο παρουσιάζει αρκετά κοινά με την διαιτησία και ενστερνίζεται στις ΗΠΑ, ο διαμεσολαβητής εκφέρει την άποψη του και οδηγεί τα μέρη ως προς τις νομικές και αξιολογικές εκφάνσεις της υπόθεσης, είτε σε μεγαλύτερο είτε σε μικρότερο βαθμό προς την λύση, η οποία θα ήταν εφικτό αυτά να υιοθετήσουν. Δύναται να εισηγείται ορισμένες προτάσεις ή κατευθυντήριες γραμμές προς την κατεύθυνση, που αυτός κρίνει βάσει είτε της εμπειρίας του είτε των υπαρχουσών νομικών κανόνων ή των συναλλακτικών ηθών. Σε κάθε περίπτωση πάντως, τα μέρη κατά κανόνα δεν δεσμεύονται σχετικά με την αποδοχή της προτεινόμενης εξ' αυτού λύσης. Παρόλα αυτά, όταν το πρόσωπο αυτό αποτελεί πρόσωπο αναγνωρισμένο και υψηλού κύρους στον κλάδο του, η άποψη ή η γνώμη του ασκεί μεγάλη επιρροή στην τελική απόφαση. Σε κάθε περίπτωση πάντως, το αξιολογικό μοντέλο εμφανίζεται κατά την πλειονα των περιπτώσεων, σε περιπτώσεις δικαστικής διαμεσολάβησης, όπου με τα χρέη του διαμεσολαβητή επιφορτίζεται ο δικαστής και προχωράει σταδιακώς σε εκτίμηση της εκάστοτε περιπτώσεως με την λογική/πεποίθηση πως ο περιορισμός του δικαιώματος του αυτού, θα καθιστούσε τον ευρύτερο ρόλο του άνευ σημασίας και αντικειμένου στην όλη διαδικασία διευθέτησης. Καθίσταται άλλωστε ευρέως γνωστό, πως η αξιολογική στάση των διαμεσολαβητών πηγάζει συνήθως από την πεποίθηση τους, πως είτε οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι αναμένουν είτε η ίδια η δικαιοσύνη απαιτεί αποτέλεσμα συναφές με εκείνο, στο οποίο θα κατέληγε η δικαστική διαδικασία.⁵³ Ανεξαρτήτου ενστερνιζόμενου και επιλεγέντος μοντέλου, ο διαμεσολαβητής δεν υπαγάγει τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς σε καθορισμένο νομικό καθεστώς και δεν προβαίνει σε έκδοση αποφάσεως, αλλά η διαδικασία αυτή είτε οδηγείται με επιτυχία σε ιδιωτικό συμφωνητικό (Πρακτικό Διαμεσολάβησης) είτε τελικώς αποτυγχάνει. Ο διαμεσολαβητής για την ομαλή πραγματοποίηση της διαδικασίας και την επίτευξη ενός εποικοδομητικού διαλόγου προβαίνει σε χρήση καθορισμένων δεξιοτήτων και τεχνικών διαπραγμάτευσης, στις οποίες έχει ειδικώς εκπαιδευτεί. Με τον ανωτέρω

⁵³ «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020, σελ 32 και 46-47.

τρόπο βοηθά τους εμπλεκομένους να εστιάσουν στο μέλλον, στην αναζήτηση της καλύτερης για τους ίδιους λύσης και στην ορθή κατάρτιση της τελικής συμφωνίας, η οποία θα περιλάβει την λύση αυτή. Τέλος, ο διαμεσολαβητής απαιτείται να διακατέχεται και να τηρεί τις αρχές της ανεξαρτησίας, της ουδετερότητας, της αμεροληψίας και της εχεμύθειας. Συνοψίζοντας, ο διαμεσολαβητής δεν ασκεί δικαιοδοτική κρίση ούτε λαμβάνει ο ίδιος κάποια απόφαση περί των ανοιχτών ζητημάτων, αλλά επιφορτίζεται με την υποχρέωση να ακούσει τις εκατέρωθεν διατυπωθέντες εκ των συμβαλλομένων απόψεις, να εντοπίσει τα κοινά τους συμφέροντα, να επικεντρωθεί στα σημεία σύγκλισης των απόψεων τους και να συνεισφέρει στην σκέψη τους, προκειμένου να οδηγηθούν σε μία κοινά αποδεκτή, βιώσιμη και επωφελή συμφωνία. Ο συνδυασμός μάλιστα των ανωτέρω χαρακτηριστικών, αποτέλεσε και το βασικό σημείο του μη περιορισμού στην απόκτηση της ιδιότητας του διαμεσολαβητή. Ως εκ τούτου, η τελευταία προβλέπεται ελεύθερη περιορισμών δίχως να τίθενται περιορισμοί προς την πρότερη επαγγελματική του ιδιότητα. Ως διαμεσολαβητής, έχει την ευχέρεια να οριστεί αποκλειστικά το πρόσωπο, το οποίο καθίσταται «διαπιστευμένο», ήτοι έχει περατώσει με επιτυχία την προβλεπόμενη εκπαίδευση σε αδειοδοτημένο κέντρο εκπαίδευσης και έχει επιτύχει συγχρόνως στις προβλεπόμενες εξετάσεις.⁵⁴⁵⁵

Μορφές διαμεσολάβησης.

Ο θεσμός αυτός, καθίσταται εφικτό να ενεργοποιηθεί είτε έπειτα από συμφωνία των μερών (*ex voluntate*), η οποία αποτελεί και την συνηθέστερη μορφή υπαγωγής διαμεσολάβησης, είτε έπειτα από σύσταση είτε εντολή του δικαστηρίου (*ex iudicio*) είτε καθίσταται υποχρεωτική/εκ του νόμου (*ex lege*). Ειδικότερα, κατά την πρώτη περίπτωση, συνάπτεται αυτοτελής/*ad hoc* συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων σχετικά με την υπαγωγή καθορισμένης διαφοράς/διαφορών στην διαμεσολάβηση είτε τίθεται ρήτρα προς τον σκοπό αυτό στην κύρια σύμβαση σχετικά με την υπαγωγή σε διαμεσολάβηση μελλοντικών διαφορών, οι οποίες ενδέχεται να προκύψουν. Η δεύτερη εκ των περιπτώσεων βρίσκει έρεισμα στο ελληνικό δικαϊκό σύστημα κατά το οποίο το επιληφθέν δικαστήριο δύναται με πρωτοβουλία του να καλέσει τα μέρη να καταφύγουν στον θεσμό αυτό, εφόσον αυτό προβλέπεται με γνώμονα τις περιστάσεις της υπόθεσης,

⁵⁴ « Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π. Μπώλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα 2023, σελ 71-73.

⁵⁵ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ 2,12,26-29 ν.4640/2019.

οι οποίες εκκρεμούν ενώπιον του. Υπό την προϋπόθεση συμφωνίας των συμβαλλομένων, υπαγωγής της μεταξύ τους διαφοράς σε διαμεσολάβηση, το δικαστήριο κατέχει την υποχρέωση να προχωρήσει στην διάγνωση αυτής και να εκδώσει απόφαση. Ο δε δικαστής δε δύναται να αξιολογήσει τη συμπεριφορά αυτή του συμβαλλόμενου, που ενδεχομένως να μην συμμορφώνεται με την δικαστική παραίτηση. Συνεπώς, η δικαστική διαμεσολάβηση συνιστά αμιγώς διαδικασία εθελούσιας προσφυγής στην διαμεσολάβηση. Τέλος, η υποχρεωτική διαμεσολάβηση νοείται είτε αφενός ως δικονομικό προστάδιο, ως δικονομική προϋπόθεση σχετικά με την προσφυγή στην τακτική δικαιοσύνη (όρος του παραδεκτού) είτε αφετέρου ως σύνδεση της προσφυγής στην διαμεσολάβηση με κίνητρα ή με κυρώσεις. Και στις δύο περιπτώσεις πάντως, απαιτείται να μην εμποδίζει τις εκατέρωθεν πλευρές να καταφύγουν στο φυσικό δικαστή.⁵⁶

Νομικό καθεστώς.

Το 2004 η Ευρωπαϊκή Ένωση με επιδίωξη την εξομάλυνση της ανομοιομορφίας, η οποία υφίστατο στον θεσμό της διαμεσολάβησης, σχετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων στον τομέα αυτόν υπηρεσιών, προέβη σε σχετική πρόταση Οδηγίας. Ύστερα από πλειάδα συζητήσεων και διατυπωθέντων απόψεων σχετικά με το ζήτημα αυτό, κατέστη εμφανές πως μία Οδηγία σχετικά με την διαμεσολάβηση καθίστατο πλέον αναγκαία. Το 2008 λοιπόν, ψηφίστηκε η Οδηγία 2008/52/EK σχετικά με ορισμένα ζητήματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Βασικές τις επιδιώξεις θεωρήθηκαν η καλύτερη πρόσβαση των πολιτών της Ε.Ε. σε γρηγορότερο και αποτελεσματικότερο σύστημα επίλυσης των ανακυπτουσών διαφορών, η δημιουργία ενός εγγυημένου νομοθετικού καθεστώτος εφαρμοζόμενο στην ολότητα της, καθώς και η καλλιέργεια–προώθηση ενός φιλικού διακανονισμού ενθαρρύνοντας την προσφυγή στον θεσμό αυτό και μεριμνώντας για την ισόρροπη σχέση μεταξύ του θεσμού αυτού και της δικαστικής οδού. Στην Οδηγία δεν προβλέπονται ειδικότερες ρυθμίσεις σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής της διαδικασίας αυτής, καθότι δεν προέβλεψε ένα καθορισμένο μοντέλο διαμεσολάβησης, αλλά τουναντίον εναπόθεσε στην κρίση των κρατών μελών την επιλογή του τρόπου διευθέτησης των επιμέρους στοιχείων της, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες τους. Συνιστά Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης, καθότι αναγνωρίζεται αφενός ως δεσμευτική για τα

⁵⁶ «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020, σελ 34-39.

μέρη, αφετέρου όμως δεν τους επιβάλλεται κάποια ορισμένη προσέγγιση, παρέχοντας τους την ευχέρεια της αποκλειστικής ρύθμισης και οριοθέτησης της περαιτέρω διαδικασίας. Συνεπώς, καθίσταται κατανοητό πως θα υπάρξουν κράτη, τα οποία απλώς θα προβούν σε εναρμόνιση της συγκεκριμένης Οδηγίας, δίχως επιπλέον ενασχόληση επί του ζητήματος ή αντίστοιχα κράτη, τα οποία θα υιοθετήσουν καινοτόμες ρυθμίσεις βοηθώντας στην επιπλέον εξέλιξη του θεσμού. Η εν λόγω Οδηγία μάλιστα, επέβαλε να εισαχθεί στις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών της Ε.Ε. ο θεσμός της διαμεσολάβησης μέχρι την 21^η Μαΐου 2011, εφόσον αυτός δεν είχε προβλεφθεί ή εφόσον προβλεπόταν, να προσαρμόσουν τις εν λόγω διατάξεις προκειμένου να εναρμονίζονται με αυτή. Από την άλλη σε εθνικό επίπεδο, έναυσμα για την κατοχύρωση του θεσμού της διαμεσολάβησης αποτέλεσε η πρώτη νομοθετική πρωτοβουλία σχετικά με την καθιέρωση στη νομική πρακτική της υποχρεωτικής απόπειρας συμβιβαστικής επίλυσης ιδιωτικών διαφορών με το αρ.214^A ΚΠολΔ, ρύθμιση η οποία αρχικώς εισήχθη με το αρ. 1 του Ν. 2298/1995. Ακολούθως, λόγω της υποχρέωσης της Ελλάδος για ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ το κράτος προχώρησε στην ψήφιση του ν. 3898/2010 με τίτλο « Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», επιδίωξη του οποίου αποτέλεσε η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας και η καθιέρωση εθνικών διαδικασιών διαμεσολάβησης. Ο εν λόγω νόμος καθιέρωσε την πραγματοποίηση διαμεσολάβησης από τρίτο, ιδιώτη διαμεσολαβητή και την ευχέρεια προσφυγής στην διαδικασία αυτή για διαφορές ιδιωτικού δικαίου, για τις οποίες τα μέρη έχουν εξουσία να διαθέτουν ελεύθερα το αντικείμενο της διαφοράς. Εν συνεχεία, εξαιτίας των διαχρονικών και άλυτων ζητημάτων σχετικά με την απονομή της δικαιοσύνης και του πρακτικά μη ενεργού θεσμού της διαμεσολάβησης, η οποία και είχε αποτύχει να βοηθήσει στην αποφόρτιση του δικαστικού συστήματος της χώρας, το Υπουργείο Δικαιοσύνης έλαβε την απόφαση της σύνταξης και της ψήφισης ενός νέου νόμου σχετικά με τον θεσμό αυτό (ν.4512/2018). Η απόφαση του μάλιστα αυτή φαίνεται να συνδέεται με την εποχή κατά την οποία κατά της Ελλάδος εκκρεμούσε εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καταγγελία αφενός σχετικά με τους περιορισμούς τους οποίους παρουσίαζε το ΠΔ 123/2011 σχετικά με τους Φορείς Κατάρτισης Διαμεσολαβητών και αφετέρου η ΥΑ 109088/2011 στους όρους διαπίστευσης των υποψηφίων διαμεσολαβητών. Ο εν λόγω νόμος ενσωμάτωσε διατάξεις σχετικά με την ολότητα των ζητημάτων διαμεσολάβησης και την κατάργηση της προγενέστερης πολυνομίας. Βασική καινοτομία του εν λόγω νόμου μάλιστα αποτέλεσε η υιοθέτηση του Ιταλικού μοντέλου

(Compulsory/Mandatory Mediation) της απαιτούμενης ενημέρωση για το θεσμό αυτό σε πληθώρα υποθέσεων ως προστάδιο της συζήτησης στο δικαστήριο και επί παραδέκτου αυτής, εξαλείφοντας κατά τον τρόπο αυτό τον εθελοντικό της χαρακτήρα για τις συγκεκριμένες υποθέσεις. Παρόλα αυτά, ο πυλώνας των ρυθμίσεων του ν.4512/2018 αξιολογήθηκε και διαπιστώθηκε από την Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, πως αντίκειται των διατάξεων 6 παρ.1 και 13 ΕΣΔΑ, του αρ. 20 παρ.1Σ. και 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Συγκεκριμένα, υποστηρίχθηκε πως η απαιτούμενη διαμεσολάβηση αντιβαίνει στο δικαίωμα πρόσβασης στο δικαστήριο, λόγω της υπέρογκης οικονομικής επιβάρυνσης, την οποία επωμίζονται τα μέρη, εξαιτίας της εκπροσώπησης τους από δικηγόρο κατά την εκπροσώπηση σε διαμεσολάβηση. Συνεπώς, εξαιτίας του ανωτέρω λόγου ο διάδικος υποχρεούται να δεχτεί την λύση της διαμεσολάβησης, ιδίως ο οικονομικά ασθενέστερος, στερούμενος τον φυσικό δικαστή, που προβλέπεται από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ. Εξ' αυτού του λόγου κρίθηκε αναγκαία η βελτίωση του νομικού καθεστώτος, η οποία πραγματοποιήθηκε με τον ν. 4640/2019, ο οποίος αποσκοπεί στην πρόσβαση των πολιτών σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα υλοποίησης και χρήσης του θεσμού αυτού, ενσωματώνοντας έναν φιλικότερο τρόπο επίλυσης αστικών και εμπορικών διαφορών, μέσω της ένταξης ορισμένων διαφορών σε μία πρώτη απαιτούμενη ενημερωτική της διαμεσολάβησης συνεδρία (ΥΑΣ).⁵⁷

Τύπος διαμεσολάβησης

Σε αντίθεση με την διαιτησία, όπου ο έγγραφος τύπος καθιερωνόταν ως συστατικός, πλέον αποδεικτικός, συνάμα στην διαμεσολάβηση ο έγγραφος τύπος καθιερώνεται ως αποδεικτικός, οπότε η σύμβαση προσφυγής στο θεσμό της διαμεσολάβησης καθίσταται άτυπη. Αυτό πραγματοποιείται εξαιτίας της νομικής ασφάλειας σχετικά με την συμφωνία αυτή, αλλά και της διαφύλαξης των μερών ενόψει της ευθύνης, την οποία αναλαμβάνουν σχετικά με την παρουσία τους στην προσπάθεια διαμεσολάβησης και την συμμετοχή τους σε αυτή καλόπιστα. ⁵⁸

⁵⁷ « Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π. Μπώλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα 2023, σελ 115-120.

⁵⁸ «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο», Γεωργίου Διαμαντόπουλου -Βασιλικής Κουμπλής, Νομικό Βήμα 2015, Τόμος 63, σελ 2184-2212

Αποτελέσματα διαμεσολάβησης.

Τα μέρη έχουν την δυνατότητα να προβούν σε τερματισμό της διαδικασίας διαμεσολάβησης σε οποιοδήποτε στάδιο το επιθυμούν, με αποτέλεσμα ο διαμεσολαβητής να απαιτείται να τερματίσει την διαδικασία άμεσα.⁵⁹ Σε περίπτωση μάλιστα τερματισμού ή αποτυχίας της διαμεσολάβησης, ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να συντάξει πρακτικό αποτυχίας αυτής, το οποίο υπογράφεται υποχρεωτικά από αυτόν, χωρίς όμως να υποχρεούται να κατονομάσει πιο εκ των συμβαλλομένων μερών καθίσταται υπαίτιο της αποτυχίας αυτής. Συγχρόνως, το πρακτικό αυτό, δεν απαιτείται να φέρει τις υπογραφές των μερών και των πληρεξουσίων τους. Η ευχέρεια σύνταξης και υπογραφής του πρακτικού αποτυχίας αποκλειστικά εκ μέρους του διαμεσολαβητή με την ρητή πάντοτε μνεία πως οι συμμετέχοντες συμβαλλόμενοι δεν κατέληξαν σε συμφωνία, εξυπηρετεί τους συμβαλλομένους και την όλη προσπάθεια επίλυσης της διαφοράς τους κυρίως ως εκ νέου αφετηρία των προθεσμιών παραγραφής και αποσβεστικής προθεσμίας. Επισημαίνεται, πως η όλη διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν εξαντλείται αποκλειστικά με την διαπίστωση της αποτυχημένης διενέργειας της, αλλά τουναντίον εξακολουθεί να υφίσταται ως μέθοδος διευθέτησης της εν λόγω διαφοράς των συμβαλλομένων πιθανώς σε έναν ύστερο στάδιο. Η σύνταξη του εν λόγω πρακτικού, υπό την προϋπόθεση πως οι διάδικοι επιθυμούν να προχωρήσουν με τις μεταξύ τους ενέργειες για την διαιτητική ή δικαστική διάγνωση της διαφοράς καθίσταται ιδιαιτέρως πρακτική. Συγκεκριμένα, δι' αυτού αποσοβείται ο εν υπάρχον κίνδυνος παραγραφής των αξιώσεων, οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο διαπραγματεύσεων κατά την διαδικασία της διαμεσολάβησης. Η προθεσμία εκκινεί εκ νέου από την σύνταξη του πρακτικού αποτυχίας ή εν γένει την κατάργηση της διαμεσολάβησης. Αντίθετα, σε περίπτωση επίτευξης συμφωνίας, συντάσσεται ιδιωτικό συμφωνητικό επίλυσης της διαφοράς (Mediation Settlement Agreement) από τα ίδια τα μέρη σε συνεργασία με τους δικηγόρους τους, το οποίο περιλαμβάνεται στο Πρακτικό Διαμεσολάβησης, που συντάσσει ο διαμεσολαβητής και υπογράφεται από κοινού τόσο από τον ίδιο όσο και από τα μέρη και τους πληρεξουσίους τους, δίχως την πρόβλεψη απαίτησης υπογραφής του από έτερους τυχόν συμμετέχοντες στην διαδικασία. Οι τιθέμενες υπογραφές απαιτείται να είναι ιδιόγραφες και τούτο καθότι σε καμία περίπτωση, δεν δύναται να

⁵⁹ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ 15 ν.4640/2019.

αντικατασταθεί η θέση των υπογραφών των ίδιων των συμβαλλομένων της διαφοράς εκ μέρους των νομικών παραστατών τους, καθότι οι συμβαλλόμενοι στην εν λόγω διαδικασία παρίσταται μετά και όχι δια των πληρεξουσίων δικηγόρων τους. Αναγκαία λοιπόν καθίσταται, η ύπαρξη συμφωνίας των μερών σχετικά με το σύνολο των όρων και ζητημάτων αυτής, καθώς το εν λόγω πρακτικό περιέχει την καταλυτική συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων αναφορικά με την επίλυση της διαφοράς τους, η οποία αποτελεί συνήθως προϊόν αμοιβαίων υποχωρήσεων.⁶⁰ Συγχρόνως απαιτούμενη καθίσταται η μη αντίθεση της στη δημόσια τάξη, καθώς και η μη απόδειξη της ως προϊόντος πλάνης, απάτης ή απειλής. Σημαντικό μάλιστα στοιχείο της συμφωνίας διαμεσολάβησης συνιστά η δεσμευτικότητα της. Αποκλειστικά, σε περίπτωση, που τα μέρη αποφασίσουν την επίλυση της διαφοράς και καταρτίσουν συμφωνία δεσμεύονται από το περιεχόμενο της. Ζήτημα εν προκειμένω γεννάται σχετικά με την αναγνώριση και την εκτέλεση της. Ένας από τους σημαντικότερους λόγους δυσπιστίας των πολιτών προς τον θεσμό αυτό και εμπόδιο στην εξίσωση του προς τα πολιτειακά δικαστήρια και την διαιτησία συνιστά το γεγονός, πως ο διαμεσολαβητής δεν εκδίδει απόφαση. Το «μειονέκτημα» αυτό, προσπάθησε να εξαλείψει η Οδηγία απονέμοντας στις συμφωνίες αυτές εκτελεστό χαρακτήρα, ο οποίος επί της ουσίας τις εξομοιώνει με δικαστικές αποφάσεις, όπως αυτό αποτυπώνεται στο αρ. 6 αυτής. Το ερώτημα, που ανακύπτει αναφέρεται στο κατά πόσο το ισχύον καθεστώς (ν. 4640/2019) συνάδει με τις διατάξεις της Οδηγίας και αυτό, διότι το Πρακτικό Διαμεσολάβησης καθίσταται τίτλος εκτελεστός, κατόπιν της κατάθεσης του στην Γραμματεία του αρμοδίου δικαστηρίου από οποιονδήποτε εκ των συμβαλλομένων.⁶¹ Η απάντηση στο ερώτημα δίνεται μέσω της αιτιολογικής σκέψης 20 του προοιμίου της Οδηγίας, η οποία προβλέπει πως «Η παρούσα Οδηγία δεν θίγει τους κανόνες των κρατών μελών σχετικά με την εκτέλεση συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση». Η επισήμανση αυτή σχετίζεται με την εκτέλεση συμφωνιών, οι οποίες επήλθαν από διαμεσολάβηση στο κράτος μέλος, όπου πραγματοποιήθηκε η διαμεσολάβηση. Ζήτημα θα ανέκυπτε εφόσον η συμφωνία διαμεσολάβησης σε περίπτωση διασυνοριακής διαφοράς επρόκειτο να εκτελεστεί στο έδαφος έτερου κράτους μέλους από εκείνο, του οποίου διεξήχθη. Απάντηση στο ερώτημα αυτό, θα μπορούσε να ανευρεθεί μέσω των αρχών του σεβασμού της δικαιοδοσίας, της ισοδυναμίας των οργάνων επίλυσης διαφορών και της δικονομικής

⁶⁰ «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020, σελ 33, 79-83, 102-123.

⁶¹ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» αρ 8 και 9 ν.4640/2019.

αυτονομίας των εσωτερικών εννόμων τάξεων. Η συμφωνία διαμεσολάβησης, η οποία θεωρείται εκτελεστή σε ένα κράτος μέλος, δύναται να εκτελεστεί ως Ευρωπαϊκή Επιταγή Εκτέλεσης σε έτερο, δίχως την «exequatur» διαδικασία, ενώ οι διαδικασίες εκτέλεσης ρυθμίζονται από το δίκαιο του κράτους μέλους της εκτέλεσης.⁶²

Διαμεσολάβηση-Διαιτησία (Διαμεσοδιαιτησία)

Με το πέρασμα των ετών, με γνώμονα την αρχή της αυτονομίας των μερών άρχισαν να δημιουργούνται νέα μοντέλα Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών. Τα μοντέλα αυτά ορίζονται ως «Ρήτρες Πολυεπίπεδης Επίλυσης Διαφορών» (Multi-tier Dispute Resolution Clauses), με βάση τις οποίες αναγνωρίζεται πως η διαδικασία διεξάγεται με την διαδοχή πολλαπλών επιπέδων διαδικασιών, κατά κόρον σε μεγάλες διασυνοριακές συμβάσεις. Συνήθως, κατά τις ρήτρες αυτές ακολουθείται η ευθύς κατωτέρω αλληλουχία-διαδοχική ενημέρωση. Αρχικώς, οι συμβαλλόμενοι θα πρέπει να επιδιώξουν να επιλύσουν τις μεταξύ τους ανακύπτουσες διαφορές μέσω διαπραγματεύσεων. Στην συνέχεια και σε περίπτωση μη επίτευξης των τελευταίων, να προσφύγουν στον θεσμό της διαμεσολάβησης με βάσει τους κανόνες ενός κέντρου διαμεσολάβησης και σε μη επίτευξης ούτε αυτής της επιλογής εντός προκαθορισμένου χρονικού διαστήματος, τότε να προσφύγουν στον θεσμό της διαιτησίας και στην προσπάθεια επίλυσης της μεταξύ τους διαφοράς κατά τρόπο οριστικό, ακολουθώντας τους κανόνες ενός κέντρου διαιτησίας. Το γεγονός πως τα νέα αυτά μοντέλα συνδυάζουν χαρακτηριστικά από τις ήδη κατοχυρωμένες μεθόδους, αποδεικνύει πως οι νέες αυτές τεχνικές συνιστούν περισσότερο έτερα σημεία στο ίδιο συνεχές, παρά ουσιωδώς έτερες μεθόδους. Η πρακτική τους σημασία βρίσκει έρεισμα στην αξιοποίηση του φάσματος των διαφορετικών ADR και συνεπώς στην αυξημένη πιθανότητα εξεύρεσης λύσεων, οι οποίες καθίστανται πιο κοντά στα συμφέροντα των συμβαλλομένων. Στα υβριδικά μοντέλα Διαμεσοδιαιτησίας (Med-arb), οι δύο διαδικασίες, αφενός της διαμεσολάβησης και αφετέρου της διαιτησίας, δύναται να καθίστανται εντελώς διακριτές και να πραγματοποιούνται από έτερα ουδέτερα πρόσωπα. Παρόλα αυτά, η εμπλοκή του ίδιου ουδέτερου προσώπου συνιστά ιδιαίτερα επιθυμητή επιλογή καθότι ελαττώνει σημαντικά το κόστος, αποδεσμεύει τα μέρη από την αναζήτηση και τον διορισμό ενός πρόσθετου προσώπου και συγχρόνως συμβάλει στην εξοικονόμηση χρόνου. Το μοντέλο αυτό, δεν διαθέτει ανεξάρτητο κώδικα

⁶² « Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π. Μπώλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα 2023, σελ 120-121.

δεοντολογίας και διαδικασίες, αλλά σε περίπτωση εικαζόμενης παραβίασεως πραγματοποιείται αναλογική εφαρμογή των επιμέρους συστατικών στοιχείων της, δηλαδή αυτών της Διαμεσολάβησης-Διαιτησίας. Παρά τις διαφορετικές μορφές, που δύναται να εμφανιστεί συνηθέστερη καλείται αυτή της «Γνήσιας Διαμεσοδιαιτησίας», με βάση την οποία η διαμεσολάβηση πραγματοποιείται πρότερα της διαιτησίας στην εξέλιξη της διαφοράς ως προστάδιο ή ως ένα εκ των πολλών επιπέδων του μοντέλου επίλυσης, το οποίο έχει σχεδιαστεί για την εκάστοτε διαφορά.⁶³

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΞΒ

Οι ΕΜΕΔ στον κλάδο της Ενέργειας.

Γενικά χαρακτηριστικά.

Όπως αναφέρθηκε συνοπτικότερα και ανωτέρω η ενέργεια στην σύγχρονη εποχή συνιστά έναν από τους πλέον κρισιμότερους και στρατηγικότερους τομείς της σύγχρονης οικονομίας και κοινωνικής συνοχής, καθώς καθίσταται άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη, την εθνική ασφάλεια-κυριαρχία, την προστασία του περιβάλλοντος και την εγγύηση της κοινωνικής αλληλεγγύης.⁶⁴ Η παραγωγή, μεταφορά, η επάρκεια και η κατανάλωση ενέργειας ασκούν έντονη επίδραση στην ολότητα των παραγωγικών δραστηριοτήτων, ενώ οι σύγχρονες ενεργειακές εξελίξεις, μέσω της ενεργειακής μετάβασης, της απανθρακοποίησης και της διείσδυσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) έχουν εντείνει την πολυπλοκότητα των σχετικών νομικών και οικονομικών σχέσεων.⁶⁵ Στο πλαίσιο αυτό, η αποτελεσματική επίλυση των ανακυπτουσών διαφορών στον ενεργειακό τομέα καθίσταται ζήτημα υψίστης σημασίας. Οι ενεργειακές διαφορές χαρακτηρίζονται από αυξημένο τεχνικό και νομικό βάθος, υψηλό οικονομικό αντικείμενο και ουκ ολίγες φορές από διασυνοριακή διάσταση. Αφορούν συμβάσεις προμήθειας ενέργειας, έργα υποδομών, ρυθμιστικά ζητήματα, επενδυτικές διαφορές, καθώς συνάμα συγκρούσεις

⁶³ Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Qualex σελ 52-54 / «Διαμεσολάβηση, Διαιτησία και Διαμεσοδιαιτησία», Δ.Ε. Ευγνωσία Παπαδοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2018, σελ 50-99.

⁶⁴ « Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π. Μπώλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα 2023, σελ 453-458.

⁶⁵ « Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 1-10.

συμφερόντων μεταξύ ιδιωτικών φορέων και κρατικών ρυθμιστικών αρχών.⁶⁶ Η προσφυγή στην κρατική δικαιοσύνη αν και συνιστά τον κατεξοχήν μηχανισμό απονομής δικαιοσύνης, αποδεικνύεται συχνά ανεπαρκής αναφορικά με την ταχύτητα και την εξειδίκευση, η οποία απαιτείται σχετικά με την αποτελεσματική επίλυση τέτοιου είδους διαφορών, λόγω του γεγονότος πως η συνθετότητα του ενεργειακού κλάδου, με τις επιμέρους υποδιαιρέσεις της, προϋποθέτει εξειδικευμένη γνώση, εμπειρία και εξοικείωση, ιδίως αν συνυπολογιστεί το γεγονός της διαρκούς μεταβλητότητας και δυναμικότητας, που χαρακτηρίζουν τις ενεργειακές αγορές. Ως εκ τούτου, η καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης, δύναται να οδηγήσει σε σοβαρές οικονομικές απώλειες αναστολής επενδύσεων και διατάραξης της ενεργειακής ασφάλειας, γεγονότα τα οποία ο εν λόγω τομέας, ως τομέας με έντονη και δυναμική επιχειρηματική δράση ούτε «επιθυμεί» ούτε δύναται «να αντέξει». Επομένως, η εν λόγω βραδεία, ιδίως κατά την ελληνική δικαστική πρακτική, επίλυση των ενεργειακών διαφορών, καθίσταται εξόχως αναποτελεσματική και συνεπώς εξ' ορισμού ακατάλληλη και ανεπιθύμητη. Καθίσταται συνεπώς εύλογο το γεγονός, πως ο παράγοντας «χρόνος επίλυσης της διαφοράς» καθίσταται λίαν αναγκαίος για την αποκατάσταση των ενεργειακών διαφορών, ειδικότερα αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της έννομης προστασίας του πληττόμενου προσώπου, η οποία και τελικώς συνιστά το ζητούμενο.⁶⁷ Υπό το ανωτέρω αναφερόμενο πρίσμα οι ΕΤΕΔ και ειδικότερα αφενός η διαιτησία και αφετέρου η διαμεσολάβηση, αναδεικνύονται ως ιδιαίτερα πρόσφοροι θεσμοί για τον τομέα της ενέργειας. Η διαιτησία προσφέρει στους συμβαλλομένους τη δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς τους από εξειδικευμένους διαιτητές με ταχύτητα, ευελιξία και εμπιστευτικότητα, στοιχεία ιδιαίτερα βαρύνουσας σημασίας για έναν κλάδο, όπου η διακριτικότητα και η τεχνική γνώση διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο. Τέλος, η προσφερόμενη διεθνής αναγνώριση και εκτελεστικότητα των διαιτητικών αποφάσεων την καθιστούν ιδιαίτερα ελκυστική σε διασυνοριακές ενεργειακές συναλλαγές. Συνεπώς, καθίσταται κατανοητό γιατί οι συμβαλλόμενοι διαλέγουν είτε ad hoc είτε μέσω ενός κέντρου διαιτησίας να επιλύσουν τις διαφορές τους, οι οποίες ανακύπτουν στον εν λόγω τομέα κατά τον τρόπο αυτό. Άλλωστε με γνώμονα τα ανωτέρω, δεν καθίσταται διόλου τυχαίο το γεγονός, πως ο θεσμός της

⁶⁶ «Οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μεταξύ ΠΑΕ και Επιτροπής Ανταγωνισμού-συγχρόνως παρατηρήσεις στη σχέση του Δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού προς το Δίκαιο της Ενέργειας», Μ.Θ.Μαρίνος, Ενέργεια & Δίκαιο, 19/2013.

⁶⁷ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 246-247.

διαιτησίας συνιστά τον ΕΤΕΔ «Ιδιωτικής δικαιοσύνης», με τον οποίο επιλύονται διεθνώς περί του 90% των εμπορικών διαφορών, υπό την προϋπόθεση πως έχει προβλεφθεί εκ μέρους των συμβαλλομένων διαιτητική ρήτρα.⁶⁸ Από την άλλη, μέσω του θεσμού της διαμεσολάβησης προάγεται μία συνεργατικότερη και συναινετικότερη προσέγγιση στην επίλυση των διαφορών, δίνοντας κατά αυτόν τον τρόπο έμφαση στην διατήρηση των εμπορικών σχέσεων και στην εξεύρεση της αμοιβαίας αποδεκτής λύσης. Στον ενεργειακό τομέα, όπου οι συμβατικές σχέσεις καθίστανται συχνά μακροχρόνιες και πολυεπίπεδες, η ευχέρεια επίλυσης διαφορών, δίχως περαιτέρω ρήξη του συνεργατικού χαρακτήρα, συνιστά σημαντικό πλεονέκτημα, ενώ η προσφερόμενη ταχύτητα και το χαμηλότερο κόστος της συμβάλλουν ουσιαστικά στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης και του περί δικαίου αισθήματος.

Ενεργειακή Διαιτησία.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαιτησίας στον κλάδο της ενέργειας.

1) Διαιτητική συμφωνία.

Όπως έχει ήδη αναλυθεί και έχει γίνει ευρέως κατανοητό, ικανοποιητικό ποσοστό των ανακυπτουσών διαφορών του ενεργειακού τομέα, επιλύονται κατόπιν απόφασης των εμπλεκόμενων δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς μέσω του θεσμού της διαιτησίας. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, βρίσκουν έρεισμα σε διαφορές εμπορικής φύσεως, οι οποίες συνιστούν αποτέλεσμα συμβάσεων μεταξύ προμηθευτών και πελατών, όπως επί παραδείγματι συμβάσεις αγοραπωλησίας μετοχών (SHA ή SPA) στον επιχειρησιακό ενεργειακό τομέα. Οι εν λόγω μάλιστα ενεργειακές διαιτησίες, χαρακτηρίζονται ως εμπορικές.⁶⁹ Οι ανωτέρω διαφορές, απορρέουσες εκ των σχετικών «ενεργειακών συμβάσεων» στο πλαίσιο προμηθευτή και πελάτη, επιλύονται από το εν λόγω «ιδιωτικό δικαστήριο» είτε εξαιτίας του λόγου πως η σχετική σύμβαση εμπεριείχε ρήτρα διαιτησίας, κατά την κρατούσα εγχώρια και διεθνή πρακτική της διαιτησίας αντί όρου αναφερόμενου στην δικαιοδοσία καθορισμένων τακτικών δικαστηρίων, είτε υπό την προϋπόθεση πως δεν υπήρξε τέτοιου είδους ρήτρα, ως συμβατικός όρος, καθότι οι συμβαλλόμενοι συμφώνησαν να θέσουν τη διαφορά τους στην διαιτησία, ύστερα από την «δημιουργία» της,

⁶⁸ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 136-137.

⁶⁹ «Η διαιτησία ως τρόπος επίλυσης διαφορών στον τομέα της ενέργειας», Δεμπεγιώτης, Ενέργεια & Δίκαιο, τ.25/2016, σελ 50.

καταρτίζοντας και υπογράφοντας σχετικό συνυποσχετικό. Με το τελευταίο μάλιστα, οι συμβαλλόμενοι δύνανται να θέτουν υπό την δικαιοδοσία των διαιτητών διαφορές, όπως επί παραδείγματι διαφορές οι οποίες ανακύπτουν από την επικαιροποίηση και την προσαρμογή των όρων τιμολόγησης ή/και γενικότερης διαμόρφωσης των ενεργειακών όρων στις συμβάσεις αυτού του είδους. Σε σύγκριση πάντως με την ρήτρα διαιτησίας, το εν λόγω συνυποσχετικό δύνανται να εμφανίσει ορισμένα πλεονέκτημα, τα οποία το κατατάσσουν σε πλεονεκτικότερη θέση επιλογής εκ μέρους των συμβαλλομένων. Με το τελευταίο, τα μέρη επιφορτίζονται με την ευχέρεια συμφωνίας κατά τρόπο λεπτομερή και ακριβή των στοιχείων της ήδη «γεγενημένης» διαφοράς, με επιδίωξη την αποφυγή χρονοτριβών και παρεκκλίσεων. Στο πλαίσιο μάλιστα, των ανωτέρω τρόπων υπαγωγής της διαφοράς στον θεσμό της διαιτησίας (ρήτρα διαιτησίας/συνυποσχετικό), σε εγχώριο επίπεδο παρατηρείται το γεγονός, πως οι συμβαλλόμενοι κατά συνηθέστερο τρόπο προβαίνουν σε επιλογή των διαιτητικών κανόνων των αρ. 867 επ. ΚΠολΔ και ν.5016/2023, με την ολότητα των συνεπειών, τις οποίες τον συνοδεύουν, οι οποίες και θα καθίστατο εφικτό να αποφευχθούν ή άλλως να μετριαστούν σε περίπτωση επιλογής κανόνων αναγνωρισμένων διεθνών θεσμικών διαιτητικών οργάνων. Παρομοίως, η συντριπτική πλειοψηφία των διαιτησιών, οι οποίες πραγματοποιούνται στην Ελλάδα καθίστανται εσωτερικές ad hoc με έδρα την Αθηνά και συνεπώς ημεδαπές.⁷⁰

II) Ανακύπτουσες στον ενεργειακό τομέα διαφορές.

Ως «ενεργειακές διαφορές» στο πλαίσιο των εμπορικών συναλλαγών του τομέα αυτού εκτός των ανωτέρω συνοπτικών παραδειγμάτων, δύνανται να προκύψουν και έτερες αναφυόμενες διαφορές. Ως τέτοιες, θα δύνατο να χαρακτηριστούν η παραγωγή, μεταφορά, διανομή και συνάμα προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου ή και η χρήση και εγκατάσταση υδροποιημένου φυσικού αερίου. Στην κατηγορία αυτή, σε εγχώριο αλλά και διεθνές επίπεδο θα μπορούσαν να υπαχθούν οι περιπτώσεις έγερσης αξιώσεων από ποικίλα είδη συμβάσεων και συμφωνιών, ιδίως συμφωνίες παραχώρησης, συμβάσεις παραγωγής, προμήθειας/αγοραπωλησίας και πληρωμής ενέργειας, συμφωνίες κατανομής, παραγωγής, συμφωνίες κοινοπραξιών για παροχή ενεργειακών υπηρεσιών ή/και σύνδεση με χρήσεις δικτύων ενέργειας κ.α. Επιπροσθέτως, τέτοιου είδους περιπτώσεις, θα μπορούσαν να αποτελέσουν εκείνες οι

⁷⁰ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 169-170.

διαφορές, οι οποίες «γεννώνται» από την αξίωση αποζημίωσης στο πλαίσιο συμφωνίας οργάνωσης, σχεδιασμού, κατασκευής, ανέγερσης ενεργειακών εγκαταστάσεων, αποθήκευσης πρώτων υλών και διαχείρισης αποβλήτων ή/και ευθύνης λόγω ζημίας ή ατυχήματος από την λειτουργία αυτών του είδους εγκαταστάσεων. Ως διαφορές από τις δραστηριότητες του φυσικού αερίου, από τις οποίες επίσης θα καθίστατο εφικτό να ανακύψει διαφορά εντασσόμενη σε διαιτητική επίλυση καθίσταται η διανομή, προμήθεια και μεταπώληση του φυσικού αερίου καθώς και η τιμολόγηση του. Παράλληλα, αντικείμενο διαιτητικής επίλυσης θα δύνατο να αποτελέσουν οι ρήτρες «Take or Pay (TOP)». Ειδικότερα, στις τακτικά μακροχρόνιες συμβάσεις πώλησης φυσικού αερίου (long term contracts), όπου καταρτίζονται ανάμεσα σε προμηθευτές και αγοραστές στην Ελληνική και Διεθνή ενεργειακή αγορά, συναρτώνται νομικώς ενδιαφέροντα ζητήματα, εν συγκρίσει με την νομική αξιολόγηση των συμβατικών αυτών ρητρών, οι οποίες και ενσωματώνονται στις εν λόγω συμβάσεις καλούμενες ως «υποχρεωτικής αγοράς ανεξάρτητης παραλαβής». Κατά το περιεχόμενο μάλιστα των εν λόγω ρητρών, έκαστος πελάτης μίας εταιρείας, η οποία προμηθεύει φυσικό αέριο, καθίσταται υποχρεωμένος είτε να παραλάβει καταβάλλοντας συγχρόνως το αντίστοιχο αντίτιμο για μία ήδη προσυμφωνηθείσα ελάχιστη ποσότητα φυσικού αερίου, εντός του χρονικού ορίου ενός έτους, είτε σε περίπτωση, κατά την οποία ο πελάτης δεν παραλαμβάνει την εν λόγω ποσότητα, καθίσταται υποχρεωμένος στην καταβολή της διαφοράς του τιμήματος μεταξύ της συμφωνηθείσας ποσότητας αερίου και αυτής που πραγματικά παρελήφθη. Ταυτόχρονα, ως τέτοιου είδους διαφορές, υπαγόμενες σε διαιτητική επίλυση, θα δύνατο να χαρακτηριστούν εκείνες, οι οποίες θα ήταν ευχερές να δημιουργηθούν από επιχειρηματικές δραστηριότητες σε σχέση με τις ΑΠΕ, όπως επί παραδείγματι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι περιπτώσεις διαφορών από μεταβιβάσεις έργων ΑΠΕ εν γένει ή/και φωτοβολταϊκών σταθμών και εγκατάστασης φωτοβολταϊκών συστημάτων. Παράλληλα, τέτοιου είδους διαφορές γίνεται δεκτό, πως θα μπορούσαν να αποτελέσουν οι περιπτώσεις εκμετάλλευσης μεταλλείων (mining disputes), όπως επί παραδείγματι η γνωστή σε όλους στον ελλαδικό χώρο περίπτωση της διαμάχης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου με την εταιρεία «Ε.Χ.Α.Ε.», αναφορικά με την εκμετάλλευση των μεταλλείων στις Σκουριές Χαλκιδικής.⁷¹ Παρά τα ανωτέρω σημαντικό ζήτημα, το οποίο έχει ταλανίσει τους θεωρητικούς και

⁷¹ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 116-135.

πρακτικούς εκφραστές του νόμου, αποτελεί το ζήτημα του αν οι διαφορές αυτές βρίσκονται υπό την εποπτεία του κράτους και αν και εφόσον τελικώς αποτελούν διαφορές δημοσίου και δη διοικητικού δικαίου, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο διαιτητικής δίκης. Συνεπώς, και αν βρίσκουν έρεισμα οι αρχές του διοικητικού δικαίου αφενός στην έναρξη των δραστηριοτήτων αυτών και αφετέρου στον έλεγχο της άσκησης τους. Παράλληλα, σημαντική καθίσταται η ευχέρεια της επίκλησης της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος, ως κριτηρίου για την άσκηση κάθε μίας από τις ανωτέρω αναφερόμενες δραστηριότητες. Ειδικότερα, με γνώμονα τα ευθύς ανωτέρω ερωτήματα, γίνεται ευρέως γνωστό και παγίως αποδεκτό, πως υπό την προϋπόθεση ότι οι ως άνω δραστηριότητες εντάσσονται στην σφαίρα του διοικητικού δικαίου, οι διοικητικής φύσεως διαφορές, οι οποίες αναφύονται ανάμεσα στην διοίκηση και στους συμμετέχοντες στην αγορά ενέργειας, ανήκουν στην δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων. Καθίσταται ωστόσο φανερό, ότι οι ιδιωτικού δικαίου διαφορές, ήτοι εκείνες στις οποίες δεν συναντάται η άσκηση δημόσιας εξουσίας εκ μέρους του κράτους και που «γεννώνται» μεταξύ των φυσικών και νομικών προσώπων περιεχομένου και του Δημοσίου, οι οποίοι συμμετέχουν στην ενεργειακή (εμπορική) αγορά, ανήκουν καταρχάς στην δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων.⁷² Συνεπώς, σημαντικό στοιχείο και δη ειδοποιός διαφορά αναφορικά με την δαιτητευσιμότητα μίας ενεργειακής διαφοράς αποτελεί το γεγονός της άσκησης δημόσιας εξουσίας.

III) Εφαρμοστέο δίκαιο.

Κατά την πραγματοποίηση μίας διαιτησίας επί ενεργειακής διαφοράς, οι διαιτητές καλείται αναγκαίο να καθίστανται εξοικειωμένοι, αν όχι εξειδικευμένοι σε συγκεκριμένα κανονιστικά κείμενα, τα οποία άπτονται του συγκεκριμένου κλάδου, όπως επί παραδείγματι οι βασικές αρχές τιμολόγησης, τα οποία και καλούνται να εφαρμοσθούν, όπως συνάμα και σε ό,τι έχει συμφωνηθεί κατά τρόπο συμβατικό από τα μέρη (*lex contractus*). Κατά τις εγχώριες μάλιστα ελληνικές διαιτησίες σημαντική καλείται η γνώση του ν.4001/2011, ο οποίος όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω εκτενέστερα, συνιστά θεμελιακό νόμο του ενεργειακού τομέα-δικαίου ενσωματώνοντας ρυθμιστικές επιταγές και προβλέψεις για οτιδήποτε εμπίπτει εντός του πεδίου εφαρμογής του. Συνάμα, αναγκαία καλείται η γνώση των κανόνων του

⁷² «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 117.

δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, τους οποίους εφαρμόζουν ειδικότερα επί των υποθέσεων του κλάδου αυτού (αρ.1-2 ν.3959/2011 και 101-102 ΣΛΕΕ) καθώς και οι διατάξεις, οι οποίες επηρεάζουν κατά τρόπο άμεσο τις έννομες σχέσεις μεταξύ ενεργειακών επιχειρήσεων.⁷³ Ακολούθως, σημαντική γνώση για τους διαιτητές αναφορικά με την ενασχόληση τους με τον εν λόγω τομέα συνιστούν οι διατάξεις 106-108 ΣΛΕΕ όσον αφορά τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και απαγορευμένων κρατικών μέτρων. Αναφορικά μάλιστα με τα ζητήματα αυτά, ζήτημα γεννάται σε σχέση με την αναγκαιότητα ή μη εφαρμογής τους εκ μέρους των διαιτητών σε περίπτωση μη επίκλησης τους εκ μέρους των μερών. Απάντηση στο ερώτημα φαίνεται να δίνει η γενική περί δικαίου της διαιτησίας αρχή, η οποία βρίσκει έρεισμα εκ της συμβατικής σχέσης μεταξύ των διαιτητών και συμβαλλομένων, όπου αναφέρεται πως οι διαιτητές καθίσταται αναγκαίο να καταβάλουν κάθε πρόσφορη προσπάθεια, με επιδίωξη την διασφάλιση του κύρους και της εκτελεστότητας της διαιτητικής τους απόφασης με γνώμονα τις ρητές προβλέψεις του νόμου. Συνεπώς, κατά τα ανωτέρω, οι διαιτητές καθίσταται υποχρεωμένοι να διαφυλάξουν πως η απόφαση τους δεν καθίσταται επισφαλής σε αγωγή ακύρωσης ενώπιον του δικαστηρίου της έδρας της διαιτησίας ούτε σε άρνηση αναγνώρισης ή εκτέλεσης ενώπιον του δικαστηρίου του κράτους όπου αναμένεται ότι θα ζητηθεί η εν λόγω εκτέλεση. Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι διαιτητές είναι απαιτούμενο να δρουν αφενός εντός των ορίων της εντολής και της εξουσίας, όπου τους δόθηκε, αφετέρου εντός των ορίων της ουσιαστικής τους κρίσης, η οποία πηγάζει εκ των αιτημάτων των διαδίκων. Σε αντίθετη περίπτωση, όπου οι διαιτητές ή κατ' επέκταση το διαιτητικό δικαστήριο δρουν εκτός των ανωτέρω τιθέμενων ορίων, δύναται να θεμελιωθεί λόγος ακύρωσης της διαιτητικής απόφασης ή άρνηση και εκτέλεση αυτής. Παραλλήλως, οι διαιτητές απαιτείται να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν ανάλογα την περίπτωση τους κανόνες των αρ.867 επ. ΚΠολΔ, τον ν.5016/2023 το σύνολο των εγχώριων και διεθνών περί ενεργειακού τομέα νόμων και το σύνολο των περί διαιτησίας εγχώριων και διεθνών κανόνων.⁷⁴ Εν κατακλείδι, οι διαιτητές απαιτείται να έχουν γνώσεις του ευρύτερου αστικού και δικονομικού δικαίου, καθότι ουκ ολίγες καλούνται οι περιπτώσεις διαιτησιών ενέργειας, στις οποίες οι διαιτητές καλούνται να επέμβουν διορθωτικά ή/και διαπλαστικά, εφαρμόζοντας τις γενικές αρχές

⁷³ «Οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μεταξύ ΠΑΕ και Επιτροπής Ανταγωνισμού-συγχρόνως παρατηρήσεις στη σχέση του Δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού προς το Δίκαιο της Ενέργειας», Μ.Θ.Μαρίνος, Ενέργεια & Δίκαιο, 19/2013.

⁷⁴ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ» ν.5016/2023, αρ.867 επ. ΚΠολΔ.

του αστικού δικαίου, όπως επί παραδείγματι εκείνες της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών (ΑΚ 288 και 388), εξαιτίας περιστατικών ανωτέρας βίας ή μεταβολών των συνθηκών της ενεργειακής αγοράς. Τέλος ουκ ολίγες καθίστανται οι φορές, όπου οι διαιτητές συνάμα με τα ανωτέρω έχουν κληθεί να εφαρμόσουν τις διατάξεις 371 και 379 ΑΚ περί αοριστίας παροχής.⁷⁵

IV) Διαιτητική διαδικασία.

Οι διαιτητές, υπό την προϋπόθεση, πως δεν ορίζεται κατά έτερο τρόπο από την συμφωνία διαιτησίας έχουν εξουσία να αποφανθούν αναφορικά με την ίδια την δικαιοδοσία τους και να ερευνούν πιθανά παρεμπόκτοντα ζητήματα. Στην διαδικασία της διαιτησίας συνάμα, εφόσον δεν υφίσταται αντίθετη συμφωνία, οι διαιτητές προβαίνουν σε εφαρμογή των κανόνων του ουσιαστικού δικαίου. Σε καμία περίπτωση πάντως, με την διαιτητική συμφωνία δεν δύναται να αποκλειστεί η εφαρμογή των κανόνων δημοσίας τάξεως. Περαιτέρω, με γνώμονα τις διατάξεις 867 επ. ΚΠολΔ, η διαδικασία (ad hoc) διαιτησίας διεξάγεται παρουσία των διαιτητών και του επιδιαιτητή, οι οποίοι προβαίνουν στην ολότητα των απαιτούμενων ενεργειών από κοινού. Οι διαιτητές καθορίζουν κατά την ελεύθερη κρίση τους, την ολότητα των διαδικαστικών προϋποθέσεων της διαιτησίας (τόπος, χρόνος, κανόνες διεξαγωγής) εκτός αν υφίσταται έτερη πρόβλεψη στην συμφωνία διαιτησίας. Κατά την διαιτητική δίκη, όπως άλλωστε και στην πολιτική δίκη, οι συμβαλλόμενοι επιφορτίζονται με τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζεται ότι έχει συμφωνηθεί εκ μέρους των συμβαλλομένων σε συνδυασμό με τις διατάξεις των αρ. 867 επ. ΚΠολΔ. Αντιθέτως, εφόσον, οι συμβαλλόμενοι έχουν αποφασίσει να υπαγάγουν την διαφορά τους σε θεσμική διαιτησία, τότε η ακολουθούμενη διαδικασία κατευθύνεται με γνώμονα τους κανόνες του εκάστοτε κέντρου αλλά και την συμφωνία των μερών. Εφόσον μάλιστα στον ελληνικό χώρο οι συμβαλλόμενοι συμφωνήσουν να υπαγάγουν την μεταξύ τους διαφορά στην μόνιμη διαιτησία της ΠΑΕ, νυν ΠΑΑΕΥ, τότε η τελευταία θα πραγματοποιηθεί με βάση τους εν λόγω κανόνες, οι οποίοι και θα αναλυθούν εκτενέστερα κατωτέρω.⁷⁶

⁷⁵ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 186-189, 239.

⁷⁶ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 170-186.

V) Διαιτητική απόφαση.

Η διαιτητική απόφαση εκδίδεται εκ μέρους του διαιτητικού δικαστηρίου κατόπιν της διασκέψεως των διαιτητών, καταδεικνύει την περάτωση της διαιτητικής δίκης συνιστώντας την διαιτητική ολοκλήρωση της διαδικασίας. Η απόφαση καθίσταται δεσμευτική για τα μέρη από την έκδοση της και κατά κόρον δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα. Εξαίρεση στην περίπτωση αυτή εισάγεται στην περίπτωση της δυνατότητας πρόβλεψης με συμφωνία των μερών προσφυγής σε έτερους διαιτητές. Συγχρόνως πάντως, απαιτείται στην περίπτωση αυτή, να καθοριστούν οι προϋποθέσεις, η προθεσμία και η διαδικασία αναφορικά με την άσκηση και συγχρόνως την εκδίκαση της προσφυγής κατά της διαιτητικής απόφασης. Επιπροσθέτως, αφενός με γνώμονα τις διατάξεις των αρ.867 επ. ΚΠολΔ και αφετέρου τις διατάξεις του ν. 5016/2023, προβλέπεται πως επί διαιτητικής αποφάσεως, εφόσον οι διαιτητές καθίστανται περισσότεροι και δεν καθορίζεται άλλως με την συμφωνία διαιτησίας, τότε η ολότητα των διαιτητών αποφασίζουν από κοινού με τον επιδιαιτητή κατά πλειοψηφία. Αν πάντως δεν σχηματιστεί πλειοψηφία, τότε υπερισχύουσα καλείται η γνώμη του επιδιαιτητή. Το υποχρεωτικό ελάχιστο περιεχόμενο της διαιτητικής αποφάσεως καθορίζεται από το αρ.892 ΚΠολΔ και το αρ.40 ν. 5016/2023.⁷⁷ Παρά τις ανωτέρω προβλέψεις, ευχερές στο πλαίσιο της ιδιωτικής αυτονομίας, καθορίζεται το γεγονός πως οι συμβαλλόμενοι δύναται να συμφωνήσουν στην διαιτητική ρήτρα πως η εν λόγω απόφαση θα αναφέρει αποκλειστικά τη συμφωνία περί διαιτησίας και το διατακτικό, πιθανότητα η οποία δεν συναντάται κατά συχνότητα στην Ελληνική πρακτική της διαιτησίας. Περαιτέρω, αφενός ούτε οι διατάξεις του ΚΠολΔ, ούτε αφετέρου οι διατάξεις του ν.5016/2023 ρυθμίζουν την σύμπραξη γραμματέα στη διαιτητική δίκη, χωρίς όμως η ρύθμιση αυτή να καθίσταται αποκλειστική. Συνάμα, και σε άμεση συνάφεια με τα ανωτέρω, αλλά και τα αναλυθέντα στο γενικότερο κομμάτι περί διαιτησίας της παρούσας εργασίας, η διαιτητική απόφαση ως γνήσια δικαιοδοτική πράξη με γνώμονα αφενός τις διατάξεις του ΚΠολΔ και αφετέρου του ν.5016/2023 παράγει δεδικασμένο από την έκδοση της, τηρουμένων πάντοτε των τιθέμενων εκ των διατάξεων προϋποθέσεων. Τέλος, η διαιτητική απόφαση και δη η καταψηφιστική εξοπλίζεται παραλλήλως με εκτελεστότητα.⁷⁸

⁷⁷ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ», ν.5016/2023, αρ.867 επ. ΚΠολΔ.

⁷⁸ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 281-287.

Μόνιμη διαιτησία της ΠΑΕ/ΠΑΑΕΥ.

Όπως γενικότερα έχει αναλυθεί και ανωτέρω στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, η κατηγοριοποίηση της διαιτησίας σε θεσμική διαιτησία (institutional arbitration, arbitrage institutionnelle, institutionnelle Schiedsgerichtsbarkeit) και την λεγόμενη ad hoc διαιτησία είναι γνωστή και ως τώρα εκτενώς αναλυμένη. Στην μεν τελευταία τα μέρη ή αντιστοίχως οι διαιτητές συνθέτουν/καθορίζουν τους κανόνες διεξαγωγής της διαιτησίας, ενώ επί θεσμικής διαιτησίας στην διαδικασία αυτή, παρεμβαίνει έκαστο επιλεγέν οργανωμένο κέντρο, οργανισμός ή επιμελητήριο, που διαθέτει συγκεκριμένο κανονισμό, τον οποίο και ενστερνίζονται τα μέρη με εύληπτη αναφορά σε αυτόν, εντός της συμφωνίας τους περί διαιτησίας. Κατά τον τρόπο μάλιστα αυτό, οι κανόνες περί διαιτησίας συνιστούν θεμελιώδες και αδιαίρετο στοιχείο της διαιτητικής σύμβασης. Στην Ελληνική έννομη τάξη, η οργάνωση μόνιμων διαιτησιών πραγματοποιείται όπως προαναφέρθηκε μέσω της διάταξη του αρ.902 ΚΠολΔ. Οι συσταθείσες μόνιμες διαιτησίες, κατ' εφαρμογή της ως άνω διάταξης, βρίσκουν έρεισμα σε διαφορές ιδιωτικού δικαίου, με γνώμονα τους ορισμούς του αρ.867 επ. ΚΠολΔ. Όπως ειπώθηκε εκ νέου ανωτέρω, με γνώμονα το αρ. 902 ΚΠολΔ προβλέπεται πως δύναται ύστερα από προηγούμενη γνωμοδότηση, να θεσπιστούν και οργανωθούν μόνιμες διαιτησίες με διατάγματα, τα οποία εκδίδονται κατόπιν σχετικής προτάσεως του Υπ. Δικαιοσύνης και του αρμόδιου Υπουργού, ο οποίος έχει υπό τον έλεγχο και την εποπτεία του το επιμελητήριο, το χρηματιστήριο ή την ένωση. Τα εν λόγω διατάγματα, καθορίζουν ποιες διαφορές δύναται να υπαχθούν στην εκάστοτε περίπτωση καθώς και τις ειδικότερες λεπτομέρειες αναφορικά με την οργάνωση και την λειτουργία τους. Στις εν λόγω διαιτησίες τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις 867-900 ΚΠολΔ.⁷⁹ Σε κάθε περίπτωση μέσω των εν λόγω διαταγμάτων καθίσταται ευχερής η παρέκκλιση από τις ανωτέρω διατάξεις, για ορισμένα ζητήματα ρητώς προβλεπόμενα, υπό την προϋπόθεση μάλιστα πως δεν αντιβαίνουν προς τις αναγκαστικού δικαίου διατάξεις του νόμου.⁸⁰ Παρά τα ανωτέρω, το αρ.902 ΚΠολΔ δεν αποκλείει σε καμία περίπτωση, πρόβλεψη και εγκαθίδρυση μόνιμης διαιτησίας σε άλλους οργανισμούς ή συλλόγους κατόπιν νομοθετικής πρόβλεψης και ανάλογης εφαρμογής της διάταξης αυτής, όπως κατά τον τρόπο αυτό πραγματοποιήθηκε στην

⁷⁹ «Η Διεθνής διάσταση της θεσμικής ενεργειακής διαιτησίας της ΠΑΕ», Δ.Ε., Παναγιωτακοπούλου ΑΓ. Αγγελική, 2016, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, σελ 11-14.

⁸⁰ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 242.

περίπτωση της ΡΑΕ, η οποία συστάθηκε με τον ν.2773/1999 και στον οποίο κατά το αρ.8 παρ.2, προβλεπόταν η δυνατότητα οργάνωσης μόνιμης διαιτησίας, η οποία και τελικώς θεσπίστηκε, οργανώθηκε και λειτουργεί από το 2011 (αρ.37 ν.4001/2011), εξειδικευμένη και ειδικευμένη σε θέματα και διαφορές, που άπτονται του ενεργειακού κλάδου. Εν συνεχεία κατά το αρ. 902 παρ.2 του ΚΠολΔ, ορίζεται ρητώς, πως στις μόνιμες διαιτησίες εφαρμόζονται οι διατάξεις των αρ. 867-900 ΚΠολΔ και προβλέπονται οι περιοριστικά αναγραφόμενες περιπτώσεις, όπου καθίσταται δυνατή η απόκλιση από αυτές τις διατάξεις (α-ε). Επομένως, σε έτερη περίπτωση εκτός των προβλεπόμενων, η εφαρμογή αυτή πραγματοποιείται κατά παρέκκλιση των επιτρεπόμενων και καθίστανται ανίσχυρη.⁸¹ Συνεπώς, αντίστοιχα με τα ανωτέρω σε ότι σχετίζεται με την οργάνωση μόνιμης διαιτησίας στη ΡΑΕΥ (μετονομασία με ν.5037/2023) και στον Κανονισμό Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισης της, και πραγματοποιείται κατά παρέκκλιση των προβλεπόμενων εκ του αρ.902 ΚΠολΔ, καθίσταται αυτομάτως ανίσχυρο. Ακολούθως, τα κέντρα αυτά δρουν ασκώντας τα καθήκοντα τους υπό καθορισμένο προβλεπόμενο πλαίσιο διαιτητικών κανόνων, οι οποίοι και περιέχουν πλήρεις ρυθμίσεις σχετικά με τη διαιτητική διαδικασία, ενώ ορισμένες από τις υποστηρικτικές υπηρεσίες τους έγκειται στην ύπαρξη καταλόγου διαιτητών, γραμματειακής υποστήριξης ή/και κτηριακής υποδομής. Οι διατάξεις δε των Κανονισμών Διαιτησίας (ΚΔ) των επιλεγέντων κέντρων διαιτησίας εφαρμόζονται με γνώμονα την συμφωνία των συμβαλλομένων και υπό την προϋπόθεση πως δεν αντίκεινται των διατάξεων αναγκαστικού δικαίου της εκάστοτε έννομης τάξης, όπου πραγματοποιείται η διαιτησία. Η συμφωνία μάλιστα αυτή, συνίσταται ως το προστάδιο της νομιμοποιητικής βάσης, υπό την οποία εκπορεύεται η εφαρμογή ΚΔ συγκεκριμένου κέντρου διαιτησίας, το οποίο επιλέγουν οι συμβαλλόμενοι. Συνεπώς, οι εν λόγω διαιτησίες συμβάλλουν πράγματι και διεξοδικά στην επίλυση εξειδικευμένων διαφορών στον χώρο του ιδιωτικού δικαίου, ενώ κατά τον τρόπο αυτό συμβάλλουν συνάμα στην προώθηση και ανάπτυξη της οικονομίας και του εμπορίου, αλλά και στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων. Σε κάθε περίπτωση πάντως, συμπεραίνεται από τον συνδυασμό των ανωτέρω, πως η εν λόγω μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕΥ δεν κατέχει αυτοτελή νομική προσωπικότητα, ενώ η λειτουργία της έγκειται

⁸¹ « Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 243 / οΛΑΠ 13/1995.

ως κέντρου διαιτησίας, προσφέροντας υπηρεσίες θεσμικής και μόνιμης διαιτησίας.⁸² Εξάλλου, καθίσταται αντιληπτό συνυπολογίζοντας κανείς την αυτονομία των μερών, πως η τελευταία, ήτοι η διαιτησία της ΡΑΑΕΥ, δεν καθίσταται υποχρεωτική αφού δεν επιβάλλεται εκ ορισμένης διατάξεως νόμου, αλλά αντιθέτως για την ενεργοποίηση της καθίσταται αναγκαία η πρότερη έγγραφη συμφωνία των μερών περί αυτού (αρ.37 παρ.2 ν.4001/2011).⁸³

ΡΑΑΕΥ.

Προτού προχωρήσουμε παρακάτω στην εκτενέστερη ανάλυση της μόνιμης διαιτησίας, που παρέχεται από την ΡΑΑΕΥ και τις ειδικότερες προϋποθέσεις και χαρακτηριστικά της, φρόνιμη καλείται μία γενικότερη αναφορά στην Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) νυν Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων (ΡΑΑΕΥ) και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά-αρμοδιότητες της. Ξεκινώντας την προσέγγιση μας επί του συγκεκριμένου ζητήματος, ως ρύθμιση καθορισμένης αγοράς τεκμαίρεται η επέμβαση σε καθορισμένη αγορά με χαρακτηριστικά φυσικού μονοπωλίου, που συνίσταται στην εγκαθίδρυση λεπτομερών κανόνων λειτουργίας της αγοράς αυτής αναφορικά με την προστασία της πρόσβασης στο φυσικό μονοπώλιο χάριν του ελεύθερου ανταγωνισμού, στην επίβλεψη και στον έλεγχο της εγκαθίδρυσης και εφαρμογής των κανόνων αυτών, και συνάμα στην υλοποίηση και χρήση τρόπων κατοχύρωσης της τήρησης τους. Η εν λόγω ρύθμιση, σε γενικότερο επίπεδο, συνυπολογίζοντας την οργάνωση και την δομή της αγοράς, όπου απευθύνεται και το είδος, το οποίο λαμβάνει, δύναται να διακριθεί στην επονομαζόμενη αφενός «εγκάρσια ρύθμιση» και στην «κλαδική ρύθμιση». Κατά την πρώτη αποκλειστικά ένα όργανο ελέγχει ποικίλους τομείς δραστηριότητας, ενώ στην δεύτερη αποκλειστικά ένα όργανο παρεμβαίνει κατά τρόπο αποκλειστικό σε έναν συγκεκριμένο τομέα. Η τελευταία χαρακτηρίζεται από το χαρακτηριστικό πλεονέκτημα της παροχής στο όργανο αυτό της ευχέρειας καλύτερης και ειδικότερης γνώσης, αναφορικά με τα τεχνικά και συχνά εξειδικευμένα προβλήματα του τομέα στον οποίο άπτεται. Συγχρόνως, εκτός της ανωτέρω δυνατότητας παρουσιάζει μεγαλύτερη ευχέρεια γνώσης των περιορισμών, τους οποίους επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον. Αντιθέτως, εκτός των ανωτέρω πλεονεκτημάτων, παρουσιάζει το μειονέκτημα της δυσχερέστερης διασύνδεσης,

⁸² «Χονδρεμπορικές Αγορές Ηλεκτρικής Ενέργειας, Ρυθμιστικό Πλαίσιο και Λειτουργία», Θεόδωρος Κ.Πανάγος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2021, σελ 276-278.

⁸³ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 241-250.

συνεργασίας και εναρμόνισης της δράσης των ποικίλων ρυθμιστικών οργάνων, οι οποίοι καθίσταται σε αριθμό τόσοι, όσοι και οι τομείς δραστηριότητας.⁸⁴ Έπειτα από την εν λόγω οριοθέτηση για την καλύτερη κατανόηση του ρόλου των ρυθμιστικών αρχών, η ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, συνιστά μία ανεξάρτητη ρυθμιστική (διοικητική) αρχή, η οποία συστάθηκε με τον ν.2773/1999, στο πλαίσιο εναρμόνισης με την Οδηγία 96/92/EK, ενώ στην συνέχεια ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της διευρύνθηκαν με τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες 2003/54/EK και 2003/55/EK (ν.3428/2005 και ν.3468/2006), οι οποίες βρίσκουν έρεισμα στον τομέα του ηλεκτρισμού και του φυσικού αερίου. Πρωταρχική αρμοδιότητα της καθίσταται η εποπτεία της εγχώριας αγοράς ενέργειας στην ολότητα των πτυχών της και συγχρόνως η λήψη των αναγκαίων και απαιτούμενων μέτρων αναφορικά με την απελευθέρωση των εν λόγω αγορών. Με τον εν λόγω νόμο, ήτοι ν.2773/1999, και τις μετέπειτα τροποποιήσεις, οι οποίες ακολούθησαν χορηγήθηκαν στην ΡΑΕ αφενός γνωμοδοτικές αρμοδιότητες και αφετέρου αρμοδιότητες ελέγχου της αγοράς ενέργειας στην ολότητα του φάσματος της.⁸⁵ Ακολούθως, ο μεταγενέστερος ν.3851/2010 τροποποίησε ουσιαστικά τις αρμοδιότητες της, με κυριότερες την αδειοδότηση των σταθμών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και τις μεθόδους και προϋποθέσεις παροχής άδειας παραγωγής εκ μέρους της. Κατά τα πρώτα χρόνια δηλαδή λειτουργίας της ο ρόλος της ήταν κυρίως γνωμοδοτικός. Εν συνεχεία μετά την θέσπιση του ν.4001/2011, με τον οποίο και ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη οι Οδηγίες 2009/72/EK και 2009/73/EK (Τρίτη Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Δέσμη/Third Energy Package), η θέση και ο ρόλος της ΡΑΕ αναβαθμίστηκαν σημαντικά, ενώ πιο πρόσφατα με τον ν.5073/2023 διευρύνθηκαν ουσιαστικά, καθότι πέραν της ρύθμισης αγοράς ενέργειας, της παραχωρήθηκαν αρμοδιότητες αναφορικά με την ρύθμιση παροχής υπηρεσιών ύδατος και επεξεργασίας αστικών αποβλήτων, κυρίως αναφορικά με βασικές πτυχές τους, όπως η οργάνωση, οι παρεχόμενες υπηρεσίες, το κόστος τιμολόγησης κλπ. Ο νόμος αυτός, αποτέλεσε συνεπώς και το καθοριστικό σημείο μετονομασίας της από Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) σε Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων (ΡΑΑΕΥ).⁸⁶ Συνάμα,

⁸⁴ «Δίκαιο της Ενέργειας», Θεόδωρος Π. Φορτσάκης -Αικατερίνη Ν.Ηλιάδου, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2023, σελ 32-33.

⁸⁵ «Ο ρόλος του ρυθμιστή στα πλαίσια της απελευθέρωσης της αγοράς φυσικού αερίου σύμφωνα με την Τρίτη ενεργειακή δέσμη. Η περίπτωση της Ελλάδος», Δ.Ε., Παρασκευή Βαρβακώστα, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2017, σελ 12.

⁸⁶ «Η διαχρονική συμβολή της Ρυθμιστικής Αρχής Αποβλήτων, Ενέργειας και Υδάτων στην εξέλιξη της ενεργειακής ρύθμισης στην ελληνική αγορά ενέργειας», Δ.Ε., Χριστίνα Γ.Γρίνου, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2023.

εκτός των ανωτέρω η ΡΑΑΕΥ επιφορτίζεται με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και αυτόνομο προϋπολογισμό. Ο τελευταίος προσαρτάται σε εκείνον του Υπ. Περιβάλλοντος και Ενέργειας ενώ η παρακολούθηση του πραγματοποιείται από την αρμόδια κατά το αρ.6 παρ.2 ν.4001/2011 επιτροπή. Εν κατακλείδι, διαθέτει την ικανότητα παράστασης σε έκαστη δίκη, η οποία την αφορά, ενώ υπόκειται αποκλειστικώς σε κοινοβουλευτικό και δικαστικό έλεγχο με γνώμονα τις διατάξεις των αρ. 5 και 6 ν.4001/2011 αντιστοίχως.

Ο Κανονισμός Διαιτησίας της ΡΑΑΕΥ

Ο ΚΔ της ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, εγκρίθηκε από την ολομέλεια της, κατόπιν υποβολής σχετικού γραπτού σχεδίου. Με την θέσπιση του εν λόγω Κανονισμού, ολοκληρώθηκε η συγκρότηση του αναγκαίου κανονιστικού πλαισίου με επιδίωξη την εκκίνηση της λειτουργίας του εν λόγω θεσμού της μόνιμης διαιτησίας, υπό τον οργανωτικό έλεγχο της ΡΑΕ, σε άμεση συνάφεια με τις προβλέψεις των διατάξεων του αρ.37 ν.4001/2011.⁸⁷ Σε υλοποίηση των εξουσιοδοτικών διατάξεων του αρ.8 ν.2773/1999, εκδόθηκε το π.δ 139/2001 με τίτλο «Κανονισμός Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισης της ΡΑΕ», το οποίο εκτός των ζητημάτων εσωτερικής διάρθρωσης και λειτουργίας των υπηρεσιών της ΡΑΕ, οριοθετεί, κατοχυρώνει και οργανώνει την μόνιμη διαιτησία σε αυτήν στο αρ.24 με τίτλο «Διαιτητική Επίλυση Διαφορών». Εν συνεχεία, κατόπιν της θέσπισης του ενεργειακού νόμου ν.4001/2011 η ΡΑΕ με την σειρά της, προχώρησε στην έκδοση της υπ'αριθμόν 261/2012 απόφασης αναφορικά με την έγκριση του Κανονισμού Διαιτησίας (ΚΔ).⁸⁸ Κατά την εν λόγω δε απόφαση, με την οποία η ΡΑΕ ενσωμάτωσε και ενστερνίστηκε τον ν.4001/2011, αναγράφεται κατά τρόπο ρητό, πως ο Κανονισμός αυτός εφαρμόζεται και τηρείται συμπληρωματικώς, υπό την προϋπόθεση πως δεν υφίσταται αντίθετη διάταξη από εκείνων των αρ.867-901 ΚΠολΔ, των διατάξεων του ν.2735/1999, ήδη ν.5016/2023 ή του αρ.37 ν.4001/2011, η οποία σε περίπτωση συγκρούσεως των εν λόγω διατάξεων θα υπερίσχυε σε κάθε περίπτωση.⁸⁹

⁸⁷ «Η θεσμική διαιτησία στην Ελλάδα», Δ.Ε., Αγγελική Δ. Ψωμαδοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2023, σελ 32-43.

⁸⁸ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 250-256.

⁸⁹ Κανονισμός Διαιτησίας, Επίσημη Ιστοσελίδα ΡΑΑΕΥ : <https://www.raaey.gr/energeia/parakolouthisi-agoron/diaitisia-rae/>.

Ι) Διαφορές υπαγόμενες στη μόνιμη διαιτησία της ΡΑΑΕΥ.

Το πλαίσιο των διαφορών, οι οποίες υπάγονται στη μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, βρίσκεται έρεισμα στο αρ.2 του Κανονισμού Διαιτησίας της ΡΑΕ/ΡΑΑΕΥ και του αρ.37 ν. 4001/2011. Με γνώμονα τα τελευταία, η πρώτη κατηγορία διαφορών, έγκειται στις διαφορές εκείνες μεταξύ προσώπων, τα οποία δραστηριοποιούνται και δη με έκαστο τρόπο, στον τομέα της ενέργειας. Τα τελευταία, κατά τη ρητή διατύπωση του νόμου δύναται να αποτελούν φυσικά ή νομικά και σε καμία περίπτωση αποκλειστικώς εταιρείες, συνεπώς και έτερες μορφές νομικών προσώπων όπως επί παραδείγματι ορίζεται στον ν.2773/1999, νυν ν.5016/2023. Ακολούθως, εκτός της ανωτέρω πρώτης κατηγορίας, ο εν λόγω κανονισμός αναφέρεται σε διαφορές μεταξύ όπως χαρακτηρίζονται «επιλεγόντων πελατών» και συνάμα επιχειρήσεων, οι οποίες πραγματοποιούν ενεργειακές δραστηριότητες και όχι αποκλειστικά μεταξύ εταιρειών, οι οποίες δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας. Ειδικότερα, ως τέτοιου είδους πελάτες ορίζονται οι πελάτες, στους οποίους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να επιλέξουν τον προμηθευτή τους ή εκείνοι, οι οποίοι αγοράζουν απευθείας φυσικό αέριο ή ηλεκτρική ενέργεια υπό τις ρητές προβλέψεις του ν. 4001/2011. Ακολούθως, ως τρίτη κατηγορία αναγνωρίζεται, εκείνη των διαφορών, οι οποίες ανακύπτουν μεταξύ των ανωτέρω προσώπων, στο πλαίσιο εφαρμογής της Εθνικής και Ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Καθίσταται δηλαδή προφανές από τον συνδυασμό των ανωτέρω και την διατύπωση του αρ.2 του ΚΔ, πως περιλαμβάνεται η ολότητα των διαφορών, οι οποίες δύναται να προκύψουν μεταξύ προσώπων, οι οποίοι συμμετέχουν και δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας. Σε κάθε περίπτωση πάντως, με γνώμονα και την αιτιολογική έκθεση του ν.4001/2011 στην αρμοδιότητα της μόνιμης διαιτησίας της ΡΑΑΕΥ δύναται να υπαχθούν αποκλειστικά διαφορές του ιδιωτικού δικαίου και σε καμία περίπτωση του δημοσίου, όπως άλλωστε συνάμα απαιτείται από τα αρ.867 επ. ΚΠολΔ. Ακολούθως, με την ρητή επιφύλαξη των διατάξεων του αρ.26 ΚΔ, αναφορικά με την διεθνή διαιτησία και το αρ.35 ν.4001/2011 αναφορικά με τις επείγουσες περιπτώσεις, στην μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, δεν καθίσταται εφικτό να υπαχθούν αιτήσεις λήψης ασφαλιστικών μέτρων (interim relief) ούτε αιτήσεις ανάκλησης (revocation requests) και μεταρρύθμισης (reform injunctions) αποφάσεων ασφαλιστικών μέτρων. Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι υπαγόμενες στην εν λόγω μόνιμη

διαιτησία διαφορές, θα πρέπει να βρίσκονται υπό την εξουσία διαθέσεως των συμβαλλομένων.⁹⁰

II) Οργάνωση της υπηρεσίας διαιτησίας και κατάλογος διαιτητών.

Σε άμεση και άρρηκτη συνάφεια με τις διεθνή πρακτική της διαιτησίας, το αρ. 3 του εν λόγω Κανονισμού αναφέρει στις δύο αρχικές του παραγράφους, τους κανόνες και τις προϋποθέσεις συγκρότησης, στελέχωσης και λειτουργίας της Ειδικής Γραμματείας Μόνιμης Διαιτησίας της ΡΑΕ, η οποία αποβλέπει στην απαίτηση ομαλής διεκπεραίωσης των διαδικαστικών αναγκών, οι οποίοι αναδύουν κατά την διάρκεια της διαιτησίας, με βάση τον Κανονισμό. Η τελευταία συστήνεται και δρα κατόπιν αποφάσεως της ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, ύστερα από υποβολή σχετικού αιτήματος αναφορικά με την διεξαγωγή διαιτησίας ενώπιον της. Συνεπώς, η εν λόγω γραμματεία δεν υφίσταται σε μόνιμη βάση, αλλά τουναντίον συστήνεται επι τούτου. Το δε κόστος πραγματοποίησης της εκπορεύεται και καλύπτεται με γνώμονα τις διατάξεις του παραρτήματος του Κανονισμού και βαρύνει το μέρος, όπου αιτείται τη διαιτησία. Συνεπώς, με γνώμονα τα ανωτέρω συμπεραίνεται πως ο εν λόγω μηχανισμός καθίσταται αυτοχρηματοδοτούμενος, στοιχείο αρκετά ενθαρρυντικό και βιώσιμο, καθώς δεν επιβαρύνεται ο συνολικός προϋπολογισμός της Αρχής. Επιπλέον, εκτός των ανωτέρω από τον εν λόγω Κανονισμό δεν προκύπτει η περίπτωση κατά την οποία οι συμβαλλόμενοι έχουν προχωρήσει αυτοβούλως σε συμφωνία για τον τρόπο κατανομής των δαπανών της εν λόγω διαιτησίας. Ακολούθως, ο ΚΔ κατοχυρώνει πως ποσοστό της τάξεως του 50% επί του συνόλου των δαπανών της διαιτησίας, προκαταβάλλεται εκ μέρους των συμβαλλομένων στην Αρχή, κατά την στιγμή συγκρότησης του διαιτητικού δικαστηρίου, δίχως έτερη πρόβλεψη αναφορικά με την τύχη της λοιπής διαδικασίας σε περίπτωση μη καταβολής του εν λόγω ποσού. Το λοιπό 50% πάντως, καταβάλλεται ύστερα από την έκδοση της αποφάσεως του διαιτητικού δικαστηρίου. Πάντως, κατά την περίπτωση, όπου συγκεκριμένη διαιτησία περατωθεί πρότερα της εκδόσεως διαιτητικής αποφάσεως, μνημονεύεται πως η Αρχή καθορίζει τις εν λόγω δαπάνες, με γνώμονα το στάδιο της διαιτητικής διαδικασίας, όπου τερματίστηκε η τελευταία, δίχως όμως να επιστρέφεται το ήδη καταβεβλημένο ανταποδοτικό τέλος, το οποίο συνιστά τμήμα των διαιτητικών δαπανών. Σε κάθε περίπτωση, τα πρόσωπα, τα οποία απαρτίζουν την εν λόγω γραμματεία, απαιτείται να διακατέχονται από χαρακτηριστικά

⁹⁰ « Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 257-258.

εχεμύθειας, εμπιστευτικότητας και αμεροληψίας. Παραλλήλως, εκτός των ανωτέρω χαρακτηριστικών στοιχείων της Ειδικής Γραμματείας, καθήκοντα γραμματέα του διαιτητικού δικαστηρίου εκπληρώνει δικηγόρος της Αρχής με έμμισθη εντολή, ο οποίος και διορίζεται κατόπιν σχετικής απόφασης του προέδρου της Αρχής. Ο τελευταίος, επιφορτίζεται με την πραγματοποίηση ποικίλων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων, της εν λόγω διαδικασίας, όπως επί παραδείγματι συνιστούν η τήρηση πρακτικών, προθεσμιών και του πρωτοκόλλου, η σύνταξη κάθε είδους εγγράφους κλπ. Επισημαίνεται τελικώς, πως στις αρμοδιότητες του γραμματέα του διαιτητικού δικαστηρίου δεν ανήκει η νομική υποστήριξη του διαιτητικού δικαστηρίου, ούτε κάποιου είδους αρμοδιότητα αναφορικά με την σύνταξη προσχεδίου αποφάσεως. Από την άλλη, αναφορικά με τον ορισμό των διαιτητών, ήτοι διαιτητή και επιδιαιτητή, σε πληθώρα θεσμικών διαιτησιών, έχει υποστηριχθεί αλλά και τελικώς επικρατήσει ένα σύστημα «κλειστού καταλόγου διαιτητών/close directory». Κατά δε έτερη διατυπωθείσα άποψη διατυπώνεται και υποστηρίζεται ίσως και κατά ορθότερο τρόπο ένα σύστημα «ανοικτού καταλόγου/open directory», με το οποίο οι διαιτητές δεν θα απαιτείται να ορίζονται αποκλειστικώς από τέτοιου είδους καταλόγους. Παρά την ευελιξία και ευχέρεια, η οποία φαίνεται να προσφέρεται από την τελευταία, λόγω της δυνατότητας επιλογής διαιτητών μη συμπεριλαμβανομένων στους καταλόγους, ενισχύοντας αφενός την αυτονομία των μερών και αφετέρου την επιλογή θεσμικής διαιτησίας, η εκδοχή του «κλειστού καταλόγου» αποτέλεσε την επιλεγθείσα μέθοδο εκ μέρους της μόνιμης διαιτησίας της ΡΑΕ/ΡΑΑΕΥ. Συνεπώς, τόσο οι διαιτητές όσο και ο επιδιαιτητής καθορίζονται κατά τρόπο αποκλειστικό με βάση το αρ.3 ΚΔ από συγκριμένο κατάλογο-λίστα διαιτητών, που συντάσσεται ανά διετία, κατόπιν αποφάσεως του Προέδρου της Αρχής, ύστερα από σχετική εισήγηση της ολομέλειας. Στον εν λόγω κατάλογο, εκτός από νομικούς ενσωματώνονται παραλλήλως μέλη τεχνικών επιμελητηρίων και δικηγορικών συλλόγων, καθώς επίσης και καθηγητές πανεπιστημίου όλων των βαθμίδων με εξειδικευμένες γνώσεις επί των αντικειμένων αυτών.⁹¹ Ο κατάλογος των εν λόγω διαιτητών βρίσκεται αναρτημένος στην ιστοσελίδα της και έως τώρα περιλαμβάνει 27 δικηγόρους, ακαδημαϊκούς ή/και εν γένει νομικούς και 10 μηχανικούς διαφόρων ειδικοτήτων.⁹²

⁹¹ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 258-262.

⁹² Κατάλογος Διαιτητών, Επίσημη Ιστοσελίδα ΡΑΑΕΥ: <https://www.raaey.gr/energeia/parakolouthisi-agoron/diaitisia-rae/>

III) Η διαιτητική συμφωνία και η συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου.

Η πρακτική του διεθνούς εμπορίου και της διεθνούς διαιτησίας, όπως αυτές βρίσκουν έρεισμα στην θεωρία και την νομολογία έχει αποδείξει ότι εκτός της επιλογής αναφορικά με την υπαγωγή ή μη μίας διαφοράς στον θεσμό της διαιτησίας, μέσω της συμφωνίας υπαγωγής σε αυτήν, ωφέλιμο καθίστανται να συμφωνούνται και έτερα κομβικά ζητήματα της, όπως η σύνθεση του διαιτητικού δικαστηρίου, η επιλογή καθορισμένης θεσμικής διαιτησίας μέσω ορισμένου κέντρου, καθώς και οι κανόνες, ο τόπος ή/και η γλώσσα αυτής. Σε καμία περίπτωση πάντως η μόνιμη διαιτησία, η οποία πραγματοποιείται ενώπιον της αρχής αυτής και σχετίζεται με διαφορές του ενεργειακού τομέα, δεν καθίσταται υποχρεωτική για τους συμβαλλόμενους. Συνεπώς, οι τελευταίοι είτε θα την επιλέξουν κατόπιν μεταξύ τους συμφωνίας είτε θα δύναται να προβλεφθεί σε ορισμένη διάταξη όπως εκείνη του αρ.10 ΚΣΗΕ. Κατά το αρ.4 του ΚΔ, η συμφωνία υπαγωγής της διαφοράς στην διαιτησία της ΡΑΕ/ΡΑΑΕΥ καταρτίζεται δυνάμει έγγραφου τύπου. Η εν λόγω διάταξη καθίσταται σαφής, σε αντίθεση με ότι ισχύει στην αντίστοιχη διάταξη του αρ.24 του π.δ.139/2001, η οποία και αναφέρεται κατά τρόπο αόριστο σε απλή κατάρτιση συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων. Επιπρόσθετα, στο αρ. 4 του ΚΔ και σε άμεση συνάφεια με τα αρ.869 επ. ΚΠολΔ, προβλέπεται ότι ως έγγραφη αναγνωρίζεται συνάμα η συμφωνία, η οποία καταρτίζεται με ανταλλαγή ενυπόγραφων επιστολών, τηλεγραφημάτων ή τηλεομοιοτύπων. Παραλλήλως, υπό την προϋπόθεση πως τα πρόσωπα, τα οποία δεσμεύονται από την συμφωνία υπαγωγής στην διαιτησία εμφανισθούν και δεν αντιλέξουν αναφορικά με αυτή, η έλλειψη του έγγραφου τύπου θεραπεύεται. Από την άλλη, εφόσον η συμφωνία αφορά μέλλουσες διαφορές, στην περίπτωση αυτή η συμφωνία καθίσταται έγκυρη αποκλειστικά υπό την προϋπόθεση της έγγραφης κατάρτισης της και της αναφοράς σε καθορισμένη έννομη σχέση από την οποία δύναται να προκύψουν οι διαφορές. Η εν λόγω πρόβλεψη παρουσιάζει ταυτόσημο περιεχόμενο με την διάταξη του αρ. 868 ΚΠολΔ, ενώ ομοιάζει με αυτή του αρ.43 ΚΠολΔ. Αντιθέτως, η διαιτητική συμφωνία παύει να ισχύει εφόσον η ίδια δεν ορίζει διαφορετικά, στις περιπτώσεις όπου οι ορισθέντες διαιτητές ή ο επιδιαιτητής αποβίωσαν ή δεν αποδέχθηκαν τον διορισμό τους εντός του προβλεπόμενου δεκαημέρου και δεν υφίσταται αντικαταστάτες ή τρόπος αντικατάστασης. Ενώ αντιστοίχως παύει, μετά την άπρακτη παρέλευση της ορισθείσας από την ίδια ή από τον πρόεδρο της Αρχής τεθείσας προθεσμίας περάτωσης της διαδικασίας. Τέλος, παύση υφίσταται στην περίπτωση που οι συμβαλλόμενοι ρητώς

και εγγράφως συνομολόγησαν την κατάργηση της διαιτητικής συμφωνίας. Κατά τα λοιπά, με βάση το αρ. 13 του ΚΔ, το διαιτητικό δικαστήριο επιφορτίζεται κατά τρόπο αυτόσιο με την εξουσία απόφασης περί της δικαιοδοσίας του (αρχή competence/competence). Εν συνεχεία, αναφορικά με την συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου, αυτή πραγματοποιείται με γνώμονα την διάταξη του αρ.5 του ΚΔ. Η επιλογή ενός και μοναδικού διαιτητή δεν υφίσταται και η σύνθεση του εν λόγω δικαστηρίου καθίσταται τριμελής. Αυτό συγκροτείται από δύο διαιτητές και έναν επιδιαιτητή, ο οποίος και επιτελεί χρέη πρόεδρου και οι οποίοι επιλέγονται είτε κατόπιν επιλογής των συμβαλλομένων είτε ύστερα από απόφαση του προέδρου της ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, σε κάθε περίπτωση αποκλειστικώς και κατά τρόπο υποχρεωτικό εκ του τηρουμένου καταλόγου διαιτητών και επιδιαιτητών. Η επιλογή του επιδιαιτητή, πραγματοποιείται κατόπιν απόφασης των διαιτητών εκ νέου από τον ίδιο κατάλογο. Κώλυμα ως προς το πρόσωπο των διαιτητών, μπορεί να αναγνωριστεί για τους ίδιους λόγους με αυτούς που μπορεί να αποτελέσουν και στους δικαστές των τακτικών δικαστηρίων, ήτοι πρόσωπο ανίκανο ή περιορισμένα ικανό για δικαιοπραξία ή/και καταδίκη για στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων. Σε καμία περίπτωση πάντως, ως τέτοιος δεν δύναται να οριστεί νομικό πρόσωπο. Ο ορισμός των τελευταίων, ο οποίος πραγματοποιείται εκ μέρους των συμβαλλομένων καθίσταται αμετάκλητος, ήτοι δεν ανακαλείται. Επιπροσθέτως, με γνώμονα την διάταξη του αρ.37 παρ.5 ν.4001/2011 κατοχυρώνεται πως υπό την προϋπόθεση, πως οι συμβαλλόμενοι δεν ορίσουν διαιτητή ή επιδιαιτητή, σύμφωνα με τις διατάξεις 873-874 ΚΠολΔ, τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις του αρ.878 ΚΠολΔ, αλλά αντί του Μον. Πρωτοδικείου αποφασίζει σχετικώς ο Πρόεδρος της ΡΑΑΕΥ. Ο ίδιος συνάμα αποφασίζει στις περιπτώσεις των αρ. 880 παρ.2 και 884 ΚΠολΔ. Ειδικότερα, εφαρμόζονται οι διατάξεις των αρ.37 ν.4001/2011 και 5 επ. ΚΔ. Η διαιτητική διαδικασία κατά κανόνα περατώνεται με την έκδοση της διαιτητικής αποφάσεως και ειδικότερα μέριμνα καταβάλλεται αναφορικά με την περάτωση της εντός προθεσμίας έξι μηνών (αρ. 8 ΚΔ), η οποία εκκινεί από την υποβολή αιτήσεως προσφυγής στη διαιτησία. Κατά την περίπτωση δε, που η εν λόγω προθεσμία δεν τηρηθεί, ο πρόεδρος της Αρχής κατόπιν προγενέστερης αίτησης οποιουδήποτε εκ των συμβαλλομένων, δύναται να χορηγήσει παράταση, τάσσοντας εύλογη προθεσμία περάτωσης. Εν κατακλείδι, το διαιτητικό δικαστήριο εκτός των ανωτέρω δυνατοτήτων δύναται, κατόπιν σχετικής του απόφασης να ζητήσει εκ της ΡΑΑΕΥ την διατύπωση γνώμης σχετικώς με τα ζητήματα, τα οποία άπτονται των αρμοδιοτήτων της. Σε κάθε περίπτωση, η γνώμη αυτή θα πρέπει να

παρέχεται με άκρα φειδώ, σοβαρότητα και προσοχή, καθώς δύναται να διαδραματίσει ρόλο «γνώμης ειδικού εμπειρογνώμονα».⁹³

IV) Οι κανόνες για την εσωτερική διαιτησία.

Ο συνδυασμός των διατάξεων 10-14 ΚΔ της ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, περιέχει κανόνες αναφορικά με την εσωτερική διαιτησία στους κόλπους της.

1) Συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου.

Με την διαιτητική συμφωνία, οι συμβαλλόμενοι δύναται να ορίσουν διαιτητή και επιδιαιτητή. Σε αντίθετη περίπτωση, ο κάθε συμβαλλόμενος δύναται να ορίσει έναν διαιτητή. Συμφωνία, με την οποία ο ένας εκ των συμβαλλομένων δύναται να ορίσει διαιτητή συνάμα για τον αντισυμβαλλόμενο του ή άνισο αριθμό διαιτητών δεν δύναται να εφαρμοστεί καθότι πάσχει από ακυρότητα. Κατά τα λοιπά τυγχάνει εφαρμογής το αρ.873 ΚΠολΔ. Ο επιδιαιτητής υπό την προϋπόθεση πως δεν ορίζεται από την διαιτητική συμφωνία, θα οριστεί εκ μέρους των διαιτητών με βάση το αρ.874 ΚΠολΔ, ενώ σε περίπτωση θανάτου ή οποιαδήποτε κωλύματος αυτών, οι τελευταίοι αντικαθίστανται κατ'εφαρμογή του αρ. 875 ΚΠολΔ. Αναφορικά με την αμοιβή των τελευταίων, οι συμβαλλόμενοι υποχρεούνται, να προκαταβάλουν το μισό της εν λόγω αμοιβής, καθώς και των εξόδων της διαδικασίας, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και η αμοιβή του γραμματέα. Κατά το σημείο αυτό, υφίσταται παρέκκλιση αναφορικά με αυτά, τα οποία ισχύουν κατά την διάταξη του αρ.882 παρ.1 ΚΠολΔ, με βάση το οποίο, το μέρος το οποίο καλεί για συζήτηση προκαταβάλει το ήμισυ της αμοιβής διαιτητών και επιδιαιτητή. Ο καθορισμός της προκαταβολής πραγματοποιείται με γνώμονα τον ΚΔ της ΡΑΕ, νυν ΡΑΑΕΥ, κατόπιν πράξεως του διαιτητικού δικαστηρίου, ενώ το τελικό ποσό της εν λόγω αμοιβής και συνάμα των εξόδων της διαδικασίας πραγματοποιείται με την διαιτητική απόφαση. Αναφορικά με την ανάκληση και την εξαίρεση διαιτητή και επιδιαιτητή, πραγματοποιείται αναλογική εφαρμογή των διατάξεων 52 παρ.1, 871 παρ.2, 878 και 883 ΚΠολΔ.⁹⁴

2) Η διαιτητική διαδικασία

Κατά την διάταξη του αρ.11 παρ.1 ΚΔ καθορίζεται κατά τρόπο αναλυτικό και ενδελεχή το ελάχιστο περιεχόμενο, το οποίο κατά ανάγκη απαιτείται να υφίσταται στην

⁹³ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 262-269.

⁹⁴ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 29-270.

(έγγραφο) αίτηση διαιτησίας (request for arbitration). Εν συνεχεία, η εν λόγω αίτηση κατατίθεται στην Ειδική γραμματεία του διαιτητικού δικαστηρίου της αρχής, η οποία με την σειρά της έπειτα την διαβιβάζει σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται, επί ποινή απαραδέκτου και με κάθε πρόσφορο μέσο απόδειξης πραγματοποίησης της εν λόγω διαδικασίας. Με την σειρά του ο αποδεχόμενος-αμυνόμενος καθ'ού στην αίτηση διαιτησίας (respondent) υποβάλλει τις απαντήσεις του (reply) εντός της τιθέμενης εξηνταήμερης προθεσμίας, η οποία εκκινεί από την παραλαβή της αίτησης και υπό την προϋπόθεση πως τηρείται το ελάχιστο περιεχόμενο των προβλεπόμενων στο αρ.11 παρ.2 ΚΔ. Παράλληλως, εντός της τηρουμένης ανωτέρω προθεσμίας, ο καθ'ού δύναται να ασκήσει ανταίτηση, η οποία συνάμα με την σειρά της απαιτείται να πληρεί τα ανωτέρω αναγκαία χαρακτηριστικά. Αφενός η αίτηση και αφετέρου η ανταίτηση, ασκούνται κατά ταυτόσημο τρόπο. Αναφορικά, με τον τόπο διαιτησίας (seat of arbitration), με γνώμονα την διάταξη του αρ.12 ΚΔ προβλέπεται η δυνατότητα των συμβαλλομένων καθορισμού του τόπου αυτού. Ελλείψει δε τέτοιου είδους συμφωνίας, είτε διότι οι συμβαλλόμενοι από αμέλεια καθόρισαν να προβλέψουν τον τόπο είτε ελλείψει συμφωνίας τους περί αυτού, ο εν λόγω τόπος καθορίζεται ύστερα από απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου, συνυπολογίζοντας τόσο τις περιστάσεις όσο και τις απόψεις των μερών. Σε κάθε περίπτωση, ελλείψει συμφωνίας και προς τον σκοπό της ευελιξίας της διαδικασίας, η οποία διακατέχει τον εν λόγω θεσμό, κατόπιν πρότερης συμφωνίας με τους συμβαλλομένους, το διαιτητικό δικαστήριο δύναται να διενεργεί συνεδριάσεις σε έκαστο τόπο, τον οποίο θεωρεί κατάλληλο και σκόπιμο για την υλοποίηση των αναγκαίων διαδικασιών. Ειδικότερα, η δομή και η οργάνωση της διαιτητικής διαδικασίας περιγράφονται αναλυτικά στο αρ.13 του ΚΔ. Εκτός των ανωτέρω στοιχείων, βασικό θεμέλιο της εν λόγω διαδικασίας συνιστά η τήρηση της αρχής της ισότητας των διαδίκων, οι οποίοι απαιτείται να καλούνται να παραστούν κατά τις συζητήσεις, να αναπτύξουν κατά τρόπο προφορικό ή έγγραφο τους ισχυρισμούς τους και να προσκομίσουν τα μέσα απόδειξης, κατά τρόπο ισότιμο, δίχως ανισότητες, δυσλειτουργίες και παρατυπίες. Ακολούθως, στην εξουσία του εν λόγω διαιτητικού δικαστηρίου, όπως έχει αναλυθεί άλλωστε και ανωτέρω αναλυτικά ανήκει τόσο αφενός η εξουσία απόφασης περί της δικαιοδοσίας του (αρχή competence/competence ή kompetenz/kompetenz) όσο και αφετέρου για την ύπαρξη ή την ισχύ της διαιτητικής συμφωνίας. Εν συνεχεία, αναφορικά με την πραγματοποιούμενη αποδεικτική διαδικασία, έκαστο διάδικο μέρος φέρει το βάρος απόδειξης (burden of proof) των ισχυρισμών του. Το διαιτητικό δικαστήριο έχει την

ευχέρεια να καταναίμει με διαφορετικό τρόπο το βάρος απόδειξης, υπό την προϋπόθεση πως δεν αποτελεί κανόνα αναγκαστικού δικαίου κατά το εφαρμοστέο δίκαιο και υπό την προϋπόθεση πως κρίνει ότι ορισμένο διάδικο μέρος κατά τρόπο δικαιολογημένο δεν δύναται να ανταποκριθεί στο βάρος απόδειξης, το οποίο το βαρύνει, ενώ ταυτοχρόνως εικάζεται πως τα αποδεικτικά μέσα υφίσταται υπό της κατοχής του αντιδίκου και ασκούν ουσιώδη επιρροή στην εκδίκαση της διαφοράς. Συνάμα, το διαιτητικό δικαστήριο αναφορικά με ζητήματα, τα οποία απαιτούν ειδική γνώση τέχνης ή επιστήμης, είτε αυτοβούλως (ex officio) είτε κατόπιν πρότερης αιτήσεως των μερών, επιφορτίζεται με την εξουσία, εφόσον παραλλήλως κρίνεται σκόπιμο, να ζητήσει την διενέργεια πραγματογνωμοσύνης (experts opinion) είτε εκ μέρους φυσικού είτε νομικού προσώπου. Συγκεκριμένα, επί αντικειμένου αρμοδιότητας ή γνώσης της ρυθμιστικής αρχής, τα οποία και καθίσταται κρίσιμα αναφορικά με την διάγνωση της υποθέσεως, υφίσταται η ευχέρεια κατόπιν αιτήματος, διατύπωσης γνώμης εκ μέρους της ολομέλειας της ρυθμιστικής αρχής, η οποία εκτιμάται ελεύθερα κατά το δοκούν εκ μέρους του διαιτητικού δικαστηρίου, δίχως να καθίσταται δεσμευτική. Στο ίδιο πλαίσιο άλλωστε, επί αντικειμένου της, δύναται να της ζητηθεί η υπόδειξη πραγματογνωμόνων επιφορτιζόμενων με τις αναγκαίες γνώσεις. Εκτός των ανωτέρω, κατά τα λοιπά η αποδεικτική διαδικασία, πραγματοποιείται με γνώμονα την διάταξη του αρ.888 ΚΠολΔ. Αντιθέτως, με τα όσα ισχύουν αναφορικά με την αποδεικτική διαδικασία, επί εσωτερικής διαιτησίας, δεν καθίσταται δυνατή εκ μέρους του διαιτητικού δικαστηρίου, η απόφαση αναφορικά με την λήψη ασφαλιστικών μέτρων, καθώς και απόφασης ανάκλησης ή μεταρρύθμισης τέτοιου είδους αποφάσεων. Η εν λόγω προστασία, έγκειται και ως εκ τούτου ακολουθείται εκ των τακτικών δικαστηρίων. Συνοψίζοντας, αναφορικά με το εφαρμοστέο δίκαιο, ελλείψει συμφωνίας των συμβαλλομένων, εφαρμόζεται η εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία. Σε περίπτωση δε συμφωνίας, επίκληση κανόνων κατά παράβαση των κανόνων αναγκαστικού δικαίου ή σε αντίθεση με την δημόσια τάξη (αρ.33 Α.Κ.), δεν καθίσταται εφικτή οπότε και εφαρμοζόμενη.⁹⁵

V) Οι Κανόνες για τη διεθνή διαιτησία.

1) Καθορισμός διεθνούς διαιτησίας.

Ο ορισμός της διεθνούς διαιτησίας και οι ειδικότερες προϋποθέσεις της, βρίσκουν έρεισμα στο αρ.15 του ΚΔ. Στις διεθνείς διαιτησίες της ΠΑΕ, νυν ΠΑΑΕΥ.

⁹⁵ « Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 270-274.

εφαρμοστέοι καλούνται οι κανόνες, του τόπου της διαιτησίας. Παρόλα αυτά, καθίσταται ευχερής κατόπιν σχετικής ρητής συμφωνίας των συμβαλλομένων, η εφαρμογή των κανόνων των διατάξεων των αρ. 867-901 ΚΠολΔ. Η υποβολή δε στα εν λόγω άρθρα, δεν συνεπάγεται και την κατάργηση του χαρακτήρα της διαιτησίας, ως διεθνούς.

2) Δικαιοδοσία-Διαδικασία διαιτητικού δικαστηρίου.

Η δικαιοδοσία του εν λόγω δικαστηρίου, βρίσκεται έρεισμα στο αρ. 16 ΚΔ, όπου καθορίζεται ότι το διαιτητικό δικαστήριο κρίνει αναφορικά με την δικαιοδοσία του και την ύπαρξη είτε την ισχύ της συμφωνίας διαιτησίας (αρχή competence/competence ή kompetenz/kompetenz). Έτσι, συμφωνία διαιτησίας, όπου ενσωματώνεται σε Σύμβαση χαρακτηρίζεται ως αυτοτελής και σε περίπτωση εικαζόμενης απόφασης αναφορικά με την ακυρότητα της Σύμβασης, δεν συνεπάγεται αυτοδικαίως την ακυρότητα της διαιτητικής συμφωνίας (αρχή αυτοτέλειας). Εν συνεχεία, αναφορικά με την εφαρμοζόμενη διαδικασία, κατόπιν της υποβολής απαντήσεως του καθού η αίτηση διαιτησίας, δεν δύναται να προβληθεί ένσταση έλλειψης δικαιοδοσίας του εν λόγω δικαστηρίου. Η εν λόγω ένσταση δεν αποκλείεται πάντως, εξαιτίας του γεγονότος πως ο συμβαλλόμενος, ο οποίος την πρόβαλε όρισε διαιτητή είτε συνέπραξε στον διορισμό του αυτό. Η εν λόγω ένσταση, ήτοι πως το διαιτητικό δικαστήριο υπερβαίνει των ορίων δικαιοδοσίας του, προτείνεται αμέσως δίχως έτερες χρονοτριβές μόλις το ζήτημα ανακύψει. Εκατέρωθεν στις ανωτέρω περιπτώσεις, το διαιτητικό δικαστήριο επιφορτίζεται με την αρμοδιότητα αποδοχής της ένστασης, όπου προβάλλεται μεταγενέστερα, υπό την προϋπόθεση της μεταγενέστερης δικαιολογημένης καθυστέρησης της. Αναφορικά με την απόφαση των εν λόγω ενστάσεων, αυτή πραγματοποιείται από το διαιτητικό δικαστήριο, είτε κατόπιν προδικαστικής είτε τελικής απόφασης επί της ουσίας της διαφοράς. Επιπροσθέτως, αναφορικά με την συγκρότηση του εν λόγω δικαστηρίου, η τελευταία πραγματοποιείται, με γνώμονα την διάταξη του αρ. 17 ΚΔ, συγχρόνως με αναλογική εφαρμογή των διατάξεων των αρ. 5 και 10 ΚΔ, υπό την ρητή επιφύλαξη πως επί διεθνών διαιτησιών, ειδικής σημασίας συνιστά το ζήτημα της επιλογής των διαιτητών, καθώς απαιτείται να αποτελείται από πρόσωπα με ιδιάζουσες ικανότητες και εμπειρία στις εν λόγω υποθέσεις, χαρακτηριστικά και καθήκοντα. Περαιτέρω, δύνατο να εφαρμοστεί ο ν. 2735/1999, πλέον ν.5016/2023. Αναφορικά με την αμοιβή των διαιτητών και του επιδιαιτητή, παρομοίως με όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, οι συμβαλλόμενοι καθίσταται αναγκαίο να

προκαταβάλλουν το ήμισυ της αμοιβής τους, καθώς συνάμα και των εξόδων της διαδικασίας, στα οποία εμπεριέχεται και η αμοιβή του γραμματέα. Το ποσό δε της προκαταβολής καθορίζεται εκ μέρους του διαιτητικού δικαστηρίου κατόπιν πράξεως του. Τα τελικά προς καταβολή ποσά (αμοιβές και έξοδα), πραγματοποιούνται με την διαιτητική απόφαση. Οποιοσδήποτε, περιορισμός αναφορικά με το εν λόγω ζήτημα, ο οποίος βρίσκεται έρεισμα στις διατάξεις του ΚΠολΔ, δεν τυγχάνει εφαρμογής υπό την προϋπόθεση πως η διαιτησία ή η διαφορά παρουσιάζει οποιοδήποτε στοιχείο αλλοδαπότητας ή επηρεάζει κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο τις διεθνείς ή διασυνοριακές συναλλαγές. Ακολουθώντας, εκτενέστερες ρυθμίσεις αναφορικά με την διαιτητική διαδικασία υφίσταται στην διάταξη του αρ. 18 ΚΔ. Σχετικά με την διαδικασία της αίτησης, ανταίτησης και απάντησης εφαρμόζεται τα ίδια, που ισχύουν και επί εσωτερικής διαιτησίας. Αντιθέτως με τα όσα ισχύουν επί εσωτερικής διαιτησίας, ο καθ'ού η αίτηση δύναται να υποβάλει ανταπάντηση σε έκαστη απάντηση εντός τριανταήμερης προθεσμίας, η οποία εκκινεί από την παραλαβή της απαντήσεως από την Ειδική Γραμματεία. Πρότερα πάντως της παραπομπής του φακέλου σε εκείνη, η τελευταία δύναται να παρατείνει την προθεσμία για την προς κατάθεση ανταπαίτηση. Εν συνεχεία, με βάση το αρ. 19 ΚΔ, καθορίζεται πως το διαιτητικό δικαστήριο εφαρμόζει τους κανόνες ουσιαστικού δικαίου, τους οποίους επέλεξαν οι συμβαλλόμενοι. Αν μάλιστα, δεν υπάρχει ρητή συμφωνία περί του αντιθέτου, η παραπομπή στο δίκαιο ή δικανικό σύστημα ενός κράτους θεωρείται ως άμεση παραπομπή στο ουσιαστικό δίκαιο και σε καμία περίπτωση στους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του εν λόγω κράτους. Υπό την προϋπόθεση, πως οι συμβαλλόμενοι δεν προέβλεψαν σχετικώς, το διαιτητικό δικαστήριο, εφαρμόζει το ουσιαστικό δίκαιο που καθορίζονται από τον κανόνα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, τον οποίο θεωρεί ότι αρμόζει περισσότερο στην συγκεκριμένη υπόθεση. Το διαιτητικό δικαστήριο, αποφασίζει κατά δίκαιη κρίση (*ex aequo et bono*) αποκλειστικά στην περίπτωση που οι συμβαλλόμενοι το έχουν ρητώς εξουσιοδοτήσει αναφορικά με αυτό. Σε έκαστη περίπτωση πάντως, το εν λόγω δικαστήριο αποφαινεται με γνώμονα τους όρους της σύμβασης και κατόπιν συνυπολογισμού των συναλλακτικών ηθών, τα οποία αρμόζουν στην εν λόγω περίπτωση. Ταυτοχρόνως, ο τόπος διαιτησίας βρίσκεται έρεισμα στο αρ. 20 ΚΔ. Οι συμβαλλόμενοι διαθέτουν την εξουσία καθορισμού του τόπου διαιτησίας και ελλείψει συμφωνίας, ο τελευταίος, θα καθοριστεί εκ μέρους του διαιτητικού δικαστηρίου, συνυπολογίζοντας τις περιστάσεις της υποθέσεως. Σε περίπτωση δε μη συμφωνίας των συμβαλλομένων, το διαιτητικό δικαστήριο, ύστερα από σχετική

συνεννόηση με τους διαδίκους και εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία μεταξύ τους, δύναται να εφαρμόσει ότι και επί εσωτερικής διαιτησίας. Αντιθέτως, με ότι ισχύει επί εσωτερικής διαιτησίας, επί διεθνούς με γνώμονα το αρ.21 ΚΔ απαιτείται ρύθμιση συνάμα για τον καθορισμό της γλώσσας διαδικασίας. Παραλλήλως, επί διεθνούς διαιτησίας η διαιτητική διαδικασία πραγματοποιείται στηριζόμενη στην διάταξη του αρ. 22 ΚΔ. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να τηρείται η αρχή της ισότητας των διαδίκων, ενώ οι συμβαλλόμενοι δύναται να παρίσταται αυτοπροσώπως ή μετά ή δια πληρεξουσίου δικηγόρου. Αναφορικά με την αποδεικτική διαδικασία, αναλυτικές ρυθμίσεις επί αυτής περιέχονται στα αρ 23-24 ΚΔ, ενώ τα προβλεπόμενα προς την παροχή πραγματογνωμοσύνης-γνώμης ταυτίζονται με εκείνα περί εσωτερικής διαιτησίας. Σε κάθε περίπτωση, έκαστο διάδικο μέρος φέρει το βάρος απόδειξης των ισχυρισμών του. Σε περίπτωση μάλιστα υποβολής αιτήματος επίδειξης εγγράφων εκ μέρους ενός εκ των συμβαλλομένων στον έτερο συμβαλλόμενο (request for disclosure of documents), το διαιτητικό δικαστήριο, διατάσσει την προσκομιδή των εγγράφων, τα οποία κρίνει αναγκαία για την ικανοποίηση του αιτήματος, ανεξαρτήτως εάν αυτά παρατίθεται και αναφέρονται κατά τρόπο ειδικό στην αίτηση, αρκεί να περιγράφεται το αντικείμενο της απόδειξης. Το διαιτητικό δικαστήριο, σε τέτοια περίπτωση και με επιδίωξη τον προσδιορισμό των εγγράφων, απευθύνει ειδικό ερώτημα στο υπόχρεο διάδικο μέρος, προκειμένου να διαπιστώσει εάν και υπό ποιες προϋποθέσεις έγγραφα και στοιχεία ευρίσκονται στην κατοχή και διάθεση του, εφόσον το αντίδικο μέρος δεν έχει την ευχέρεια να τα προσδιορίσει επακριβώς. Εν κατακλείδι, με γνώμονα τις διατάξεις των αρ. 15 και 26 ΚΔ, με επιφύλαξη έτερης διαφορετικής συμφωνίας των συμβαλλομένων το διαιτητικό δικαστήριο, δύναται ύστερα από υποβολή αίτησης ενός εκ των συμβαλλομένων, να προβεί στην λήψη των αναγκαίων ασφαλιστικών μέτρων, αναφορικά με το αντικείμενο της διαφοράς. Το διαιτητικό δικαστήριο μάλιστα δύναται να υποχρεώσει συνάμα στο μέτρο της εγγυοδοσίας. Σε κάθε περίπτωση, έκαστο τέτοιου είδους μέτρο λαμβάνει την μορφή αιτιολογημένης απόφασης. Παραλλήλως, πρότερα της συγκρότησης του διαιτητικού δικαστηρίου ή ακόμη και ύστερα της συγκροτήσεως τους, εφόσον συντρέχουν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις οι διάδικοι δύναται να αιτηθούν την λήψη ασφαλιστικών μέτρων ενώπιον των τακτικών (πολιτειακών δικαστηρίων). Κάθε αίτημα και συγχρόνως έκαστη απόφαση, σχετικά με την λήψη ασφαλιστικών μέτρων εκ μέρους της αρμόδιας δικαστική αρχής, απαιτείται να κοινοποιείται αμελλητί στην Ειδική Γραμματεία του Διαιτητικού Δικαστηρίου της

ΠΑΕ, νυν ΠΑΑΕΥ, η οποία εν συνεχεία με την σειρά της ενημερώνει το διαιτητικό δικαστήριο.⁹⁶

VI) Η διαιτητική απόφαση στη μόνιμη διαιτησία.

Το αρ. 14 ΚΔ διαιτησίας, βρίσκει έρεισμα επί εσωτερικής διαιτητικής αποφάσεως. Με γνώμονα αυτό, η απόφαση λαμβάνεται από κοινού μεταξύ διαιτητών και επιδιαιτητή αφενός εν συγκρίσει με το παραδεκτό και αφετέρου επί της βασιμότητας της αίτησης. Σε περίπτωση μη ύπαρξης ομοφωνίας, η λήψη απόφασης εκ μέρους του διαιτητικού δικαστηρίου πραγματοποιείται κατά πλειοψηφία. Προκειμένου δε, η τελευταία να θεωρηθεί περατωμένη και ορθή, απαιτούμενη καλείται φυσικώς η σύνταξη της εγγράφως και η ιδιόχειρη υπογραφή της από το σύνολο του διαιτητικού δικαστηρίου. Σε περίπτωση μάλιστα άρνησης ή κωλύματος έκαστου από τους διαιτητές αναφορικά με την υπογραφή της αποφάσεως, η άρνηση αυτή απαιτείται να σημειώνεται όπως ακριβώς και η συμμετοχή του στη διαιτητική διαδικασία και διάσκεψη. Εν προκειμένω, η απόφαση υπογράφεται από τα λοιπά μέλη του διαιτητικού δικαστηρίου. Τήρηση πρακτικών αναφορικά με τη διεξαγωγή της διαιτητικής διαδικασίας, δεν προβλέπεται. Ο επιδιαιτητής ή έκαστος εκ των διαιτητών, κατόπιν σχετικής εντολής του, καθίσταται αναγκαίο όπως προβεί σε κατάθεση του πρωτοτύπου της διαιτητικής απόφασης στη γραμματεία του Μονομελούς Πρωτοδικείου, στην περιφέρεια όπου εκδόθηκε η απόφαση, ενώ παραλλήλως υποχρέωση κατάθεσης αντιγράφου της αποφάσεως υφίσταται και επί της Ειδικής Γραμματείας της Μόνιμης Διαιτησίας της Ρυθμιστικής Αρχής. Αντίγραφο της σχετικής αποφάσεως συνοδευόμενο με σχετική απόδειξη παραλαβής, κοινοποιείται σε όσους συνομολόγησαν την συμφωνία διαιτησίας και σε όσους συμμετείχαν στη διαδικασία. Εικάζουσα αναγκαία διόρθωση ή ερμηνεία επί της εκδοθείσας διαιτητικής αποφάσεως, πραγματοποιείται με γνώμονα την διάταξη του αρ 894 ΚΠολΔ. Ακολούθως, αναφορικά με τη διαιτητική απόφαση στο πλαίσιο όμως διεθνούς διαιτησίας υφίσταται και τα αρ.27-31 του ΚΔ. Ορίζεται λοιπόν συγχρόνως και κατά τις διατάξεις αυτές, πως οι διαιτητές και ο επιδιαιτητής αποφασίζουν από κοινού σχετικά με το παραδεκτό και την βασιμότητα της αίτησης διαιτησίας καθώς και σε περίπτωση μη ύπαρξης ομοφωνίας, πως η απόφαση λαμβάνεται από το διαιτητικό δικαστήριο κατόπιν πλειοψηφίας. Η απόφαση συντάσσεται εγγράφως και υπογράφεται ιδιοχείρως από το διαιτητικό δικαστήριο. Σε

⁹⁶ « Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 274-280.

περίπτωση δε κωλύματος ή άρνησης υπογραφής έκαστου διαιτητικού μέλους, υφίσταται και πραγματοποιείται ότι και επί εσωτερικής διαιτησίας. Εκ νέου και στην περίπτωση αυτή η απόφαση υπογράφεται από τα λοιπά μέλη του δικαστηρίου, ενώ τήρηση πρακτικών δεν προβλέπεται ούτε εν προκειμένω. Αναφορικά με το ελάχιστο περιεχόμενο της διαιτητικής αποφάσεως αλλά και την τύχη της περιπτώσεως ύπαρξης μειοψηφούσας γνώμης, εφαρμόζεται ότι και επί εσωτερικής διαιτησίας. Κατόπιν εκδόσεως της διαιτητικής αποφάσεως το κείμενο της υπογεγραμμένο εκ του διαιτητικού δικαστηρίου κοινοποιείται εκ του γραμματέως του Διαιτητικού Δικαστηρίου της ΠΑΕ, νυν ΠΑΑΕΥ στα μέρη, τα οποία οποτεδήποτε και σε κάθε περίπτωση, ύστερα από αίτηση τους, δύναται να λάβουν επικυρωμένα αντίγραφα από την Ειδική Γραμματεία μόνιμης διαιτησίας της ΠΑΕ, νυν ΠΑΑΕΥ. Αντιθέτως με τα ανωτέρω, το δικαίωμα αυτό δεν υφίσταται επί τρίτων προσώπων, τα οποία δεν δικαιούνται να λάβουν αντίγραφα της αποφάσεως, προφανώς για λόγους διασφάλισης του απορρήτου, της εμπιστευτικότητας και της μυστικότητας της διαιτησίας. Εν συνεχεία, επισημαίνεται πως με την υπαγωγή της διαφοράς σε διαιτησία, με γνώμονα τις διατάξεις του ΚΔ, τα μέρη υποχρεούνται σε συμμόρφωση δίχως εν γένει καθυστέρηση σχετικά με την διαιτητική απόφαση, την οποία δεν δύναται με κανέναν τρόπο να προσβάλλουν ενώπιον έτερων διαιτητών, με εξαίρεση την ευχέρεια προσβολής με τα ένδικα μέσα, τα οποία προβλέπονται στον ν.2735/1999, όπως ο τελευταίος αντικαταστάθηκε από τον ν.5016/2023. Εν πάση περιπτώσει, ανεξαρτήτου των ανωτέρω, καθίσταται πιθανό ύστερα από την έναρξη της διαιτητικής διαδικασίας και πρότερα του τέλους αυτής, τα μέρη να προβούν σε επίτευξη συμβιβαστικής συμφωνίας. Στο ενδεχόμενο αυτό, με βάση το αρ.28 ΚΔ προβλέπεται πως ο συμβιβασμός καταγράφεται από το διαιτητικό δικαστήριο υπό την μορφή διαιτητικής απόφασης, δίχως να προβλέπεται πάντως στην ανωτέρω διάταξη, η πιθανόν ευχέρεια ή/και απαίτηση των διαιτητών να προβούν σε πρόταση συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς, κατά την διεξαγωγή της διαιτητικής διαδικασίας, προκειμένου τα μέρη κατά τον τρόπο αυτό να καταλήξουν σε τέτοιου είδους συμφωνία/λύση. Το ανωτέρω άλλωστε ζήτημα έχει αποτελέσει κατά το πέρασμα των ετών, θύελλα αντιδράσεων και αντιμαχόμενων απόψεων στην θεωρητική και διεθνή πρακτική της διαιτησίας. Κατά την επικρατέστερη άποψη, ορθότερη φαίνεται η εκδοχή, πως τα μέλη του διαιτητικού δικαστηρίου δεν επιφορτίζονται ούτε με την υποχρέωση αλλά ούτε και με την ευχέρεια πρότασης συμβιβαστικών λύσεων, καθώς ο ενστερνισμός τέτοιου είδους άποψης θα έθετε σε κίνδυνο την αμεροληψία τους και θα δύνατο να δημιουργήσει ζητήματα

σύγκρουσης συμφερόντων ή/και εξαίρεσης τους, συνυπολογίζοντας την εκάστοτε διάδικη πλευρά. Εν κατακλείδι, αναφορικά με την διόρθωση, ερμηνεία και ακύρωση της διαιτητικής απόφασης, εφαρμόζονται αναλόγως τα προβλεπόμενα στον ν.2735/1999, όπως αυτός αντικαταστάθηκε από τον ν. 5016/2023.⁹⁷

Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής.

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω εξονυχιστικά, στην Ελληνική επικράτεια, σε άμεση συνάφεια με το ισχύον νομοθετικό καθεστώς, τα συμβαλλόμενα μέρη μίας εκάστοτε διαφοράς, παραλλήλως με την δυνατότητα δικαστικής επίλυσης των μεταξύ τους διαφορών, δύνανται να επιλέξουν την υπαγωγή της σε μηχανισμό εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών συμπεριλαμβανομένης και της διαμεσολάβησης. Συνεπώς, ο ν.4640/2019 προέβλεπε την δυνατότητα υπαγωγής στον θεσμό της διαμεσολάβησης αναφορικά με αστικές και εμπορικές διαφορές, εθνικού ή/και διασυνοριακού χαρακτήρα, υφιστάμενες ή μέλλουσες, υπό την προϋπόθεση πως τα μέρη κατέχουν την εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς, με γνώμονα τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Επομένως, από τον συνδυασμό των ανωτέρω και κατά τρόπο έμμεσο συμπεραίνεται πως συνάμα οι ενεργειακές διαφορές, οι οποίες βρίσκουν έρεισμα επί των αστικών και εμπορικών ζητημάτων υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του νόμου για τη διαμεσολάβηση. Προκειμένου μάλιστα να επιδιωχθεί και να ενθαρρυνθεί η χρήση του θεσμού της διαμεσολάβησης στον ενεργειακό τομέα και συγχρόνως να εξασφαλιστεί ότι οι διάδικοι, οι οποίοι καταφεύγουν στην διαδικασία αυτή δύνανται να βασίζονται σε ένα προβλέψιμο νομικό πλαίσιο, καθίσταντο απαραίτητη η θέσπιση ενός ειδικού νομοθετικού πλαισίου, το οποίο θα καλύπτει ένα βασικό ολοκληρωτικό καθεστώς των πτυχών του τομέα της ενέργειας.⁹⁸ Έτσι, η ΡΑΑΕΥ εντείνοντας την προσπάθεια της με σκοπό την προώθηση του μηχανισμού εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, εκτός από την ήδη υπάρχουσα και ενεργή μόνιμη διαιτησία της, η οποία σχετίζεται κατά βάση με επιχειρήσεις, υπό την ιδιότητα της ως Φορέα Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών, καταχωρημένη στο Μητρώο Φορέων Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών που υφίσταται και τηρείται στην Γενική Διεύθυνση Προστασίας Καταναλωτή της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, τον Φεβρουάριο του 2024

⁹⁷ «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο)», Άννα Εμ. Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018, σελ 287-290.

⁹⁸ «Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π. Μπώλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα 2023, σελ 457.

με απόφαση της Ολομέλειας, αποφάσισε να ενεργοποιήσει και να θέσει σε ισχύ τον Ελληνικό Ενεργειακό Διαμεσολαβητή (ΕΕΔ) ή άλλως “Hellenic Energy Ombudsman”, υπό την αιγίδα και το καθεστώς της ΡΑΑΕΥ, ακολουθώντας τις ρητές προβλέψεις της με αρ.70330οικ./2015 κοινής υπουργικής απόφασης (ΦΕΚ Β’1421/2015), Κανόνα Λειτουργίας και Διαδικασίας του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή και προσδίδοντας κατά αυτόν τον τρόπο έναν νέο χαρακτήρα στην πρόληψη και ρύθμιση ζητημάτων μεταξύ των καταναλωτών/οικιακών πελατών ηλεκτρικής ενέργειας ή/και φυσικού αερίου και τους προμηθευτές και διαχειριστές δικτύων στην Ελλάδα, συνεχίζοντας κατά τον τρόπο αυτό το έργο, το οποίο είχε ξεκινήσει με την δυνατότητα καταγγελίας⁹⁹ μέσω της υπάρχουσας πλατφόρμας “MyRae.gr”, μέσω της οποίας συγκεντρώνονταν καταγγελίες και παράπονα καταναλωτών, απευθυνόμενα σε προμηθευτές και διαχειριστές δικτύων, επιδιώκοντας και επιχειρώντας μία εκατέρωθεν επίλυση και διευθέτηση των υπαρχουσών διαφορών.¹⁰⁰ Στο ανωτέρω προϋφιστάμενο καθεστώς ένα ποσοστό περί του 15% δεν οδηγείτο σε τελικώς αντιμετώπιση και ικανοποίηση κατά τον πρέπον τρόπο ούτε και τελικώς σε επίλυση της διαφοράς του, γεγονός το οποίο η Αρχή αποφάσισε να εξομαλύνει δημιουργώντας ένα δεύτερο επίπεδο εξυπηρέτησης, μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας “ENOMOS”, όπου οι καταναλωτές θα προσφεύγουν σε περίπτωση μη επίλυσης του προβλήματος τους, υπό ορισμένους κανόνες και προϋποθέσεις.¹⁰¹ Συνεπώς, στόχος της εν λόγω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, αποτέλεσε η δημιουργία ενός ενιαίου ηλεκτρονικού καναλιού, μέσω του οποίου θα υφίστατο υποβολή και συγχρόνως επεξεργασία του συνόλου των παραπόνων και καταγγελιών των καταναλωτών, από μία έμπειρη και συγχρόνως εξειδικευμένη στελεχωμένη ομάδα, η οποία θα συνδράμει στο έργο του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή και στην γενικότερη εγκαθίδρυση και προώθηση των βασικών επιδιώξεων της ΡΑΑΕΥ, αναφορικά με την ενεργοποίηση-ενδυνάμωση και προστασία των καταναλωτών, την βελτίωση των υπηρεσιών της αρχής και των ενεργειακών φορέων και την γενικότερη προώθηση ενός πνεύματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας του ενεργειακού τομέα.¹⁰² Έτσι, όπως θα γίνει αντιληπτό και κατωτέρω αναλυτικότερα, ο καταναλωτής σε ένα

⁹⁹ Αρ.17 ν.5037/2023/ «Η Ρυθμιστική Αρμοδιότητα της ΡΑΕ επί Καταγγελιών», Δ.Ε. Μιχαέλας Ι.Κατσαρού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2021 σελ 16-20.

¹⁰⁰ Ιστοσελίδα της Αρχής (ΡΑΑΕΥ)-Κανονισμός Λειτουργίας του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή <https://www.raaey.gr/energeia/energiakos-diamesosolavitis/>.

¹⁰¹ Συνέντευξη Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή στο Κανάλι της Ναυτεμπορικής με θέμα «Ενεργειακός διαμεσολαβητής για την επίλυση διαφοράς ανάμεσα σε πολίτες και προμηθευτές».

¹⁰² ΡΑΑΕΥ, Ενδυνάμωση & Προστασία Καταναλωτή, ο Ρόλος του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή, 89^η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης, Αναπλ.Καθ. Κομνηνός Κόμνιος.

πρώτο στάδιο εξυπηρέτησης δύναται να προσφύγει μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας «MyRae.gr», η οποία λειτουργεί από 10/09/2021 και σε περίπτωση μη θετικής έκβασης να προχωρήσει με την ηλεκτρονική πλατφόρμα «ENOMOS», η οποία βρίσκεται σε εφαρμογή από την 01/02/2024. Η μεν πρώτη συνδράμει στην υποδοχή και διαχείριση των παραπόνων και καταγγελιών, προωθώντας τα συγχρόνως στους διαχειριστές-προμηθευτές, ενώ η δε δεύτερη συνδράμει στην προώθηση των υποθέσεων στον Ελληνικό Ενεργειακό Διαμεσολαβητή (ΕΕΔ) και στην προσπάθεια επίτευξης της καλύτερα δυνατής λύσης.¹⁰³

Προϋποθέσεις και πεδίο εφαρμογής.

Οι βασικότερες περιπτώσεις διαφορών, οι οποίες βρίσκουν έρεισμα εντός του πεδίου εφαρμογής και εξετάζονται από τον Ενεργειακό Διαμεσολαβητή περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, διαφορές και διαφορές αναφορικά με τις χρεώσεις, ρήτρες, επίπεδα κατανάλωσης και οφειλών, ερμηνεία όρων, τους οποίους οι καταναλωτές/πελάτες αντιλαμβάνονται και χαρακτηρίζουν ως καταχρηστικούς, δυσανάλογους και παραπλανητικούς ή/και καθυστερήσεις στην παροχή ενέργειας. Συνάμα αντικείμενο, θα μπορούσε να υποτεθεί και να υποστηριχθεί πως αποτελούν οι περιπτώσεις αναντιστοιχίας στην μέτρηση του δείκτη τιμών ρεύματος, ρευματοκλοπής και πληθώρας λοιπών περιπτώσεων, οι οποίες βρίσκουν έρεισμα στις διατάξεις του Κανόνα Λειτουργίας και Διαδικασίας.¹⁰⁴ Γενικότερα, ο Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής εξετάζει διαφορές, οι οποίες αναφύονται εκ της συμβατικής σχέσεως μεταξύ καταναλωτή/πελάτη και προμηθευτή και σχετίζονται με την ολότητα των πτυχών και περιπτώσεων της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ή/και φυσικού αερίου. Ήτοι, ανακύπτοντα ζητήματα λογαριασμού, λοιπών συμβατικών όρων, καθυστέρηση στην προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου καθώς συνάμα καθυστέρηση και εν γένει κακή ποιότητα εξυπηρέτησης του καταναλωτή/πελάτη. Ακολούθως, εκτός των ανωτέρω περιπτώσεων, στις οποίες δύναται να ανακύψουν προβλήματα, που άπτονται του πεδίου ενασχόλησης του ΕΕΔ, σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός των προϋποθέσεων, οι οποίες απαιτείται να τυγχάνουν εφαρμογής για την πραγματοποίηση της επικείμενης καταγγελίας καθώς και οι αποκλειστικές

¹⁰³ ΠΑΑΕΥ «Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής, ENOMOS, Energy Ombudsman Organizing System, Σύστημα Συντονισμού Υπηρεσιών Ενεργειακής Διαμεσολάβησης».

¹⁰⁴ «Η εξωδικαστική επίλυση καταναλωτικών διαφορών στα πλαίσια των διεθνών εμπορικών σχέσεων: Ανάλυση των μηχανισμών εναλλακτικής επίλυσης διαφορών και της αποτελεσματικότητάς τους στην ελληνική έννομη τάξη», Δ.Ε. Εμμανουήλ Νατσιά, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2025, σελ 43-46.

περιπτώσεις, με γνώμονα τις οποίες ο ΕΕΔ, κατέχει την ευχέρεια άρνησης εξέτασης μίας αναφοράς/καταγγελίας. Αρχικώς, αναφορικά με τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, οι οποίες καθίσταται αναγκαίο να υφίστανται προκειμένου ο πελάτης να προσφύγει στον ΕΕΔ, αυτός αρχικώς θα πρέπει να καθίσταται βέβαιος, πως η αναφορά/καταγγελία του απευθύνεται κατά του προμηθευτή του και σχετίζεται με παράπονο, το οποίο προσάπτεται σε αυτόν. Επιπροσθέτως, ο πελάτης απαιτείται να καθίσταται ενημερωμένος αναφορικά με τους λόγους σχετικά με τους οποίους ο ΕΕΔ κατέχει την ευχέρεια άρνησης εξέτασης μίας αναφοράς/καταγγελίας και να καθίσταται βέβαιος, πως εν προκειμένω στην περίπτωση του δεν συντρέχει μία από τις αποκλειστικές αυτές προϋποθέσεις. Ακολούθως, βασική προϋπόθεση συνιστά η εξάντληση της προσπάθειας διευθέτησης της διαφοράς του με τον προμηθευτή αποστέλλοντας το σχετικό αίτημα του στον τελευταίο διαμέσο της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Ενημέρωσης και Υποστήριξης Καταναλωτών (MyRae.gr). Τέλος, απαιτείται να καθίσταται σε θέση να υποβάλλει την αναφορά/καταγγελία του στην ελληνική γλώσσα, καθότι οι παρεχόμενες εκ του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή υπηρεσίες παρέχονται αποκλειστικά στην ελληνική γλώσσα. Αντιθέτως με τα ανωτέρω, και τις απαιτούμενες υφιστάμενες προϋποθέσεις αναφορικά με την προσφυγή του πελάτη στον ΕΕΔ, ο τελευταίος με γνώμονα τις αποκλειστικές περιπτώσεις της διάταξης του αρ. 3 Κανονισμού Λειτουργίας και Διαδικασίας δύναται να αρνηθεί την εξέταση της διαφοράς ή να προβεί στην παύση αυτής, υπό την ρητή προϋπόθεση πως συντρέχει μία ή και πλείονες από τις ευθείς κατωτέρω πέντε (5) αναλυόμενες περιστάσεις. Αρχικώς, η διαφορά να καθίσταται μη επουσιώδης καθότι το χρηματικό αντικείμενο της διαμορφώνεται σε αξία κατώτερη των 100 ευρώ. Επιπροσθέτως, τέτοιου είδους δυνατότητα για τον ΕΕΔ, υφίσταται στις περιπτώσεις όπου η διαφορά βασίζεται σε προδήλως αόριστη ή αβάσιμη αναφορά/καταγγελία ή η τελευταία, ασκείται κατά τρόπο αντίθετο της αρχής της καλής πίστης και χαρακτηρίζεται ως καταχρηστική. Παραλλήλως, τέτοιου είδους περίπτωση στοιχειοθετείται στις περιπτώσεις, όπου η διαφορά εξετάζεται είτε έχει εξεταστεί προηγουμένως από έτερο φορέα Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών του Μητρώου, που τηρείται και υφίσταται δυνάμει της αρ.70330 οικ./2015 κοινής υπουργικής απόφασης ή 21/2015 ή δικαστήριο ή η εξέταση της εν λόγω διαφοράς εκ μέρους του ΕΕΔ θα έβλαπτε σημαντικώς την αποτελεσματική λειτουργία του. Τέλος, περίπτωση στοιχειοθέτησης της εν λόγω δυνατότητας εκ μέρους του ΕΕΔ, υφίσταται στις περιπτώσεις όπου ο πελάτης, δεν προέβη σε υποβολή της αναφοράς/καταγγελίας του στον ΕΕΔ εντός της αποκλειστικής προθεσμίας του ενός (1) έτους, η προσμέτρηση του

οποίου εκκινεί από την ημερομηνία κατά την οποία υπεβλήθη αρχικώς το παράπονο του στον προμηθευτή του διαμέσο της ηλεκτρονικής πλατφόρμας της ΡΑΑΕΥ (MyRae.gr).¹⁰⁵

Ο ρόλος του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή.

Όπως αναλύθηκε και στο γενικότερο μέρος της παρούσας εργασίας, ο διαμεσολαβητής αποτελεί ένα τρίτο ανεξάρτητο και ουδέτερο ως προς τους συμβαλλόμενους μέρος, ο οποίος επιχειρεί να φέρει τα μέρη σε συνεννόηση ωθώντας και βοηθώντας τα σε έναν εποικοδομητικό και συνεργατικό διάλογο. Ο διαμεσολαβητής δεν κρίνει τα επιχειρήματα των αντιμαχόμενων πλευρών, ούτε λαμβάνει απόφαση.¹⁰⁶ Συνιστά δηλαδή, έναν ρόλο εντελώς διαφοροποιούμενο από εκείνο του δικαστή ή του διαιτητή. Ο ρόλος του συνίσταται στην προσπάθεια συνεννόησης των μερών αναφορικά με την φιλική διευθέτηση της διαφοράς τους.¹⁰⁷ Αν η προσπάθεια αυτή τελικώς δεν τελεσφορήσει, τότε η διαδικασία θα περατώνεται αποκλειστικώς με μία σύσταση των μερών, προτείνοντας στα μέρη την κατά την κρίση του ορθότερη στην μεταξύ τους διαμάχη λύση. Παρά την ύπαρξη της εν λόγω προτάσεως, τα μέρη δεν καθίσταται αναγκαίο να την αποδεχθούν, με αποτέλεσμα η διαδικασία να παραμένει ως ένας θεσμός καθαρά ουδέτερος και εθελούσιος, με πρωταρχική επιδίωξη των μερών την εξωδικαστική επίλυση της διαφοράς τους. Αντιθέτως, παρά την μη δεσμευτικότητα αποδοχής της προτάσεως, εφόσον τα μέρη τελικώς την δεχθούν, τότε ο ΕΕΔ υποχρεούται στην σύνταξη πρακτικού διαμεσολάβησης, το οποίο υπογράφεται από τα μέρη. Ακολούθως, ο τελευταίος, όπως άλλωστε υφίσταται και στον γενικότερο επί διαμεσολαβήσεως θεσμό, διέπεται από τις βασικές αρχές, ήτοι εκείνες της Αμεροληψίας, της Ανεξαρτησίας και της Εμπειρογνομosύνης. Βασικά χαρακτηριστικά του θεσμού του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή. Ειδικότερα, τα εν λόγω πρόσωπα, τα οποία επιφορτίζονται με τον ρόλο της επίλυσης διαφορών, απαιτείται να επιτελούν το έργο τους με αμεροληψία και ουδετερότητα. Παρέχουν λύσεις οι οποίες αποσκοπούν στην βελτίωση ικανοποίηση των συμφερόντων των εκατέρωθεν αντιμαχόμενων πλευρών, δίχως διακρίσεις.

¹⁰⁵ Ιστοσελίδα της Αρχής (ΡΑΑΕΥ)-Κανονισμός Λειτουργίας του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή (αρ.2-4) <https://www.rae.gr/energeia/energiakos-diamesolavitis/>.

¹⁰⁶ Ιστοσελίδα της Αρχής (ΡΑΑΕΥ)-Τι είναι ο Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής και η πλατφόρμα ENOMOS <https://www.rae.gr/energeia/energiakos-diamesolavitis/>.

¹⁰⁷ ΡΑΑΕΥ «Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής, ENOMOS, Energy Ombudsman Organizing System, Σύστημα Συντονισμού Υπηρεσιών Ενεργειακής Διαμεσολάβησης».

Λειτουργούν καθόλη την διάρκεια ως ουδέτεροι τρίτοι, οι οποίοι επικουρούν τους συμβαλλόμενους στην εξεύρεση της αμοιβαίως συμφερόμενης, δίκαιης και αποτελεσματικής λύσης. Εν συνεχεία, τα πρόσωπα τα οποία αναλαμβάνουν την επίλυση των εν λόγω διαφορών, απαιτείται να μην κατέχουν οιαδήποτε οικονομική ή έτερη εξάρτηση σε σχέση με τα μέρη, τις ενώσεις, τους εκπροσώπους των πελατών ή των προμηθευτών. Απαιτείται να διακατέχονται από λειτουργική και οικονομική ανεξαρτησία. Τέλος, τα εν λόγω πρόσωπα, απαιτείται να χαρακτηρίζονται από στοιχεία εμπειρογνωμοσύνης. Οι τελευταίοι, καθίσταται αναγκαίο να κατέχουν την ολότητα των απαιτούμενων γνώσεων και δεξιοτήτων, αναφορικά με τον εν λόγω τομέα, ήτοι εκείνο της Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών, ενώ συνάμα θα πρέπει να επιφορτίζονται από αποδεδειγμένη εμπειρία ως νομικοί στο αντικείμενο του δικαίου της ενέργειας ή σε συναφές αντικείμενο.¹⁰⁸ Ως Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής έχει οριστεί με απόφαση της αρχής (ΡΑΑΕΥ) το μέλος της ολομέλειας και καθηγητής Κομνηνός Κόμνιος. Παράλληλα, εκτός του ανωτέρω, το έργο του συνεπικουρεί μία ομάδα από εξειδικευμένους νομικούς, οι οποίοι κατέχουν τις απαιτούμενες εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες, προκειμένου να συντάξουν νομικά τη σύσταση του ενεργειακού διαμεσολαβητή καθώς συνάμα τα πρακτικά της ενεργειακής διαμεσολάβησης.¹⁰⁹

Διαδικασία ενεργειακής διαμεσολάβησης.

Σε ένα πρωταρχικό επίπεδο προσπάθειας διευθέτησης της διαφοράς μεταξύ των συμβαλλομένων και προώθησης του συνεργατικού πνεύματος και του εποικοδομητικού διάλογου, προβλέπεται με γνώμονα το αρ. 6 του Κανόνα Λειτουργίας και Διαδικασίας, πως ο οικιακός πελάτης/καταναλωτής, υποβάλλει αρχικώς το παράπονο του προς τον προμηθευτή μέσω της πλατφόρμας «MyRae.gr». Κατόπιν της εν λόγω υποβολής και αφού πρότινος ο προμηθευτής έχει παραλάβει και εξετάσει το εν λόγω αίτημα, οφείλει με την σειρά του να παράσχει τις απόψεις του-να απαντήσει στον πελάτη εντός της αποκλειστικής προθεσμίας των δέκα (10) εργάσιμων ημερών, η οποία εκκινεί από την ημερομηνία παραλαβής του εν λόγω αιτήματος. Σε κάθε περίπτωση πάντως, εφόσον υποτεθεί και κριθεί πως η διαδικασία αυτή, θα διαρκέσει περισσότερο χρόνο, τότε ο προμηθευτής εντός της ανωτέρω αποκλειστικής προθεσμίας, υποχρεούται όπως ενημερώσει τον αντισυμβαλλόμενο του για την

¹⁰⁸ Ιστοσελίδα της Αρχής (ΡΑΑΕΥ)-Κανονισμός Λειτουργίας του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή (αρ.7) <https://www.raae.gr/energeia/energiakos-diamesolavitis/>.

¹⁰⁹ ΡΑΑΕΥ, Απόφαση Υπ' Αριθμόν 519/2025, με θέμα: Επανασύσταση της ομάδας εργασίας με αντικείμενο «Νομική Υποστήριξη Ενεργειακού Διαμεσολαβητή».

παράταση της εν λόγω προθεσμίας καθώς συνάμα και για το χρονικό πλαίσιο αυτής. Εν συνεχεία, εφόσον η ληφθείσα εκ μέρους του προμηθευτή απάντηση δεν καθίσταται ικανοποιητική ή/και υπαρκτή, τότε ο πελάτης δύναται να καταχωρήσει στην πλατφόρμα «MyRae.gr» την σχετική ένδειξη «ΜΗ ΑΠΟΔΕΚΤΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ». Κατόπιν της ανωτέρω ενέργειας και υπό την ρητή προϋπόθεση πως η εξεταζόμενη διαφορά υπάγεται ή δύναται να υπαχθεί στις εξεταζόμενες από τον ΕΕΔ διαφορές με βάση το αρ.4, τότε ο καταναλωτής ενημερώνεται πως δύναται να αιτηθεί διασυνδέσεως με τον Ενεργειακό Διαμεσολαβητή. Συνεπώς, υπό την προϋπόθεση πως ο πελάτης προβεί στην επιλογή της συνέχισης της διαδικασίας μέσω του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή, τότε πατώντας το «ΝΑΙ» μεταφέρεται αυτομάτως στην ειδική πλατφόρμα του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή (ENOMOS). Κατόπιν της αποδοχής της εν λόγω επιλογής, ο πελάτης προβαίνει στην υποβολή της αναφοράς/καταγγελίας του με βάση τη προ-διατυπωμένη φόρμα, είτε σε ηλεκτρονική μορφή είτε ταχυδρομικώς. Σε περίπτωση επιλογής κατάθεσης της αιτήσεως ηλεκτρονικώς, τότε το ήδη υποβληθέν αίτημα στην πλατφόρμα «My.Rae.gr», εμφανίζεται στον αιτούντα, παρέχοντας του την ευχέρεια συμπλήρωσης και των λοιπών απαιτούμενων στοιχείων. Αντιθέτως, εφόσον ο αιτούντας αποφασίσει και επιλέξει την δια ζώσης υποβολή αιτήματος, τότε το σύστημα του παρέχει την ευχέρεια εκτύπωσης της προ-συμπληρωμένης αίτησης και συγχρόνως τις παρεχόμενες οδηγίες αναφορικώς με την αποστολή της αίτησης ταχυδρομικώς στην ΡΑΑΕΥ. Ύστερα από την παραλαβή του εν λόγω φακέλου εκ μέρους της Αρχής, ο ΕΕΔ προβαίνει σε επικοινωνία με τον καταναλωτή είτε τηλεφωνικώς είτε γραπτώς ανάλογα της προγενέστερης δήλωσης του στην πλατφόρμα. Εντούτοις μάλιστα για σκοπούς, ταχύτερης, αποτελεσματικότερης και καταλληλότερης επίλυσης της διαφοράς, προτιμητέα καλείται η ηλεκτρονική υποβολή.¹¹⁰ Σε έκαστη περίπτωση πάντως, ως ελάχιστο περιεχόμενο του εν λόγω εντύπου, θα πρέπει να υφίστανται i) τα πλήρη στοιχεία του πελάτη καθώς και ii) τα πλήρη στοιχεία του προμηθευτή, που σχετίζεται η διαφορά. Ακολούθως, iii) η ημερομηνία όπου τεκμηριωμένα ο πελάτης υπέβαλε τη διαφορά του στον προμηθευτή, iv) συνοπτική περιγραφή της διαφοράς και τεκμηρίωση, v) εάν και εφόσον το ζήτημα, το οποίο σχετίζεται η διαφορά συνίστατο ή συνίσταται αντικείμενο διαδικασιών ενώπιον δικαστικής αρχής ή εξέτασης από έτερο φορέα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών vi) απαραιτήτως το αίτημα του πελάτη και

¹¹⁰ ΡΑΑΕΥ «Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής, ENOMOS, Energy Ombudsman Organizing System, Σύστημα Συντονισμού Υπηρεσιών Ενεργειακής Διαμεσολάβησης».

τέλος vii) έκαστο σχετικό έγγραφο, το οποίο διευκολύνει την εξέταση και έρευνα της υποθέσεως ενσωματωμένης της σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ή/και φυσικού αερίου. Το παραπάνω ελάχιστο περιεχόμενο του εντύπου, συνηγορεί στην παροχή εκ μέρους του πελάτη πληρεξουσιότητας στον Ελληνικό Ενεργειακό Διαμεσολαβητή λήψης γνώσης έκαστου αναγκαίου για την εξέταση της διαφοράς στοιχείου, το οποίο σχετίζεται με τις συναλλαγές του με τον προμηθευτή, τηρουμένων παραλλήλως των προϋποθέσεων και διατάξεων περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κατόπιν της παραλαβής του εν λόγω φακέλου από τον ΕΕΔ, ο τελευταίος σε μία πρώτη ενασχόληση του με το ζήτημα, προβαίνει σε εξέταση του κατά πόσο υφίσταται λόγος, ο οποίος να επιβάλλει την απόρριψη της αναφοράς/καταγγελίας με γνώμονα την διάταξη του αρ.3 του Κανόνα Λειτουργίας και Διαδικασίας. Προκειμένου, να πραγματοποιηθεί η ανωτέρω δυνατότητα, καθίσταται αναγκαίο σαφώς να πληρούνται συγκριμένα κριτήρια, απορρέοντα εκ της σχετικής νομοθεσίας, εξασφαλίζοντας τη συμμόρφωση με τις ισχύουσες διατάξεις. Εφόσον διαπιστωθεί πως στην εν λόγω διαφορά δεν πληρούνται τα κριτήρια για την επί της ουσίας εξέτασης της στα πλαίσια της ενεργειακής διαμεσολάβησης, τότε ο οικιακός πελάτης/καταναλωτής ενημερώνεται εντός της αποκλειστικής προθεσμίας των είκοσι (20) εργάσιμων ημερών αναφορικά με τους λόγους, για τους οποίους ο Ενεργειακός Διαμεσολαβητής δεν δύναται να επιληφθεί της διαφοράς. Επιπροσθέτως, εκτός των ανωτέρω, παρέχονται ουσιαστικές διευκρινίσεις και λεπτομέρειες αναφορικά με το αρμόδιο δικαστήριο (forum), όπου δύναται να καταφύγει ο πελάτης αναφορικά με την προάσπιση των δικαιωμάτων του. Εν συνεχεία, εφόσον η διαφορά καθίσταται παραδεκτή και εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή, ο τελευταίος εξετάζει τα στοιχεία, τα οποία έχουν υποβληθεί από τον πελάτη, τα διαβιβάζει στον προμηθευτή και ακολούθως επικοινωνεί με τους συμβαλλομένους, με σκοπό την διεύρυνση και αναζήτηση των επιμέρους στοιχείων της εξεταζόμενης διαφοράς. Για σκοπούς εκτενέστερης βοήθειας στο πρόσωπο του ΕΕΔ, ο τελευταίος επιλέγει συγκεκριμένο πιστοποιημένο διαμεσολαβητή, ο οποίος αναλαμβάνει να τον συνδράμει με τα επόμενα στάδια της διαδικασίας. Παραλλήλως, η ηλεκτρονική πλατφόρμα (ENOMOS), αποστέλλει μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) ή εν γένει γραπτό μήνυμα (SMS) αφενός στον καταναλωτή και αφετέρου στον διαμεσολαβητή για σκοπούς ενημέρωσης. Η διαδικασία, ανάλογα της κρίσεως του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή διεξάγεται αρχικώς εγγράφως ή/και προφορικώς, ενώ ο τελευταίος δεν καθιστά ως προϋπόθεση την φυσική παρουσία των συμβαλλομένων

ή/και των εκπροσώπων τους. Συνακολούθως, ο ΕΕΔ προσφέρει στους συμβαλλομένους την ευχέρεια εντός εύλογου χρόνου της διατύπωσης των εκατέρωθεν απόψεων τους, της ενημέρωσης για τα επιχειρήματα των αντισυμβαλλόμενων τους, των αποδεικτικών στοιχείων, των εγγράφων και των πραγματικών περιστατικών όπου προβάλλονται, για εικάζουσες δηλώσεις ή γνωμοδοτήσεις εμπειρογνομόνων καθώς και την υποβολή σχετικών παρατηρήσεων επί του συνόλου αυτών. Αναφορικά με την καλύτερη διεξαγωγή των ανωτέρω διαδικασιών και την πληρέστερη συνεισφορά στον εποικοδομητικό διάλογο και στην φιλικότερη επίλυση της διαφοράς, συγχρόνως η πλατφόρμα (ENOMOS) δημιουργεί μία καρτέλα διαμεσολάβησης αφενός μεταξύ καταναλωτή και διαμεσολαβητή και αφετέρου μεταξύ διαμεσολαβητή με τον Διαχειριστή-Προμηθευτή. Στην εν λόγω καρτέλα θα εμφανίζεται η ολότητα των συνημμένων και η κατάσταση επικοινωνίας προκειμένου αφενός ο διαμεσολαβητής όσο και οι συμβαλλόμενοι να καθίστανται διαρκώς ενημερωμένοι για την πορεία της μεταξύ τους υποθέσεως. Συνάμα, ενημερώνει τους συμβαλλομένους πως δεν καθίσταται αναγκαία η χρησιμοποίηση δικηγόρου ή νομικού συμβούλου, αλλά τουναντίον καθίσταται ευχερής η συμβουλή/γνώμη ανεξάρτητου προσώπου ή η εκπροσώπηση και υποστήριξη τους από τρίτο μέρος σε έκαστη φάση της διαδικασίας. Εν συνεχεία, ενημερώνει τους συμβαλλομένους συνυπολογίζοντας την αυτονομία των μερών, η οποία διακατέχει εν όλω την διαδικασία, πως οι τελευταίοι δύνανται να αποχωρήσουν από την διαδικασία αυτής σε οποιοδήποτε στάδιο της, δίχως οιαδήποτε συνέπεια, εφόσον δεν καθίσταται ικανοποιημένοι. Τέλος, με την περάτωση της διαδικασίας, ο ΕΕΔ παρέχει στους συμβαλλομένους την πρόταση/λύση/σύσταση του αναφορικά με την επίλυση της διαφοράς. Επιπρόσθετα, αφού πρωτίστως εξασφαλίσει πως οι συμβαλλόμενοι κατέχουν εύλογο χρόνο, αναφορικά με την εξέταση των επιλογών τους και την σκέψη τους περί αυτών, τα ενημερώνει πως: i) έχουν την ελευθερία επιλογής εάν και εφόσον συμφωνούν ή δεν συμφωνούν με την προτεινόμενη λύση ή/και τον ενστερνισμό της, ii) πως η συμμετοχή τους στην εν λόγω διαδικασία δεν συνεπάγεται τον αποκλεισμό της ευχέρειας αναζήτησης των δικαιωμάτων και της προστασίας τους, μέσω της προσφυγής στις δικαστικές διαδικασίες, iii) πως η παρέχουσα εκ μέρους του λύση εικάζεται να καθίσταται διαφοροποιημένη από τις συνέπειες, οι οποίες θα προέκυπταν από ένα δικαστήριο iv) αναφορικά με τις νομικές συνέπειες, οι οποίες θα προκύψουν εάν και εφόσον συμφωνήσουν και ακολουθήσουν την προτεινόμενη από αυτόν λύση. Εν συνεχεία, οι συμβαλλόμενοι καθίσταται αναγκαίο να προβούν σε έγγραφη δήλωση εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10)

εργάσιμων ημερών αναφορικά με την αποδοχή ή μη της προτεινόμενης εκ του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή λύσης/σύστασης, αναφορικά με τον πλήρη και τελικό διακανονισμό της διαφοράς. Εν κατακλείδι, ο διαμεσολαβητής προβαίνει σε έγγραφη ενημέρωση των μερών, σχετικά με την έκβαση της διαδικασίας και τους διαβιβάζει το σκεπτικό του. Σε περίπτωση συμφωνίας ή διαφωνίας των συμβαλλομένων αναφορικά με την προτεινόμενη λύση συντάσσεται το ανάλογο πρακτικό και ακολουθούνται τα ευθύς κατωτέρω αναλυόμενα. Σε έκαστη περίπτωση πάντως, ο θεσμός του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή (ΕΕΔ) και η εν όλω διαδικασία της ενεργειακής διαμεσολάβησης συμμορφώνεται πλήρως με τα ποιοτικά κριτήρια και την ολότητα των εγγυήσεων, οι οποίες πηγάζουν εκ μέρους της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας.¹¹¹

Αποτελέσματα ενεργειακής διαμεσολάβησης.

Ο Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής, περατώνει την εν λόγω διαδικασία εντός του χρονικού διαστήματος των ενενήντα (90) ημερών, το οποίο εκκινεί από την ημερομηνία, όπου έλαβε τον πλήρη φάκελο της αναφοράς/καταγγελίας. Αποκλειστικά σε ιδιαίτερα περίπλοκες διαφορές, ο ΕΕΔ έχει την ευχέρεια να παρατείνει την εν λόγω προθεσμία αφού πρότερα ενημερώσει καταλλήλως τους συμβαλλομένους και καθορίσει το επιπρόσθετο χρονικό διάστημα, το οποίο απαιτείται για την περάτωση της διαδικασίας. Η μέση πάντως διάρκεια περάτωσης της εν λόγω διαδικασίας, με γνώμονα τα στατιστικά στοιχεία, τα οποία παρέχονται από την αρχή κυμαίνεται περί τις τριάντα (30) ημέρες. Τα αποτελέσματα της διαδικασίας δεν καθίστανται δεσμευτικά για καμία εκ των πλευρών. Ο ΕΕΔ, θα προβεί σε πρόταση λύσης προς τους συμβαλλομένους και θα αναλύσει το σκεπτικό αυτής. Παρόλα αυτά, οι τελευταίοι κατέχουν τελικώς την απόλυτη και αποκλειστική ευχέρεια να αποφασίσουν περί αυτής. Ήτοι να την αποδεχθούν ή να την απορρίψουν. Σε εικάζουσα αποδοχή της προτεινόμενης εκ του ΕΕΔ λύσης, ο τελευταίος όπως ελέγχθη και προηγουμένως στο γενικότερο επίπεδο της διαμεσολάβησης συντάσσει πρακτικό Συμβιβασμού. Το αντίγραφο του εν λόγω πρακτικού καθίσταται ευχερές να κατατεθεί με επιμέλεια οποιουδήποτε εκ των συμβαλλομένων στην γραμματεία του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Από την κατάθεση στην γραμματεία και έπειτα, το εν λόγω πρακτικό, υπό την προϋπόθεση πως ενσωματώνει την συμφωνία των συμβαλλομένων αναφορικά με την ύπαρξη αξίωσης

¹¹¹ Ιστοσελίδα της Αρχής (ΡΑΑΕΥ)-Κανονισμός Λειτουργίας του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή (αρ.6) <https://www.raaey.gr/energeia/energiakos-diamesolavitis/>.

δύναται να εκτελεσθεί αναγκαστικά, αποτελώντας εκτελεστό τίτλο κατά τα οριζόμενα στο αρ.904 παρ.2 εδ.ζ'ΚΠολΔ. Αντιθέτως, σε περίπτωση μη συμφωνίας ή αποχώρησης ενός ή εκατέρωθεν των συμβαλλομένων από την διαδικασία της ΕΕΔ, ο Διαμεσολαβητής προβαίνει στην σύνταξη πρακτικού αποτυχίας. Η τελευταία αυτή δυνατότητα βρίσκεται σε άμεση και άρρηκτη σύνδεση με την δυνατότητα διακοπής και τερματισμού της διαδικασίας από έκαστο συμβαλλόμενο μέρος, που το επιθυμεί δίχως ουδεμία αιτιολογία και επίπτωση, με γνώμονα την αρχή της αυτονομίας των συμβαλλομένων. Σε κάθε περίπτωση, εκτός των ανωτέρω ο Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής δύναται να προβεί στον τερματισμό της διαμεσολαβητικής διαδικασίας κατόπιν ενημέρωσης των συμβαλλομένων υπό την προϋπόθεση πως υφίσταται έστω μία εκ των δύο κατωτέρω περιπτώσεων. Ήτοι, i) επέρχεται επίλυση της διαφοράς κατά τρόπο, ο οποίος αντίκειται των χρηστών ηθών και της δημόσιας τάξης ii) καθίσταται πεπεισμένος, πως η συνέχιση της διαμεσολάβησης καθίσταται άκρως αδύνατο να οδηγήσει στην επίλυση της διαφοράς. Εν κατακλείδι, η προσφυγή και συμμετοχή στον θεσμό της διαμεσολάβησης επουδενί ουδεμία αρνητική συνέπεια επιφέρει για τους συμβαλλομένους, καθότι εκτός των θετικών χαρακτηριστικών, τα οποία έχουν αναλυθεί ανωτέρω εκτενώς, παρουσιάζει συνάμα το πλεονέκτημα, πως η υποβολή της αίτησης για διαμεσολάβηση στον Ελληνικό Ενεργειακό Διαμεσολαβητή (ΕΕΔ) έχει ως αποτέλεσμα την διακοπή της παραγραφής και της αποσβεστικής προθεσμίας άσκησης των αξιώσεων όσο διαρκεί η εν λόγω διαδικασία, ενώ εν συνεχεία εκκινούν εκ νέου με την επιφύλαξη των διατάξεων 216 επ. ΑΚ, από την με οιοδήποτε τρόπο ολοκλήρωση της.¹¹²

Κριτική αποτίμηση-Συμπέρασμα.

Από τον συνδυασμό του συνόλου των ανωτέρω διατυπωθέντων στην παρούσα εργασία, συμπεραίνεται και γίνεται ευρέως κατανοητό και αντιληπτό, πως η εξέταση αφενός της διαμεσολάβησης και αφετέρου της διαιτησίας τόσο στο γενικότερο επίπεδο ύπαρξή τους όσο και στον τομέα της ενέργειας αποδεικνύουν πως οι εναλλακτικοί μηχανισμοί επίλυσης διαφορών αποτελούν το πλέον κρίσιμο θεσμικό εργαλείο αναφορικά με την εύρυθμη λειτουργία των ενεργειακών αγορών αφενός σε εθνικό και αφετέρου σε διεθνές επίπεδο. Ο ενεργειακός κλάδος χαρακτηρίζεται από έντονη

¹¹² Ιστοσελίδα της Αρχής (ΡΑΑΕΥ)-Κανονισμός Λειτουργίας του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή (αρ.5 και 6 παρ.12) <https://www.raaey.gr/energeia/energiakos-diamesolavitis/>.

πολυπλοκότητα, ισχυρό και βαρυσήμαντο επενδυτικό κεφάλαιο, έντονη εξειδίκευση και πολυπλοκότητα τεχνικής και θεωρητικής γνώσης και συγχρόνως από έντονη ρυθμιστική παρέμβαση του κράτους. Τα ανωτέρω εν λόγω χαρακτηριστικά, τα οποία τον συγκροτούν συνιστούν ένα καθοριστικό πεδίο, όπου οι συγκρούσεις μεταξύ επιχειρήσεων, επενδυτών, διαχειριστών δικτύων και κρατικών φορέων καθίστανται αναπόφευκτες. Η αποτελεσματικότερη και καταλληλότερη διαχείριση των εν λόγω ανακυπτουσών διενέξεων, αποτελεί βασικό πυλώνα αναφορικά με την σταθερότητα της αγοράς, την διασφάλιση των επενδύσεων και της γενικότερης ενεργειακής ασφάλειας. Στο πλαίσιο αυτό, οι Εναλλακτικοί Μηχανισμοί Επίλυσης Διαφορών (ΕΜΕΔ), μέσω των κυριότερων εκφραστών τους, διαμεσολάβηση και διαιτησία, έχουν καταστεί καίρια εργαλεία επίλυσης διαφορών σε γενικότερο επίπεδο αστικών και εμπορικών διαφορών και ειδικότερα στον ενεργειακό τομέα. Οι εν λόγω μηχανισμοί εν συγκρίσει με την παραδοσιακή κρατική δικαιοσύνη, προσφέρουν διαδικασίες και αποτελέσματα περισσότερο ευέλικτα, εξειδικευμένα και αποτελεσματικότερα, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τεχνικά σύνθετες και διεθνείς ενεργειακές διαφορές. Η αυξανόμενη μάλιστα τάση στην χρήση τους αντανακλά στην γενικότερη τάση μετασχηματισμού του τρόπου επίλυσης εμπορικών διαφορών στο εγχώριο και διεθνές εμπορικό περιβάλλον. Σε άμεση συνάφεια με τα ανωτέρω, ιδιαίτερη σημασία λαμβάνει η εξέταση των μηχανισμών αυτών υπό το πρίσμα του ελληνικού δικαϊκού συστήματος και την λειτουργία της εγχώριας ενεργειακής αγοράς. Στον ελλαδικό χώρο, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ο εν λόγω τομέας έχει υποστεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις κυρίως επηρεασμένος από την ευρωπαϊκή πολιτική απελευθέρωσης των αγορών ενέργειας και την ανάγκη εναρμόνισης με το ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο. Στο εν λόγω άλλωστε πλαίσιο, βασικό πυλώνα της νέας ενεργειακής διακυβέρνησης διαδραμάτισε η δημιουργία και η ενίσχυση ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών. Στον ελλαδικό χώρο τον κεντρικό ρόλο διαδραμάτισε η Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων (ΡΑΑΕΥ) πρώην Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), η οποία λειτουργεί υπό το καθεστώς ενός ανεξάρτητου διοικητικού φορέα με αρμοδιότητα τη ρύθμιση, την εποπτεία και την παρακολούθηση των εν λόγω αγορών. Η λειτουργία της αποσκοπεί στην εξασφάλιση της διαφάνειας, της αποτελεσματικότητας και του υγιούς ανταγωνισμού στις εν λόγω αγορές καθώς και στην προστασία των καταναλωτών. Η ύπαρξη της εν λόγω αρχής καθίσταται άρρηκτα συνδεδεμένη με την αποτελεσματική διαχείριση των ανακυπτουσών αυτών διενέξεων. Άλλωστε, οι ενεργειακές αγορές καθίσταται κατανοητό, πως συνιστούν και χαρακτηρίζονται από ένα σύνθετο πλέγμα

σχέσεων μεταξύ προμηθευτών, παραγωγών, διαχειριστών δικτύων και τελικών καταναλωτών. Η εν λόγω πολυπλοκότητα ουκ ολίγες φορές συνδράμει στην δημιουργία διαφωνιών σχετικά με ζητήματα πρόσβασης δικτύων, τιμολόγησης, συμβατικών υποχρεώσεων ή εφαρμογής του ρυθμιστικού πλαισίου, ζητήματα στα οποία η συνδρομή της ΡΑΑΕΥ μέσω της πληθώρας ρόλων της μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στην επίλυση τους. Παραλλήλως και σε άμεση συνάφεια με τα ευθύς ανωτέρω, ο θεσμός της διαμεσολάβησης ως μορφή εναλλακτικής επίλυσης διαφορών έχει καταστεί σημαντικός στο ελληνικό νομικό σύστημα. Η κατοχύρωση του μέσω του ν.4640/2019 σηματοδότησε μία σημαντική μεταρρύθμιση στο ελληνικό δίκαιο, ενσωματώνοντας τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές προωθώντας μία συναινετικότερη και συνεργατικότερη μέθοδο επίλυσης διαφορών. Ο εν λόγω νόμος προέβη στην κατοχύρωση ενός οργανωμένου πλαισίου για τη διεξαγωγή διαμεσολάβησης προβλέποντας τη συμμετοχή πιστοποιημένων διαμεσολαβητών και τη δυνατότητα μετατροπής της συμφωνίας των μερών σε εκτελεστό τίτλο. Στον ενεργειακό τομέα από το 2024 μέσω του θεσμού του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή, ο οποίος παρέχεται από την ΡΑΑΕΥ, η διαμεσολάβηση δύναται να αποτελέσει ένα ιδιαίτερα αποτελεσματικό εργαλείο επίλυσης διαφορών, ιδίως όταν πρόκειται για αναφύουσες διενέξεις μεταξύ εμπόρων-προμηθευτών-διαχειριστών δικτύων με οικιακούς πελάτες/καταναλωτές. Η διαδικασία αυτή συνδράμει στην παροχή στους αντισυμβαλλομένους ενός πνεύματος συνεργασίας και αλληλεγγύης, οι οποίοι κατόπιν διαπραγμάτευσης καταλήγουν σε μία αμοιβαία αποδεκτή λύση διατηρώντας ένα συνεργατικό πλαίσιο. Η εν λόγω μάλιστα θέση, δεν καθίσταται παράλογη, ενώ τουναντίον αποδεικνύεται έμπρακτα, αν αντιληφθεί κανείς την σημασία του εν λόγω θεσμού, λαμβάνοντας υπόψιν τα ενθαρρυντικά ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα, τα οποία παρείχε η ΡΑΑΕΥ αναφορικά με το σύνολο των επιτυχών διευθετήσεων σε σχέση με τα κατατεθειμένα αιτήματα του πρώτου διαστήματος λειτουργίας του εν λόγω θεσμού. Αντιθέτως με τα ευθύς ανωτέρω, ο θεσμός της διαιτησίας, ο οποίος σε εγχώριο επίπεδο κατοχυρώνεται με τον ν. 5016/2023, συνιστά τον κυριότερο μηχανισμό εναλλακτικής επίλυσης διαφορών σε μεγάλες ενεργειακές επενδύσεις, ιδίως σε εκείνες οι οποίες χαρακτηρίζονται από διεθνή διάσταση. Σε εγχώριο αλλά συγχρόνως και διεθνές επίπεδο σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα θεσμικά οργανωμένα-κέντρα διαιτησίας, όπως η μόνιμη διαιτησία της ΡΑΑΕΥ, στα οποία οι συμβαλλόμενοι δύναται να προσφύγουν αναφορικά με την επίλυση της διαφοράς τους ενστερνιζόμενοι τους κανόνες διαιτησίας του εκάστοτε κέντρου και

χρησιμοποιώντας τους παρεχόμενους από αυτά διαιτητές και την εν γένει παρεχόμενη υποστήριξη. Τέλος, εκτός των ανωτέρω διαδικασιών συνυπολογίζοντας κανείς την εξέλιξη των ετών και τις αναφυόμενες μεθόδους, οι οποίες ανακύπτουν, ιδιαίτερο μελλοντικό ενδιαφέρον δύναται να διαδραματίσουν οι «Ρήτρες Πολυεπίπεδης Επίλυσης Διαφορών» ή άλλως «Multi-tier Dispute Resolution Clauses», οι οποίες τόσο σε ένα γενικότερο επίπεδο επίλυσης όσο και ειδικότερα στον ενεργειακό τομέα, προβλέπουν συνήθως μία διαδοχική διαδικασία επίλυσης διαφορών, η οποία εκκινεί με διαπραγμάτευση μεταξύ των αντισυμβαλλομένων, συνεχίζεται με διαμεσολάβηση και σε περίπτωση αποτυχίας της τελευταίας καταλήγει σε διαιτησία.¹¹³ Η μελλοντική αυτή πρακτική, η οποία ήδη έχει ξεκινήσει να ενστερνίζεται δύναται να επιτρέψει την εξάντληση των παρεχόμενων δυνατοτήτων συναινετικής επίλυσης των διαφορών πρότερα από την προσφυγή σε πιο δαπανηρές και συγκρουσιακές διαδικασίες, προσφυγής στα τακτικά δικαστήρια. Εν κατακλείδι, εκατέρωθεν οι δύο θεσμοί, ήτοι η διαμεσολάβηση και η διαιτησία προσφέρουν σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως η εξειδικευμένη γνώση, η ταχύτητα διεκπεραίωσης της διαφοράς, η ουδετερότητα, η ανεξαρτησία, η αμεροληψία, η εμπιστευτικότητα και η εχεμύθεια των τρίτων σχετικά με την διαδικασία προσώπων, τα οποία αναλαμβάνουν ρόλους είτε διευθέτησης είτε βοήθειας διευθέτησης της διαφοράς. Τα τρίτα αυτά πρόσωπα, βασίζονται πρωτίστως στην αυτονομία και στην ελευθερία βουλήσεως των μερών, τονίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο τον εκούσιο χαρακτήρα των διαδικασιών. Τελικώς, εκατέρωθεν οι δύο θεσμοί δεν συνιστούν απλώς συμπληρωματικούς εν συγκρίσει με την κρατική δικαιοσύνη θεσμούς, αλλά παράλληλους με αυτή. Στην μεν διαμεσολάβηση, ο ουδέτερος τρίτος διαμεσολαβητής προσπαθεί υποβοηθώντας τα μέρη να καταλήξουν, εντός των πλαισίων της μεταξύ τους διαπραγμάτευσης στην διαμόρφωση μίας αμοιβαίας κοινής λύσης (win-win situation), ενώ στην διαιτησία ο ουδέτερος τρίτος προς τα μέρη διαιτητής αποφασίζει κατά τρόπο τελειωτικό επί αυτής. Σε έκαστη περίπτωση, η βαρύνουσα σημασία τους, τεκμηριώνεται από τα ισχυρά ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα, τα οποία αναδεικνύουν την δράση των εξωδικαστικών φορέων, όπως η υψηλή επιτυχία στην επίλυση υποθέσεων, η σημαντική μείωση του χρόνου διεκπεραίωσης των διαφορών και το υψηλό επίπεδο ικανοποίησης των εμπλεκόμενων μερών από τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

¹¹³ Διαιτησία, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Qualex σελ 52-54 / «Διαμεσολάβηση, Διαιτησία και Διαμεσοδιαιτησία», Δ.Ε. Ευγνωσία Παπαδοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2018, σελ 50-99.

Βιβλιογραφία:

- «ανάλυση και επίλυση συγκρούσεων μία εισαγωγή», Αλέξης Ηρακλείδης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ι.ΣΙΔΕΡΗΣ, 2011.
- «Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών», Επιστημονική Επιμέλεια Χ. Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009.
- «Διαμεσολάβηση, Θεωρία και Πράξη», Επιστημονική Επιμέλεια Άγγελος Π.Μπώλος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2023.
- «Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση Ν.4640/2019», Δημήτρης Θεοχάρης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2020.
- «ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ, Διεθνής Εμπορική-Εσωτερική-Επενδυτική», Επιστημονική Επιμέλεια Χ.Παμπούκης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2024, Ιστοσελίδα Qualex.
- Διεθνής Εμπορική Διαιτησία, ο ν.5016/2023», Τόμος Ι, 2^η Έκδοση, Κ.Καλαβρός, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2023.
- «Δίκαιο της Διαιτησίας» Σ. Κουσουλίας, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2006
- «Ο Νέος Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας-2^{ος} Τόμος (Άρθρα 495-1054&ΕισΝΚΠολΔ), Επιστημονική Επιμέλεια Απαλαγάκη Χ., Σταματόπουλος Στ., ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2022, Ιστοσελίδα Qualex.
- «Διαιτησία στον τομέα της ενέργειας (Ελληνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο), Άννα Εμ.Πλεύρη, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2018.
- «Χονδρεμπορικές Αγορές Ηλεκτρικής Ενέργειας Ρυθμιστικό Πλαίσιο και Λειτουργία», Επιστημονική Διεύθυνση Θεόδωρος Κ. Πανάγος, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2021.
- «Δίκαιο της Ενέργειας», Ηλιάδου Α.- Φορτσάκης Θ., ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2023.
- “ la notion d arbitrage”, Charles Jarrosson, 1987.
- Moses, The Principles and Practice of International Commercial Arbitration (2nd edn, Cambridge University Press 2012).
- Hall Street Assocs, LLC v. Mattel, Inc, 552 U.S, 576, 585 (2008).
- «Οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μεταξύ ΡΑΕ και Επιτροπής Ανταγωνισμού-συγχρόνως παρατηρήσεις στη σχέση του Δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού προς το Δίκαιο της Ενέργειας», Μ.Θ.Μαρίνος, Ενέργεια & Δίκαιο, 19/2013.
- «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο», Γ. Διαμαντόπουλος -Β. Κουμπλή, Νομικό Βήμα, Τόμος 63, 2015.
- «Η διαιτησία ως τρόπος επίλυσης διαφορών στον τομέα της ενέργειας», Σ. Δεμπεγιώτης, Ενέργεια και Δίκαιο, Τόμος 25, 2016.
- «Η διαμεσολάβηση στην Ελλάδα: Μία εναλλακτική μέθοδος επίλυσης διαφορών», διαΝΕΟσις Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης, 2025.
- «ΡΑΑΕΥ, Ενδυνάμωση & Προστασία Καταναλωτή, Ο ρόλος του Ενεργειακού Διαμεσολαβητή», Κομνηνός Κόμνιος, 89^η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης.

- «Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής, ENOMOS, Energy Ombudsman Organizing System, Σύστημα Συντονισμού Υπηρεσιών Ενεργειακής Διαμεσολάβησης», ΡΑΑΕΥ.
- «Η διεθνής διάσταση της θεσμικής ενεργειακής διαιτησίας της ΡΑΕ», Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Δ.Ε. Παναγιωτακοπούλου ΑΓ. Αγγελική, 2016.
- «Ο ρόλος του ρυθμιστή στα πλαίσια της απελευθέρωσης της αγοράς φυσικού αερίου σύμφωνα με την Τρίτη ενεργειακή δέσμη. Η περίπτωση της Ελλάδος», Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Δ.Ε. Παρασκευή Βαρβακώστα, 2017.
- «Διαμεσολάβηση, Διαιτησία και Διαμεσοδιαιτησία», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δ.Ε. Ευγνωσία Παπαδοπούλου, 2018.
- «Διαιτησία και Διαμεσολάβηση ως Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών», Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Δ.Ε. Παρασκευή Κωτσούμπα, 2020.
- «Η διαχρονική συμβολή της Ρυθμιστικής Αρχής Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων στην Εξέλιξη της ενεργειακής ρύθμισης στην ελληνική αγορά ενέργειας», Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Δ.Ε. Χριστίνα Γ. Γρινού, 2023.
- «Η θεσμική διαιτησία στην Ελλάδα», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δ.Ε. Αγγελική Δ. Ψωμαδοπούλου, 2023.
- «Η εξωδικαστική επίλυση καταναλωτικών διαφορών στα πλαίσια των διεθνών εμπορικών σχέσεων: Ανάλυση των μηχανισμών εναλλακτικής επίλυσης διαφορών και της αποτελεσματικότητας τους στην ελληνική έννομη τάξη» Δ.Ε. Εμμανουήλ Νατσιά, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2025.
- «Η Ρυθμιστική Αρμοδιότητα της ΡΑΕ επί Καταγγελιών», Δ.Ε., Μιχαέλας Ι.Κατσαρού, Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, 2021.
- «Ενεργειακός διαμεσολαβητής για την επίλυση διαφοράς ανάμεσα σε πολίτες και προμηθευτές», Συνέντευξη Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή κ. Κομνηνού Κόμνιου στο Κανάλι της “NAYTEMΠΟΡΙΚΗΣ”.
- «Κανονισμός Λειτουργίας του Ελληνικού Ενεργειακού Διαμεσολαβητή» Ιστοσελίδα ΡΑΑΕΥ.
- «Τι είναι ο Ελληνικός Ενεργειακός Διαμεσολαβητής και η Πλατφόρμα ENOMOS» Ιστοσελίδα ΡΑΑΕΥ.
- «Κανονισμός Διαιτησίας» Ιστοσελίδα ΡΑΑΕΥ.
- «Κατάλογος Διαιτητών» Ιστοσελίδα ΡΑΑΕΥ.
- Επανασύσταση της ομάδας εργασίας με αντικείμενο «Νομική Υποστήριξη Ενεργειακού Διαμεσολαβητή», Απόφαση Υπ’ Αριθμόν 519/2025, Ιστοσελίδα ΡΑΑΕΥ.
- Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»: ΑΠ 543/2017. ΑΠ 550/1996, ΜΕΦΠειρ 149/2018, ολΑΠ 13/1995.
- Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»: Ν.5016/2023, Ν. 4640/2019, Ν.4001/2011, Ν.5037//2023, Ν.2735/1999, Ν.Δ.4220/1961, Αρ.867 επ. ΚΠολΔ,